

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

“Buddhist Monks’ Participation in Indigenous Culture Preservation”

โดย

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ ผศ.

พระมหาประยูร ชีรวีโต

นายลือชัย วงษ์ทอง

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 978-974-364-690-4

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

“Buddhist Monks’ Participation in Indigenous Culture Preservation”

โดย

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ ผศ.

พระมหาประยูร ชีรวีโส

นายลือชัย วงษ์ทอง

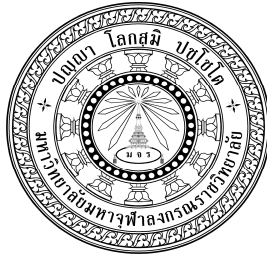
ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 978-974-364-690-4

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

“Buddhist Monks’ Participation in Indigenous Culture Preservation”

by

Phragru Kalayanasitthiwat

Phramaha Prayoon Theerawongso

Mr. Luechai Wongthong

Department of Psychology The Faculty of Humanities

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

2548

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ISBN 978-974-364-690-4

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
ผู้วิจัย:	พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ ผศ. พระมหาประยูร ชีรวโศ นายลือชัย วงษ์ทอง
ส่วนงาน:	ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	2548
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548 จำนวน 300 รูป คือ วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 100 รูป วิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 50 รูป วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน 100 รูป วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 50 รูป โดยได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม 1 ฉบับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงของ ตัวแปร โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และผลของการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร
2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบพหุคูณ โดยใช้การทดสอบของเชฟเฟ
3. วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson-Product Moment Correlation Coefficient) และทดสอบนัยสำคัญด้วยค่าที (t)

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการร่วมปฏิบัติการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการร่วมติดตามประเมินผลการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการร่วมผลประโยชน์การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง

2. ตัวแปรด้านอายุ อายุพรรษา วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษาระหว่างบวช สถานภาพก่อนบวช อาชีพก่อนบวช ระดับการศึกษาทางธรรม สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ ประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มาจากบุคคล ที่มาจากโซเชียลมีเดีย ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

Research Title : Buddhist Monks' Participation in Indigenous Culture
Preservation

Researchers : Phrakrukanlayanasitthiwat
Phramaha Prayoon Theerawongso
Mr. Luechai Wongthong

Department : Department of Psychology The Faculty of Humanities
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : 2548 / 2005

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research was a Quantitative research with the following objectives: 1) to study Buddhist monks' participation in indigenous culture Preservation 2) to study the factors affecting Buddhist monks' participation in indigenous culture preservation.

The Samples of group in this research were 300 undergraduate students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the academic year 2005; 100 students from Nakorn Ratchasima Campus, 50 from Nakornsri Thammarat Campus, 100 from Nakornsawan Collage and 50 students from Nakornpathom Pali Buddhagosa Campus.

The Instruments used in this research were the constructed questionnaire

Statistics used to analyze Data were mean, standard deviation One - Way ANOVA Pearson-Product Moment Correlation Coefficient and t-test.

Results of the research were as follows:

1. It was found that the participation in a decision making, practicing, getting benefits, and a follow-up and evaluation was in the moderate level.

2. The variables regarding age, years of ordination, educational qualifications before ordination, educational qualifications obtained during the ordination, status before ordination, occupation before ordination, monk's title, administrative positions, experience in local culture preservation and the knowledge of information were associated with the participation in local culture preservation, whereas the level of the knowledge of information from personal and audio-

visual media was not significantly related to Buddhist Monks' participation in indigenous culture Preservation at .05 level.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและสัมฤทธิ์ผลเป็นไปตามแผนการวิจัยทุกประการ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนคณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า นอกจากนั้นคณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมโมลี รองอธิการบดี วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส พระเทพปัญญาสุธี รองอธิการบดี วิทยาเขตนครศรีธรรมราช พระศรีธรรมภรณ์ รองอธิการบดี วิทยาเขตนครราชสีมา และขอกราบขอบพระคุณพระราชปริยัติ ผู้อำนวยการ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านให้เก็บข้อมูลการศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ดร.พระมหาปริดา ขนดีโสภโณ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาเขต นครศรีธรรมราช พระมหารุ่งอรุณ อุดตมญาโณ หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ พระมหาสุทธาน นราสโร ผู้อำนวยการสำนัก วิทยาเขตนครราชสีมา และขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการ นิสิตทุกรูปที่ได้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การตอบแบบสอบถาม การให้สัมภาษณ์ และการร่วมงานเสวนาที่คณะผู้วิจัยได้จัดขึ้น ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สายปฏิบัติการบริหารงานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เอื้อเพื่อช่วยเหลือในการค้นคว้าและเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญด้านเอกสาร อุปกรณ์เครื่องมือการทำวิจัย

คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ผู้ซึ่งอนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือแนะแนว เสนอข้อคิดเห็นจนงานวิจัยสำเร็จโดยสมบูรณ์ พร้อมกันนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณความกรุณาของพระมหาลี ลกขณญาโณ และเจ้าหน้าที่ สำนักงานบริหารสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการจัดโครงสร้างเอกสารรายงานการวิจัย และขอขอบพระคุณผู้มีอุปการคุณบุคคลท่านอื่น ๆ ที่มีได้กล่าวในที่นี้ จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ และคณะ

๒๐ กรกฎาคม 2548

ACKNOWLEDGEMENT

This Thesis has been undertaken and completed as the given research plan. All the researchers are of very deep appreciation to the Buddhist Research Institute and the National Research Commission to kindly provide the research fund. Moreover, the researchers would like to give our sincere thanks to all supervisors to provide the able supervision, whose observations and valuable suggestions and whole hearted encouragement have immensely improved this presentation. We, also, appreciate their responsibility and untiring efforts in helping me to polish this study.

We, also, would like to give our sincere thanks to Phra Brommoli, Deputy Rector in charge of Balibuddhaghosa campus, Phra Theppanyasuthi, Deputy Rector in charge of Nakhon Sri Thammarat campus, Phra Sridhammaporn, Deputy Rector in charge of Nakhon Ratchasima campus and Phra Rajapariyat, the Director of Nakhonsawan Sangha College to kindly provide all facilities for our data collection for this research work.

We are very thankful to Dr. Phramaha Preeda Khantisophano, Asst Rector in charge of Academic affairs of Nakhon Sri Thammarat campus, Phramaha Rung Uttamayano, the Head in charge of General Administration, Nakhonsawan Sanhga College, Phramaha Yutthana Narasapho, the Director of Nakhon Ratchasima campus, all abbots and students who provided data, and we would like to thank the staff members of the Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University for their co-operation and help me during my research work.

We, also, would like to give our sincere appreciation to Phra Sutheedhammanuwat, Dean of the Faculty of Buddhism, Phragru Sutakitborihara, Dean of the Faculty of Education and Phragru Vichitdhammachoti, Dean of the Faculty of Social Sciences who kindly provide all facilities during our research work and we are very thankful to all the staff members of the Faculty of Humanities, and all students of all faculties of Mahachulalongkornrajavidyalaya University for their co-operation and help us during this research work.

We would like to acknowledge my deep appreciation to Phragrupalad Suwatthanavachirakhun, the Director of the Buddhist Research Institute for his valuable suggestions. We are also very thankful to Phramaha Lee Lakkhanayano and all the officers and

staff members of the Buddhist Research Institute for their valuable help of the needed documents and providing me many facilities during the period of my field work. Finally, although it is difficult to list the names of those who helped me in organizing the thesis. We are also thankful them all who provided us for their contributions.

Phragru Kalayanasitthiwat and Others

20 July 2005

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
กิตติกรรมประกาศภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	6
1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย	7
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.8 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	12
2.2 แนวความคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม	18
2.3 ความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	33
2.4 บทบาทของพระสงฆ์ไทย	43
2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ และต่างประเทศ	58
2.6 โครงสร้างหลักสูตรพระสังฆาธิการ	74
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	79
3.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	79
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	85
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	87
3.4 การจัดข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	88

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	88
บทที่ 4 ผลการวิจัย	91
4.1 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	91
4.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	99
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	110
5.1 สรุปผลการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	110
5.2 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	111
5.3 อภิปรายผล	111
5.4 ข้อเสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	132
ผนวก ก แบบสอบถามงานวิจัย	133
ประวัติผู้วิจัย และคณะ	141

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ชื่อวัดกลุ่มตัวอย่าง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 100 รูป	80
3.2 ชื่อวัดกลุ่มตัวอย่าง ในภาคภาคใต้ จำนวน 100 รูป	82
3.3 ชื่อวัดกลุ่มตัวอย่าง ในภาคกลาง จำนวน 100 รูป	83
3.4 ตัวอย่างแบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	86
4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป	92
4.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	93
4.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	95
4.4 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	97
4.5 การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล	99
4.6 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกตามอายุ	100
4.7 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกตามอายุพรรษา	100
4.8 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกตามวุฒิการศึกษาก่อนบวช	101
4.9 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกตามระหว่าง บวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ	102
4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยพิจารณาตามในระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ	102
4.11 การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe ในระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ กับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	103
4.12 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพก่อนบวช	103
4.13 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอาชีพก่อนบวชของพระสงฆ์	104
4.14 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน	105

ตารางที่	หน้า
4.15 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยพิจารณาตามระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน	105
4.16 การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe ในระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน กับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	106
4.17 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามสมณศักดิ์	106
4.18 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตาม ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ปัจจุบัน	107
4.19 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	108
4.20 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามการรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์วัฒนธรรม	109

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พุทธศาสนาในสังคมไทย ถือเป็นบ่อเกิดอารยธรรม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เพราะสถาบันทางพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่มีบทบาท ในการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมือง พระภิกษุสงฆ์กับวัดได้รับหน้าที่ช่วยเหลือสังคมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระภิกษุสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนอย่างมาก ตามพุทธพจน์ที่มีต่อสาวกในการประกาศศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” พระราชมุนี (ประยูร ปยุตโต)¹ กล่าวว่า “วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางร่วมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึกของประชาชนว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้ วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยังยืนมั่นคงยิ่ง ปัจจัย 3 อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา ในด้านการให้การศึกษ พระสงฆ์จะทำการอบรมสั่งสอนแนะนำผู้อื่นให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ซึ่งอาจต้องอาศัยความรู้ทางโลกและทางธรรม เป็นการสืบต่อประเพณีในสังคมไทย

สถาบันพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญสำหรับสังคมไทยมาแต่สมัยสุโขทัย พระสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสังคม และพระมีความผูกพันอยู่กับสังคมอย่างแยกกันไม่ออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท พระทำหน้าที่หลายด้านทั้งด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ด้านการศึกษา

¹ พระราชมุนี (ประยูร ปยุตโต), บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทยในปัจจุบัน : พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2523), หน้า 53.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์¹ กล่าวไว้ว่า สถาบันพุทธศาสนาสำหรับชนบทไทย นับได้ว่าเป็นบริการที่มีความสมบูรณ์อยู่มาก โดยเฉพาะในสมัยก่อน วัด นอกจากทำหน้าที่ทางศาสนาแล้วยังทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของชุมชน พระท่านเป็นครูอย่างดี เอาใจใส่เป็นพิเศษยิ่งกว่าครูอาชีพในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะท่านเป็นคนในหมู่บ้านเกิดและโตขึ้นมาในสิ่งแวดล้อมเดียวกันกับนักเรียน เข้าใจปัญหาของชุมชน มีความผูกพันกับชุมชนอย่างลึกซึ้งจนแยกไม่ออก จะเห็นว่า พระท่านทำหน้าที่เป็นแพทย์ หรือจิตแพทย์อย่างดีที่สามารถรักษาโรคร้ายไข้เจ็บของชาวบ้าน

สถาบันทางพระพุทธศาสนาของเรา เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยในการกล่อมเกลาคิดใจและลักษณะนิสัยของคนไทยตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวต้องมีอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์เกื้อกูลต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่ยังรับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงมากนัก ซึ่งมีจำนวนเกือบร้อยละ 90²

ภายหลังเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ได้เกิดการอพยพคืนภูมิลำเนาของแรงงานในเมือง ประกอบกับการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ทุกฝ่ายจึงได้หันกลับไปให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ให้ความสำคัญกับชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีนโยบายชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเองเป็นเครื่องมือขับเคลื่อน แม้ในปัจจุบันจะอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่ยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาในการพัฒนาประเทศ แต่ทิศทางการพัฒนายังเป็นการสานต่อเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของแผน ทั้งนี้ได้มีโครงการของรัฐมากมายที่พุ่งเป้าไปที่ชุมชนและเกษตรกรโดยตรง เช่น โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้านและโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น

จากการที่ชุมชนในชนบทถูกกดขี่เอาสิ่งดี ๆ เข้าสู่เมืองสู่ภาคอุตสาหกรรมและถูกทอดทิ้งมาเป็นเวลายาวนาน ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตมีความเสื่อมโทรม ในขณะที่คนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าในชุมชนกลายเป็นสิ่งแปลกปลอมของกันและกัน ประเพณี วัฒนธรรมและ

¹ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2539), หน้า 27.

² ทินพันธุ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2529), หน้า 1.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการถ่ายทอดสืบสานอย่างลึกซึ้ง จนกลายเป็นปัญหาการไม่รู้จักรากเหง้าของตนเองในหมู่คนยุคใหม่ ผนวกกับกระแสโลกาภิวัตน์คือ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่มาพร้อมกับลัทธิบริโภคนิยม วัตถุนิยม ได้ผลักดันให้ชุมชนตกอยู่ในภาวะถอยร่น ขาดภูมิคุ้มกัน

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระยะหลายปีที่ผ่านมา ชุมชนต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และในส่วนภูมิภาค ซึ่งต่างก็มีชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานด้วยวิถีชีวิตตามแบบวัฒนธรรมประเพณี ยังคงดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น แม้จะมีความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ และระหว่างคนรุ่นเดิมกับคนรุ่นใหม่อยู่บ้าง แต่วัฒนธรรมแบบชาวไทยท้องถิ่นซึ่งมีพระสงฆ์ที่ยังคงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเหนียวแน่นในชุมชน เป็นพลังสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้น่าสนใจว่าพระสงฆ์มีอะไรเป็นปัจจัยที่สำคัญให้มีการปรับใช้วัฒนธรรมมารับใช้ ความต้องการอันหลากหลายของคนในชุมชน จนยึดเหนี่ยวให้ชุมชนมีความความเข้มแข็งภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบันอยู่ได้

หน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์นั้นเกิดขึ้นเพราะความผูกพันในด้านความเป็นอยู่เป็นส่วนที่สำคัญ โดยเฉพาะสถาบันสงฆ์ของไทยที่มีบทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย นับตั้งแต่ พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ดินแดนแหลมทองอันเป็นประเทศไทยในราวปี พ.ศ. 303 นอกจากนี้แล้ว เมื่อกล่าวถึงในแง่ของคุณธรรม พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือสังคมที่กำลังมีปัญหา ด้วยเมตตาธรรมและกรุณาของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น สังคมไทยจำเป็นต้องนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาสังคมอย่างเร่งด่วน เพื่อให้รอดพ้นจากความพินาศทางศีลธรรม เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน พร้อมทั้งจะมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขต่อไป¹

เมื่อพิจารณาจาก หลักคำสอนทางพุทธศาสนาทำให้ทราบว่ พระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมของทุกยุค ตั้งแต่สมัยพุทธกาล สำหรับสังคมไทยนั้น วัฒนธรรมว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่แสดงถึงความวิวัฒนาการของชุมชนต่าง ๆ หรือเป็นสถานที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยมีความผูกพันอยู่กับวัดอย่างแน่นแฟ้น และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้ทางราชการได้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระสงฆ์ ซึ่งสามารถช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนได้

¹ ภักพร สิริกาญจน์, เอกสารทางวิชาการเรื่องสามทศวรรษของการพัฒนามนุษย์สังคมและเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 1.

เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในชุมชนบทที่วัดยังคงเป็นหน่วยงานด้านสวัสดิการทางสังคมที่ใหญ่ที่สุดในท้องถิ่น และพระสงฆ์ยังคงมีบทบาท ในฐานะผู้นำชุมชนของราชการที่จะต้องมีการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและได้มีการปฏิบัติงานในด้านงานพัฒนาอย่างจริงจังและแพร่หลาย¹

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน (รัชนิกร เศรษฐ²) ได้กล่าวถึงบทบาทที่เด่นและสำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยสรุปได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรม และส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
 2. ศึกษาวุโศหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย
 3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
 4. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรม สั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
 5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่างปรับปรุงการเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันนี้พระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุข แล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จัก การสร้างบ่อน้ำ การสร้างการใช้ส้วมซึม ตลอดจนรู้ถึงหลักการสาธารณสุข
 6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ
 7. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือนร้อน
 8. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูต และพระธรรมจาริก ซึ่งไปเผยแพร่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้สึกรักชาติไม่ทำไร่เลื่อนลอยและหันมานับถือพระพุทธศาสนา
- จากบทบาทที่ได้กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ยังคงไว้ซึ่งความสามารถต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษาวัฒนธรรมกับการพัฒนา โดยให้พระสงฆ์และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็น

¹ อริยา ลิมสุวัฒน์, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไทย พ.ศ. 2500-2520”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, 2526), หน้า 1-2.

² รัชนิกร เศรษฐ, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2528), หน้า 246-247.

ทั้งเหตุผลและความจำเป็นที่สำคัญที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น จนสามารถผสมผสานและประยุกต์วัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วมากำหนดอนาคตความต้องการของชุมชนที่จะก้าวไปข้างหน้าอย่างเป็นระบบ มีศักดิ์ศรี และมีความยั่งยืนตลอดไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในการกำกับของรัฐ ถือเป็นยุคทองของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ซึ่งได้เปิดวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ที่เป็นเครือข่าย ทั่วประเทศ เพื่อการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้สามารถออกไปประกอบภาระกิจ สร้างความเจริญให้กับตนเองและสังคมโดยรวม นับเป็นอีกบทบาทหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้มีเสถียรภาพ โดยการเกื้อหนุนสังคมและประเทศชาติให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ ทั้งนี้การวิจัยก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบัน ปัญหาด้านศีลธรรม จริยธรรม ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น นับว่าถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติหมดความสำคัญลง จำต้องอาศัยองค์การ หน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยกันแก้ไขโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนของสังคม จึงจะคลี่คลายปัญหานี้ได้ ซึ่งนับเป็นเรื่องที่ควรทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชน ในเขตกรุงเทพฯ และเขตภูมิภาค เพื่อเสริมศักยภาพบุคลากรในพื้นที่ให้เกิดความรู้สึกรักต่อคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง หวงแหน รักษาพัฒนาปรับปรุง ปกป้อง และช่วยให้ออกห่างจากอิทธิพลวัฒนธรรมวัตถุนิยมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. พระสงฆ์มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
2. พระสงฆ์มีอายุพรรษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
3. พระสงฆ์มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
4. พระสงฆ์มีวุฒิการศึกษาระหว่างบวชต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

5. พระสงฆ์มีสถานภาพก่อนบวชต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
6. พระสงฆ์มีอาชีพก่อนบวชต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
7. พระสงฆ์มีระดับการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
8. พระสงฆ์มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
9. พระสงฆ์มีตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
10. พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน
11. พระสงฆ์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลักสูตรระดับพระสังฆาธิการ ปีการศึกษา 2548 คือ วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 200 รูป วิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 100 รูป วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน 200 รูป วิทยาเขตบافیศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 100 รูป รวมทั้งหมด 600 รูป

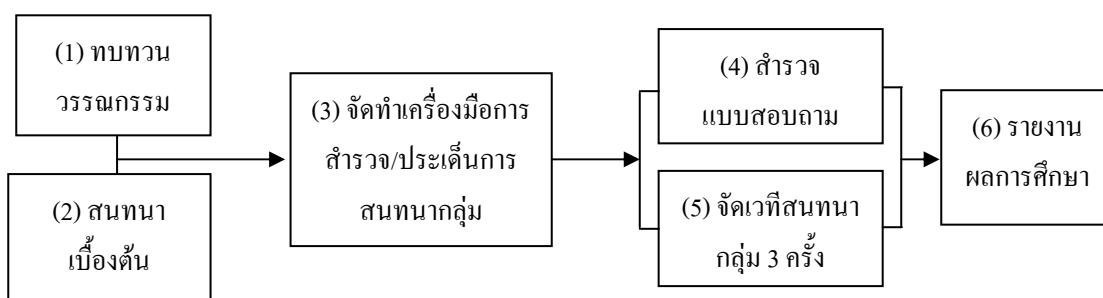
กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548 จำนวน 300 รูป คือ วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 100 รูป วิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 50 รูป วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน 100 รูป วิทยาเขตบافیศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 50 รูป โดยได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 300 รูป

1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาให้ความสำคัญทั้งในเชิงปริมาณ รวมถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจึงได้กำหนดขั้นตอนการศึกษาไว้ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การทบทวนเอกสาร (Review Literature) เพื่อรวบรวมแนวคิดและผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือและกำหนดทิศทางและกรอบการศึกษา
- 2) การสนทนาเบื้องต้นกับที่ปรึกษางานวิจัย และนักปราชญ์ในท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงเครื่องมือและกรอบการศึกษาให้มีความชัดเจนเหมาะสม
- 3) จัดทำเครื่องมือการสำรวจ คือแบบสอบถาม และประเด็นหลักในการสนทนากลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูล
- 4) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 360 ตัวอย่าง และจัดเวทีการสนทนากลุ่มในชุมชน จำนวน 1 ครั้ง รวมถึงการเข้าร่วมสังเกตในงานประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ
- 5) จัดทำรายงานผลการศึกษา

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง การดำเนินงานพัฒนาในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการตั้งแต่ การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลในรูปของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์ หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา ในที่นี้หมายถึง การที่พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การร่วมดำเนินตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมสนับสนุน และการมีส่วนร่วมติดตามผลงานหรือการประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมทั้ง 4 รูปแบบ มีความหมาย ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง
 - 1.1 การร่วมประชุมในการดำเนินการ
 - 1.2 การร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - 1.3 การร่วมเลือกกิจกรรมในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หมายถึง
 - 2.1 การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - 2.2 การเข้าประชุมขั้นตอนของการปฏิบัติงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - 2.3 การชักชวนให้เพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรม ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หมายถึง การที่พระสงฆ์ในพื้นที่ได้รับผลที่ดีจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง
 - 4.1 การเข้าร่วมประชุมประเมินผลการปฏิบัติงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - 4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการสังเกต

ในที่นี้การวัดการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งมาตรวัดเป็น การมีส่วนร่วมสม่ำเสมอ (ทุกครั้งที่มีกิจกรรม) การมีส่วนร่วมบางครั้งหรือนาน ๆ ครั้ง (ร้อยละ 50 ของการร่วมกิจกรรม) และการไม่เคยมีส่วนร่วมกิจกรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การเทศนา การให้คำแนะนำ ปรีกษา พุคคฺย หรือการจัดกิจกรรม กิจกรรมเด่นของพระสงฆ์ในการส่งเสริม สนับสนุน ภายในวัด และชุมชน

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระนิสิตที่เรียนหลักสูตรระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลักสูตรระดับพระสังฆาธิการ ปีการศึกษา 2548 คือ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตนครศรีธรรมราช และวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

อายุ หมายถึง คุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนับจากปีพุทธศักราช ปัจจุบันลบด้วยปีพุทธศักราชที่เกิด

อายุพรรษา หมายถึง คุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนับจากจำนวนพรรษาของพระสงฆ์นั้น ๆ ที่อยู่จำพรรษาดังแต่บวช ในที่นี้จะต้องมีอายุพรรษาไม่ต่ำกว่า 1 พรรษา พระสงฆ์ที่บวชแต่ยังไม่จำพรรษาไม่ถือว่าเป็นไปตามนิยามศัพท์นี้

วุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช หมายถึง ระดับการศึกษาทางโลกก่อนบวช แบ่งเป็นไม่ได้เรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย อนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

ระดับการศึกษาทางโลกเพิ่มเติม หมายถึง ระดับการศึกษาของพระสงฆ์ที่เพิ่มพูนวิทยฐานะ อันเป็นการศึกษาทางโลกในระหว่างการบวช แบ่งเป็น ไม่ได้เรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย อนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

สถานภาพก่อนบวช หมายถึง คุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนบวช แบ่งเป็น สถานภาพโสด สมรส หย่าร้าง และหม้าย

อาชีพก่อนบวช หมายถึง คุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนบวชอันเป็นอาชีพที่ใช้เวลาในการประกอบอาชีพนานและมีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพนั้น แบ่งเป็น ไม่ได้ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม รับจ้าง (ผู้ใช้แรงงาน) ประกอบอาชีพส่วนตัว พนักงานบริษัท ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

ระดับการศึกษาทางธรรม หมายถึง ระดับการศึกษาของพระสงฆ์ในทางสงฆ์อันเป็นการศึกษาเฉพาะ แบ่งเป็น ไม่ได้เรียน นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม

สมณศักดิ์ หมายถึง ยศ หรือตำแหน่งทางคณะสงฆ์ แบ่งเป็น พระลูกวัด พระปลัด พระใบฎีกา พระสมุห์ พระครู และอื่น ๆ

ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ หมายถึง ตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายหรือหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์ แบ่งเป็น ไม่มีตำแหน่งทางการบริหาร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และอื่น ๆ

ประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การดำเนินการทำงาน หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด และชุมชน แบ่งเป็น มีประสบการณ์ และไม่มีประสบการณ์

แหล่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารที่พระสงฆ์ได้รับรู้เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จากสื่อต่าง ๆ แบ่งเป็น สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อโทรทัศน์

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในรูปแบบอันหลากหลายของวัฒนธรรม ในวิถีชีวิตของชุมชน
- 2) ทำให้ทราบถึงกิจกรรมของพระสงฆ์ในลักษณะทั้งทางกายภาพ ทางจิตใจและทาง สังคมของชุมชนอันเป็นผลจากการพัฒนาที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน
- 3) ทำให้ทราบถึงลักษณะและรูปแบบการปรับตัวของวัฒนธรรมตลอดจนการปฏิบัติตาม ของคนในชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 4) หน่วยงาน กระทรวง ทบวง กรม กองทั้งภาครัฐและเอกชน นำผลการวิจัยกำหนด ยุทธศาสตร์ การพัฒนาสังคม ชุมชน และระบบการเมือง เศรษฐกิจ สาธารณสุขที่ยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้ จะส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรักความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม ของตนเองยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนอย่าง ยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่ง มีอยู่หลากหลายและยาวนานมาเป็นกลไกในการพัฒนาท้องถิ่น

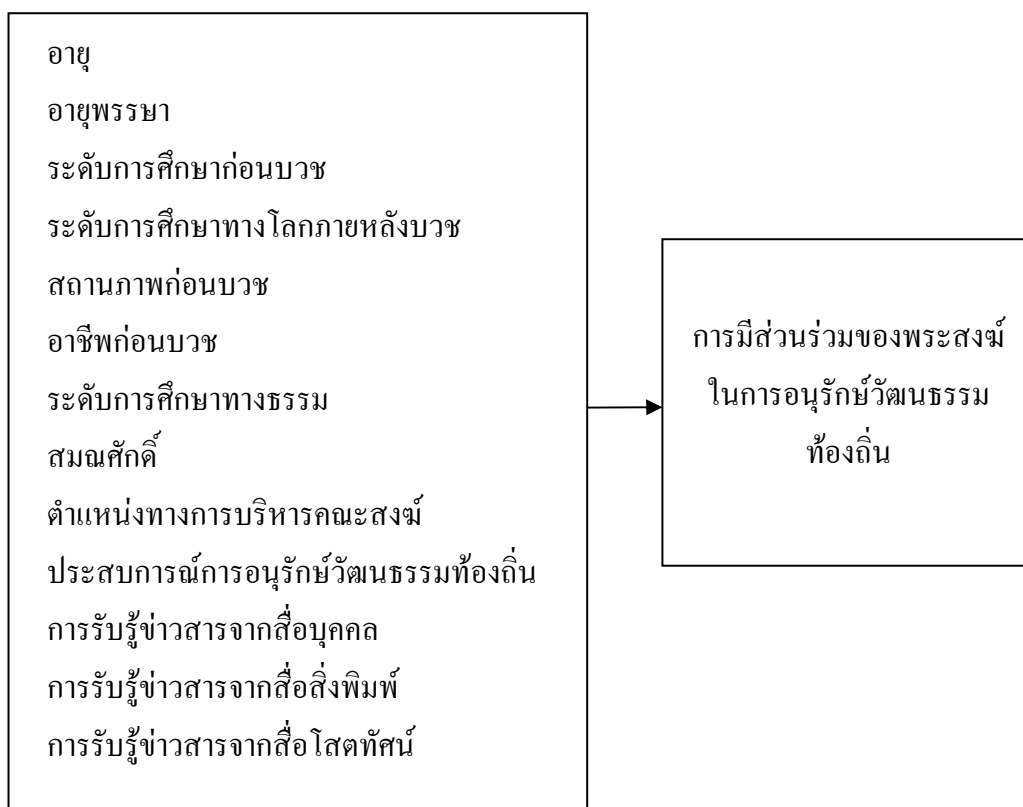
1.8 กรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตด้านแนวคิด การศึกษาครั้งนี้อาศัยแนวคิดหลักที่สำคัญ คือ
 - ก) แนวคิดที่ว่าด้วยวัฒนธรรมชุมชน
 - ข) แนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาชุมชน
 - ค) แนวคิดที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และประชาชน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - ก) ศึกษาารูปแบบของวัฒนธรรม ที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิต
 - วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงจรของชีวิต (เกิด แก่ เจ็บ ตาย)
 - วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนา
 - วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก เป็นต้น
 - ข) ศึกษาลักษณะการพัฒนาของชุมชน ที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่ง ปรากฏอยู่ทั้งในจิตตลักษณะของคนในชุมชน ทางกายภาพและทางสังคม
 - ค) ศึกษาการปรับตัวและการปฏิบัติตามวัฒนธรรมของคนในชุมชนปัจจุบัน
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา
 - การดำเนินการศึกษามีขอบเขตเวลา 12 เดือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวความคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม
3. ความรู้เรื่องวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น
4. บทบาทของพระสงฆ์ไทย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ และต่างประเทศ
6. โครงสร้างหลักสูตรพระสังฆาธิการ

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีคำในภาษาอังกฤษหลายคำที่ใช้สื่อความหมายทำนองเดียวกัน ได้แก่ People's participation, citizen involvement, popular participation, grass-roots participation. เป็นต้น และได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

พัฒนา บุญรัตนพันธ์¹ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้น โดยตลอด ตั้งแต่กระบวนการร่วมวางแผนโครงการ การเสียดุลกำลัง แรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ

ปกรณีย์ ปรียากร² การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสนองตอบ

¹ พัฒนา บุญรัตนพันธ์, การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 1.

² ปกรณีย์ ปรียากร, ทฤษฎี แนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530), หน้า 10.

ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้แก่ชุมชน องค์การกรรมการระหว่างประเทศ

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์¹ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถ ของคนในการจัดการ และควบคุมการใช้ และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี² การให้ประชาชนคิดริเริ่มในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้บังเกิดความศรัทธาในตัวเองเชื่อมั่นในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์³ การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์⁴ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน

เสนห์ จามริก⁵ การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้หมายความว่า จะดึงประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมตามที่นักวิชาการหรือองค์การพัฒนาดังขึ้น แท้ที่จริงแล้วให้ชุมชนมีกิจกรรมและวิธีดำเนินการของเขาเองในชุมชน

¹ ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527), หน้า 81.

² ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยธนุเคราะห์ไทย, 2526), หน้า 25.

³ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, “กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท”, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527), หน้า 185.

⁴ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2539), หน้า 36.

⁵ เสนห์ จามริก, นโยบาย กลวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527), หน้า 22.

อำนาจ อนันตชัย¹ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพของงานดียิ่งขึ้น ประสิทธิภาพเกี่ยวกับหน่วยงาน มีโครงสร้าง นโยบาย การดำเนินงาน และใช้วิธีการให้บรรลุ คือ เป้าหมาย โดยวิธีการที่ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกกับ คุณภาพของคนในหน่วยงาน

สุริชัย หวันแก้ว² การอยากร่วมและความสมัครใจ (แยกออกจากการเสียสละและการหวังผลตอบแทนจากทางราชการ) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมและชีวิตของบุคคลนั้น

กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ³ การให้คนจนมีโอกาสหาทางเลือกเอง มีโอกาสจัดการด้วยตนเอง มีโอกาสใช้เครื่องมือด้วยตนเอง

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน⁴ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคล ผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ

สุริย์ ตันต์ศรีสุโรจน์⁵ การร่วมมือร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม

ประเวศ วะสี⁶ ความริเริ่มของท้องถิ่นในการทำให้เกิดการจัดองค์กร และเกิดการปรากฏขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำของชุมชน ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งอาจจะไม่ใช่ผู้นำจริง ๆ ที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ

¹ อำนาจ อนันตชัย, “การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, เอกสารการสนทนาวิชาการพัฒนาชนบท สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิศกอร์เพาเวอร์พอยต์ จำกัด, 2527), หน้า 138.

² สุริชัย หวันแก้ว, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527), หน้า 116.

³ กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สภาแคลทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530), หน้า 40.

⁴ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 153.

⁵ สุริย์ ตันต์ศรีสุโรจน์, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 8.

⁶ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2540), หน้า 22.

Alastair (ขวัญชัย วงศ์นิติกร)¹ การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำหรือเปล่า อย่างไร มิติที่สอง การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ มิติที่สาม การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทงศักดิ์ คุ้มไชน้ำ² การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมคิดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ โอกาส และใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออก

วิฑูรย์ ปัญญากุล³ การที่ประชาชนผู้ที่ได้รับประโยชน์และ/หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนามีสิทธิในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้

กุนจันทร์ สิงห์สุ⁴ การที่ปัจเจกบุคคลกลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินงานโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจโดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอก

เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี⁵ การร่วมคิดแก้ไขปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมในชุมชนร่วมวางแผนวางโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในรูปแบบของการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงินวัสดุสิ่งของ และร่วมติดตามผลงานบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน

อภิชัย พันธเสน⁶ อำนาจในการตัดสินใจที่เน้นเรื่องอำนาจ และการควบคุมโดยการมีกิจกรรมร่วมกันของประชาชนที่ไม่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องในทางปฏิบัติ คำว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นผลจากการต่อสู้ในทางรูปธรรมและการขัดแย้งทางสังคม หรือโดยความหมายที่จะปรับความหมายให้

¹ Alastair, อ่างใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532), หน้า 18.

² ทงศักดิ์ คุ้มไชน้ำ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2534), หน้า 76.

³ วิฑูรย์ ปัญญากุล, การพัฒนาต้องมาจากประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2530), หน้า 24.

⁴ กุนจันทร์ สิงห์สุ, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาสระเก็บน้ำอันเนื่องมาจากโครงการ กสข, (กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536), หน้า 16.

⁵ เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอดงหลวง จังหวัดกาญจนบุรี, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536), หน้า 14.

⁶ อภิชัย พันธเสน, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1-7, (นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539), หน้า 165.

ใกล้เคียงกับสภาพของสังคมที่เป็นจริง กระบวนการดังกล่าวจึงมีแนวโน้มไปในแนวลักษณะประชาชน หรือการเรียกร้องในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตย และมีการปลดปล่อยให้มีอิสรภาพมากยิ่งขึ้น

Caayupan (ชินรัตน์ สมสืบ)¹ กระบวนการที่ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนามีโอกาส และใช้โอกาสมิ่ส่วนในการแสดงความรู้สึก บ่งบอกความต้องการ และประสานสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด

ชินรัตน์ สมสืบ² กระบวนการแบ่งแยกภารกิจในการตัดสินใจ ไม่ใช่เถียงกันว่าเรื่องไหน เป็นบทบาทของใคร รัฐจึงมีหน้าที่ในการหาทางเลือกลงไปในชนบทให้เร็วทั่วถึง เพื่อให้ตัดสินใจ ในเรื่องที่ยากขึ้นเรื่อย ๆ ได้ และในที่สุดแล้วเขาจะพึ่งตนเองได้

เจริญ ภัสระ³ ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายประชาชน หรือชุมชน ยอมรับพิศชอบและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในทรรศนะที่แตกต่างกัน 4 ประการคือ

1. การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการ ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสถานะสังคมที่เป็นอยู่

2. การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการ และควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการ ดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

3. กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลกระปฏิบัติงานขององค์กร และ เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง

4. กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับ แสดงออก ถึงความรู้สึกนึกคิด

¹ Caayupan, อ้างใน ชินรัตน์ สมสืบ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539), หน้า 22-23.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 22-23.

³เจริญ ภัสระ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ, วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 12 พฤษภาคม (กรุงเทพมหานคร : 2540), หน้า 1, 3.

ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม¹ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการต่างประเทศสรุปได้ดังนี้

Brown และ Moberg² ระบุว่ากระบวนการซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในการตัดสินใจที่จะส่งผลกระทบต่อพวกเขาในอนาคต ซึ่งอาจจะถูกกำหนดขึ้นมาอย่างเป็นทางการหรือได้รับการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการก็ได้

Payakpan อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม³ จุดเน้นของการมีส่วนร่วมได้แก่ การเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การฟังตนเอง การพิจารณาตัดสินใจ และการเลือกโครงการให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและความต้องการพื้นฐานของประชาชน

Lisk อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม⁴ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองและโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับ การเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือกการบริหาร และการประเมินผลของแผนงานและ โครงการต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับรายได้ และการจ้างงานและความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

Howell et.al. อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม⁵ ความเต็มใจมีส่วนร่วมของประชาชนที่นอกเหนือจากการกำหนดนโยบายของรัฐและการเมือง การเข้าร่วมในการออกแบบ และดำเนินการโครงการต่าง ๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาด้านสังคมและพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น

Prachayanuporn อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม⁶ การให้ความร่วมมือสนับสนุนของประชาชนด้วยความเต็มใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับ โอกาสในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน หรือในฐานะที่เป็นพลเมือง ที่ได้แสดงความคิดเห็น ได้ใช้และพัฒนาทักษะของตนฝึกฝนเพื่อที่จะฟังตนเองได้ และทดสอบความเป็นผู้นำในการพัฒนาด้วยตนเองในระดับที่สูงขึ้น โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมุ่งเน้นในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการ

¹ ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543), หน้า 134.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

ดำเนินโครงการ ที่จะมึผลต่ออนาคต และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยความเต็มใจกระตือรือร้น ในการบริหารจัดการและปฏิบัติ เป็นเป้าหมายสำคัญของยุทธศาสตร์

องค์การสหประชาชาติ (สุกัญญา มารศรี)¹ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความหมายครอบคลุมถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากโครงการพัฒนา การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการ และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการพัฒนา

การมีส่วนร่วมของประชาชน ตามทฤษฎีของนักวิชาการต่าง ๆ จะเห็นว่าได้มีนักวิชาการให้ความหมายแตกต่างกันออกไป สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ว่า

“การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการตั้งแต่ การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ในรูปของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา”

2.2 แนวความคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วม

การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากที่สุด การนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะจะส่งผลให้การปฏิบัติงานในด้านการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จหรือประสบความสำเร็จได้ ดังที่มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

2.2.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

จำเนียร ชุณหโสภาค อังอิงใน ชัยยุทธ โยธามาตย์² ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยการกระทำดังกล่าว

¹ สุกัญญา มารศรี, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่ที่ 10 บ้านสามัคคี ตำบลขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 28.

² จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรกฎาคม, ถ่ายเอกสารรายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : 2546), หน้า 19.

ในช่วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสมกับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ชัดว่า เชื่อถือไว้ใจได้

จำเนียร ชุณหโสภาคอ้างอิงในภาคภูมิ โภชนุกูล¹ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแท้จริงนั้น คือ การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซง ครอบงำ บังคับ ให้ได้พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุม ระดมทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการตัดสินใจ ที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนเองอย่างเชื่อมั่นเพื่อเป้าหมายแห่งการพึ่งตนเอง

เออร์วิน Erwin, อ้างถึงใน ภาคภูมิ โภชนุกูล² ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) จึงหมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในพื้นที่หนึ่ง ๆ ที่มีประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรม นับตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุน ร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ

2.2.2 แนวความคิดของการมีส่วนร่วม (Concept of Participation)

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษา คือ การนำประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่มีผลทำให้การปฏิบัติงานบรรลุผลหรือล้มเหลวต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คำว่า “การมีส่วนร่วม” มีนักวิชาการและนักปฏิบัติมีแนวคิด มากมาย ดังนี้

ชินรัตน์ สมสืบ³ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

¹ อ้างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 9.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

³ ชินรัตน์ สมสืบ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2539), หน้า 25 – 27.

1. การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ (Right) และเป็นเอกสิทธิ (Privilege) ในฐานะสิทธิ จะต้องได้รับการเคารพและให้เกียรติ ในฐานะเอกสิทธิจะต้องไม่ถูกบังคับ (Enforce) และครอบงำ (Manipulate) ทั้งสองประการนี้ต้องเกิดจากบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดไม่มีใครจะเป็นหุ่นเชิด ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดจากคนแต่ละคน บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าโครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา และโดยพวกเขา ที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมร่วมเป็นการแสดงพฤติกรรมของผลประโยชน์ร่วม ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้น ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ ถูกสอนและ ถูกแนะนำ แต่ก็ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของคนอื่น

3. การมีส่วนร่วม คือ ส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท ประการที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมจะถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ นักบริหารการพัฒนาจะต้องรู้ในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง (Aspiration) และต้องให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น (Articulation) ประการที่สอง โครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้ ประชาชนต้องเข้าใจในโครงการ รู้ถึงทรัพยากรที่จำเป็น และประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการการมีส่วนร่วม คือ เครื่องชี้วัดการพัฒนาชนบทการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานในการพัฒนาชนบท ยิ่งมากและเข้มข้นเท่าใด แสดงว่าผลประโยชน์ของการพัฒนาจะตกแก่ประชาชนมากขึ้นเท่านั้น

4. การมีส่วนร่วมจำเป็นสำหรับความสำเร็จของการพัฒนาชนบท ซึ่งจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมจริงไม่ใช่เพียงหยาบ ๆ หรืออย่างอื่น ๆ เป็นเรื่องของการอาสาสมัครเป็นผลของทางเลือกที่ ประชาชนจะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อตัวพวกเขาเอง

จำเนียร ชุณหโสภาค. อังอิงในจุดพันทน์ วรรณภักตร์¹ กล่าวถึง การระดมประชาชนให้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาชนบทตามแนวความคิด เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การระดมชาวชนบทให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดปัญหา การลำดับความสำคัญของปัญหา การแก้ปัญหของตน ตามแนวคิด เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แล้วประชาชนย่อมยินดีให้ความ ร่วมมือในเรื่องนั้น ๆ นอกจากนั้นแล้ว การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมจะต้องครอบคลุมถึง

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ
2. การที่ประชาชนมีส่วนช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการ
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการ

¹ อังแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, (2546), หน้า 11.

การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

อลาสเทียร์ (Alastair), อ้างถึงในจำเนียร ชุณหโสภาค¹ ได้ให้ทัศนะว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยมุมมอง 4 มิติ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า อะไรควรทำและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ไพรัตน์ เตะระรินทร์² ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจน ความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ตลอดจนสนองความต้องการของประชาชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

¹อ้างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 15.

²ไพรัตน์ เตะระรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สักดิ์โสภาคการพิมพ์, 2539), หน้า 18.

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จำเนียร ชุณหโสภาค อ้างอิงใน สุรินทร์ คล้ายจินดา¹ ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมบริจาคเงินและวัสดุ
3. การมีส่วนร่วมเป็นสมาชิก
4. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
5. การมีส่วนร่วมในการทำงาน
6. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ
7. การมีส่วนร่วมออกความคิดเห็น
8. การมีส่วนร่วมออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน
9. การมีส่วนร่วมใช้ประโยชน์ได้ถูกต้อง
10. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการรักษาโครงการ

จำเนียร ชุณหโสภาค อ้างอิงใน สุรัตน์ เกิดมะลิ² ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 แบบ คือ

1. เป็นสมาชิกร่วมประชุม (Membership)
2. เป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (Attendance of Meeting)
3. เป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (Financial Contribution)
4. เป็นกรรมการ (Membership on Committees)
5. เป็นประธาน (Position of Leadership)

จำเนียร ชุณหโสภาค อ้างอิงใน สุพัฒน์ วงศ์คำพันธ์³ ได้แบ่งรูปแบบของผู้มีส่วนร่วม (Types of Participation) ออกเป็น 3 แบบ คือ

1. ผู้กระทำ (Action)
2. ผู้รับผลการกระทำ (Recipient)
3. สาธารณชนทั่วไป (Public)

¹ อ้างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 17.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

จำเนียร ชุณหโสภาค อ้างอิงใน สมปอง ประเสริฐผล¹ ได้จัดลำดับการมีส่วนร่วมใน ลักษณะต่าง ๆ กัน คือ

1. การเข้าร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
8. การใช้โครงการที่จะเป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
9. การช่วยเหลือคนในการรักษาโครงการ
10. การทำงานกับตัวนำการเปลี่ยนแปลง

จำเนียร ชุณหโสภาค อ้างอิงใน สุรัตน์ เกิดมะลิ² ได้ทำการศึกษาเรื่องการกระทำของ มนุษย์ (Human Action) ได้ให้คำจำกัดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่บุคคลผู้กระทำ กำหนดให้มีความหมายเป็น ส่วนตัว และให้ความเห็นว่าการกระทำทางสังคมมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีที่เหมาะสมในอันที่จะ บรรลุจุดมุ่งหมายที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าว มุ่งไปทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม
2. การกระทำที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม (Valuable) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีที่เหมาะสม เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิต มีความสมบูรณ์ พร้อมเป็นการกระทำที่มุ่งด้านจริยธรรม ศาสนา และ ศิลธรรม เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม
3. การกระทำทางประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดย ยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล
4. การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา (Affective) เป็นการกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์ และความผูกพันทางจิตใจระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ

¹ อ้างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของ ยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 15.

² เรื่องเดียวกัน , หน้า 21.

ชัยยุทธ โยธามาตย์ อ้างอิงใน 'ไพรด์นั้ เตะชรินทร์'¹ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธา ที่มีความเชื่อถือนุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่งการให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเสียใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ออกปากขอแรง ผู้นำวัยก็ช่วยแรง
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ผู้เชี่ยวชาญในการประชุม ณ องค์การสหประชาชาติ (United Nation Department of International Economic and Social Affairs) ได้ขยายความของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่การมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน
2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้ามาเกี่ยวข้องกับโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีดังต่อไปนี้
 - 2.1 การเอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา
 - 2.2 การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน
 - 2.3 การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผนและการดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
3. เมื่อพิจารณาในแง่นี้ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยง ระหว่างส่วนที่ประชาชน ลงแรงและทรัพยากรเพื่อพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรงดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ ภูมิภาคและระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิด ความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวมา ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การมีส่วนร่วมพิจารณาถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และการดำเนินงานในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยประชาชนมีส่วนร่วมประเมินผล และกำหนดการจัดการศึกษาให้เป็นของท้องถิ่นนั้น

¹ อ่างแล้ว,ไพรด์นั้ เตะชรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน". การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (2539), หน้า 10.

ขีดความสามารถของประชาชน เริ่มที่ประชาชน โดยรัฐจะต้องกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

2.2.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

จำเนียร ชุณหโสภาค อ้างอิงใน ธนวัฒน์ ปิ่นแก้ว¹ ได้กล่าวถึงลักษณะทฤษฎีการมีส่วนร่วม 5 ทฤษฎี ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูด หรือการเขียนเพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา การขัดแย้งในการปฏิบัติ และถ้าจะให้ผลดี ผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่อง ที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สรุปได้ว่า การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้ โดยเฉพาะการเกลี้ยกล่อมเป็นเรื่องที่ต้องตรงกับความต้องการที่ประชาชนพอใจอยู่แล้ว

2. ทฤษฎีการสร้างขวัญคนในชาติ คนเรามีความต้องการทั้งทางกายและใจ ถ้าคนเรามีขวัญดี ผลการทำงานนั้นก็จะสูงตามไปด้วย ถ้าขวัญไม่ดีผลการทำงานก็จะต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การสร้างขวัญให้ดีต่างพยายามสร้างทัศนคติ ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัศเอาเปรียบให้ทราบข้อเท็จจริง เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีก็จะเกิดความสำเร็จในการรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีต่อหน่วยงานทั้งในส่วนที่บุคคลและขวัญของกลุ่ม จะเห็นได้ว่าขวัญของคนเรา โคนเฉพาะของคนที่มีขวัญดีนั้นย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

3. ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกร่วมกัน ปัจจัยประการหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกร่วมกัน เรื่องผลประโยชน์ของชาติ ที่มีความพอใจในชาติของตน พยายามเกียรติกฎมี จงรักภักดีต่อท้องถิ่น

4. ทฤษฎีสร้างผู้นำ การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐานหรือผู้นำพลวัต คือเป็นผู้นำที่เคลื่อนไหว ทำงานเพื่อพัฒนาอยู่เสมอ ส่วนผู้นำที่ไม่ดีคือ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ เรียกว่า ผู้นำนินทร ผลของการสร้างทฤษฎีผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมี

¹ อ่างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 21.

ขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีนั่นเอง

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร การใช้ระบบบริหารราชการในการระดมความร่วมมือ เป็นวิธีหนึ่งที่ยืดหยุ่นและใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุด ในเรื่องการบริหารเพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็จะไม่เป็นไปตามนโยบาย และความจำเป็นของรัฐ ดังนั้น การใช้แบบบริหารราชการเป็นการยับยั้งให้ปฏิบัติงานตามนโยบายเพื่อบรรลุถึงเป้าหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ¹ มีแนวคิดว่า องค์กรท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาจะพัฒนาได้ดี เกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่างแท้จริง ถ้าทุกฝ่ายทุกคนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน รักโรงเรียน ถ้ามาร่วมคิดร่วมทำร่วมจัดการศึกษา และพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งช่วยสนับสนุนทั้งบุคลากรและงบประมาณ

สุขวิช รังสิตพลอ้างอิงในจำเนียร ชุณหโสภาค² มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่า งานการศึกษาของชาติ มีปัญหาสั่งสมมานาน ไม่ได้รับการแก้ไข การพัฒนาประเทศต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาเป็นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การจัดการศึกษาของชาติ ต้องการความเป็น เอกภาพ ต้องการปริมาณ ที่เหมาะสม ต้องการคุณภาพที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ และเป็นมาตรฐานสากล ให้โอกาสแก่ประชาชน อย่างทัดเทียมกันทั้ง โอกาสและคุณภาพ การขาดแคลนทรัพยากร บุคลากร ต้องได้รับการแก้ไข

การจัดการศึกษาในช่วงปี 2538-2540 ได้กำหนดแนวทางปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมแล้วประชาชนต้องได้รับการศึกษาพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี เป็นการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสากล ปี 2550 เป็น เป้าหมายหลักให้การศึกษาไทยเป็นเลิศ

เริ่มปีการศึกษา 2540 เด็กและเยาวชนไทยทุกคน ต้องได้เข้าโรงเรียนอย่างทั่วถึง เยาวชนอายุ 3 - 5 ปี ต้องได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง งานการศึกษา ไม่ใช่เป็นงานเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การร่วมมือกันศึกษาปัญหาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ศึกษาสภาพความเป็นจริง ตลอดจนพบปะกับประชาชนเจ้าของประเทศใน โอกาสต่าง ๆ ทำให้บุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับชั้น มีความตื่นตัว มีความเข้าใจปัญหา การศึกษาดีขึ้น ผู้บริหาร

¹ อ่างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 11.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ทุกระดับ ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานส่วนกลาง เมื่อมีโอกาสได้ศึกษาปัญหาในภูมิภาคอย่างถ่องแท้ หลายครั้งหลายพื้นที่ จึงเกิดความเข้าใจและเสนอแนวทาง แก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม และปฏิบัติได้จริง เป็นประโยชน์ยิ่งต่อการศึกษาของชาติ

เราจะต้องยอมรับกันแล้วว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมาในอดีตมีความล้มเหลว ไม่สนองตอบความต้องการของประชาชนและท้องถิ่น เพราะถูกกำหนดนโยบายมาจากส่วนกลางที่ไม่เข้าใจสภาพความเป็นอยู่และวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนโดยแท้จริง จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาทั้งระบบ อันเป็นที่มาของการเกิดกฎหมายการศึกษาขึ้น ในปัจจุบันที่เราเรียกกันว่า พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่มีบทบัญญัติในหลายมาตราที่มุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ตรงตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ในบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย ที่เน้นถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ โดยการกำหนด บทบาทให้มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ประเมินผลและร่วมรับ ผลประโยชน์ที่เกิดกับบุตรหลานของเขาโดยตรง น่าจะทำให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดีการมีส่วนร่วมโดยประชาชน ในระบบการศึกษานั้นจะเป็นตัวควบคุมการดำเนินงานของระบบราชการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อให้เกิดการวางแผนการเงินที่รอบคอบและใช้อย่างคิดหน้าคิดหลัง เมื่อมีการดำเนินงาน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือสังคม เสี่ยงสะท้อนจากประชาชน จะทำให้การปรับปรุงเป็นไปได้อย่างทันท่วงที่ยิ่งขึ้นเมื่อโรงเรียนเป็นของประชาชน ประชาชนจะสามารถบอกได้ว่า ไม่เพียงแต่ลูกหลานของเขาเท่านั้นที่อยากได้รับการศึกษา ตัวเขาเองก็ต้องการด้วย เขาต้องการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต เขาอยากให้อาคารเรียนซึ่งเป็นผลจากเงินภาษีอากรของเขา ได้ถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ใช้ทั้งตอนกลางวัน ตอนกลางคืน ใช้ทั้งวันหยุด วันปิดภาคการศึกษาปกติและภาคฤดูร้อน การมีส่วนร่วมทางการศึกษาเปิดโอกาสให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น เมื่อการปกครองท้องถิ่นพัฒนาไปถึงระดับหนึ่งแล้ว ชาวบ้านจะรู้ว่า เขาเองไม่ได้เป็นเพียงผู้พลอยได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาเท่านั้น เขาจะต้องเป็นผู้ให้ด้วยเพราะความจริงแล้ว การศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิรัตน์ บัวขาวอ้างอิงในจำเนียร ชุณหโสภาค¹ มีแนวความคิดว่าปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา คือ การพัฒนาคนโดยใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือ โปรดอย่าลืมว่า เด็กและเยาวชนเป็นมรดกล้ำค่าของแผ่นดิน ที่รัฐจะต้องทะนุบำรุงรักษาให้ดีที่สุด ความมั่งคั่ง ความมั่นคง ความผาสุก

¹ อ่างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 19.

ของประชาชน จึงจะเกิดขึ้นและอยู่รอดตลอดไป การที่จะให้ประชาชนอยู่ดีกินดีต้องรีบให้ประชาชนได้รับการศึกษาต่อเนื่องอย่างน้อย 12 ปี ดังนั้น การดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องให้ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมรับรู้การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในการจัดการศึกษา จะได้ร่วมให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาในขอบข่ายงานของโรงเรียนตามวัตถุประสงค์

ยูทซัชย อุตมา¹ มีแนวคิดว่าการพัฒนาความรู้ความคิดระดับประถมศึกษา มุ่งการปฏิบัติได้จริง การเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เพียงแต่ให้เด็กค้นคว้าในห้องสมุดเท่านั้น เด็กนักเรียนอาจปฏิบัติโครงการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีอะไรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้อย่างไร นี่คือการที่เด็กต้องทำ เมื่อเด็กทำแล้วก็มาสรุปความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ค้นคว้าคืออะไร จะเริ่มต้นพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยความคิดอะไร ทำอย่างไร ได้ผลอะไรบ้าง และมีความคิดที่จะทำเรื่องสิ่งแวดล้อมต่อไปในเรื่องอะไร นี่คือการบวนการที่ให้เด็กปฏิบัติ เพราะฉะนั้น จะพัฒนาเด็กได้ทั้งในแง่ของความรู้ ในแง่ของความคิดและในแง่ของการกระทำและที่สำคัญจะต้องให้มีผู้ปกครองหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมสนับสนุนด้วย

2.2.4 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ ได้มีนักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังนี้ เมื่อมองในแง่ของการบริหารงานพัฒนาพบว่า

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตยธรรม² จะช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น และจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

Misra อ้างอิงใน ไพรัตน์ เตชะรินทร์³ ในประเทศกำลังพัฒนาการกระจายอำนาจมักไม่ได้รับการยอมรับจากผู้กุมอำนาจในส่วนกลาง การกระจายอำนาจอย่างสมบูรณ์จะนำมาซึ่ง

¹ อ้างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 19.

² อ้างแล้ว, ประภาพร ศรีสถิตยธรรม, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา, หน้า 17-18.

³ อ้างแล้ว, ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน". การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, หน้า 24-25.

ภาวะอนาธิปไตย โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา การกระจายอำนาจจะต้องเกิดจากประชาชนที่มีความรับผิดชอบให้แก่ประชาชนปกครองตนเอง จึงเป็นวิถีทางที่แน่นอนที่สุดที่จะทำให้ประชาชนเกิดความรับผิดชอบได้ ประชาชนจะได้มีข้อมูลความคิดเห็นที่พวกเขาทำและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ในแต่ละประเทศจึงต้องแสวงหาจุดสมดุลเชิงพลวัต ระหว่างการกระจายอำนาจและการรวมอำนาจ ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุก ๆ ด้าน ทั้งจากด้านบน ด้านล่าง และด้านข้าง การให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องสำคัญ

2.2.5 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการสำรวจ แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นว่า ทรรศนะของนักวิชาการต่าง ๆ มีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังนี้

เจมส์ คี บีนทง¹ การมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ทัศนีย์ ไทยภิรมย์² รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด : สภาพที่เป็นอยู่มีอะไรเดือดร้อน และสาเหตุเกิดจากอะไร ร่วมวางแผน วิเคราะห์สาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา พิจารณาทางเลือก ร่วมดำเนินการ ดำเนินงานตามโครงการ และแผนกำหนดโครงการและแผนงาน และร่วมติดตามประเมินผล ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะ ๆ และแก้ไข

ไพรัตน์ เตชะรินทร์³ รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดจนความต้องการ
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปงานและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาหรือรองรับความต้องการ
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือ โครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไข และสนองความต้องการ

¹ เจมส์ คี บีนทง, การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2527), หน้า 272-273.

² ทัศนีย์ ไทยภิรมย์, “การพัฒนาชุมชน : วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน”, นิตยสารการประชาสงเคราะห์ 26, กรกฎาคม-สิงหาคม (2526), หน้า 15.

³ อ่างแก้ว, ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, หน้า 6-7.

4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 5. ร่วมลดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
 8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการ
- ปรกรณ์ ปรียากร¹ การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขและร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ
1. เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่า อะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน
 2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐาน
 3. เป็นผู้มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
 4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจในการที่จะสร้างกระบวนการในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ปรัชญา เวสารัชช² ได้เสนอว่า รูปแบบในการมีส่วนร่วม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสละทรัพยากร วัสดุ ร่วมสละแรงกาย และร่วมสละเวลา
- ชินรัตน์ สมสืบอ้างอิงใน ไพรัตน์ เตชะรินทร์³ ได้กล่าวว่าการกำหนดความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ การตัดสินใจเลือกโครงการ การดำเนินโครงการ การติดตามและประเมินผลโครงการ และการใช้ประโยชน์จากโครงการ

¹ ปรกรณ์ ปรียากร, ทฤษฎี แนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530), หน้า 64.

² ปรัชญา เวสารัชช, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 11-12.

³ อ่างแล้ว, ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (2539), หน้า 95.

ศรีเพ็ญ คุรงค์เดช¹ การร่วมประชุมเป็นการร่วมอภิปราย หรือเนื้อหาสาระของการวางแผนพัฒนาหรือการจัดทำแผนโดยตรงแบบเผชิญหน้า ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลภายนอก กับประชาชนในท้องถิ่น การถกเถียงเป็นการแสดงความคิดเห็นได้แย่ง ตามวิถีทางประชาธิปไตย การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหาร โครงการ เพื่อความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมในการตัดสินใจและร่วมในการวางแผน การสำรวจเป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นในกรณีต่าง ๆ การประสานงาน เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วม ตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มให้เข้าไปรวมการบริหารหรือการจัดการ หรืออาจจะเป็นในรูปแบบการเข้าร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชน การสัมภาษณ์ หรือการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำและประชาชนผู้ได้รับผล การจัดทำศึษาไปยังจุดหรือบริเวณที่จะมีการก่อสร้าง หรือการจัดทำโครงการพัฒนาเพื่อทำการสำรวจและตรวจสอบข้อเท็จจริง ก่อนจะร่วมตัดสินใจ การไต่สวนสาธารณะเป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนและทุกกลุ่มในสังคมได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ต่อกฎระเบียบและนโยบาย ประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญของรัฐบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม การสาธิตเป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อแพร่ข้อมูลข่าวสารจากรัฐสู่ประชาชน การออกคะแนนเสียงเป็นการออกเสียงเพื่อตัดสินใจเลือกสิ่งที่ประชาชนต้องการมากที่สุด การออกเสียงประชามติโดยตรง เป็นการตอบคำถามของรัฐบาล โดยประชาชนและการรายงานผลมักกระทำในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวางแผนและการจัดทำแผน ผลของการตัดสินใจในกระบวนการวางแผนจนถึงขั้นของการจัดทำแผนและโครงการจะถูกส่งกลับไปยังประชาชนในท้องถิ่น เพื่อถามย้ำความแน่ใจของท้องถิ่นอีกครั้งก่อนตัดสินใจทำโครงการ

Lowdermilk และ Laitas อ้างอิงใน เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี,² ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม การสำรวจขั้นต้น (Preliminary reconnaissance) การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority problem identification studies) การแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา (Search for solution) การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา (Assessment of solution) การปฏิบัติตาม

¹ ศรีเพ็ญ คุรงค์เดช, หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน, ข่าวสารป่ากับชุมชน, 6 มิถุนายน (2539), หน้า 22.

² Lowdermilk และ Laitas, อ้างอิงใน เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (2546), หน้า 38.

โครงการ (Project implementation) การประเมินผลโครงการ (Formal project evaluation) และการพิจารณาทบทวนโครงการที่ได้ทำไปแล้ว (Project reconsideration of completion)

Agbayani (เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี)¹ ลำดับการมีส่วนร่วม เริ่มต้นด้วยการเข้าร่วมประชุม ในการประชุมที่จัดขึ้นในวาระต่าง ๆ การรับรองสิทธิส่วนบุคคล การมีอิสระในการโต้แย้ง และมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม² ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

Delbecq และ Andrew อ้างใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม³ รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วม การรวบรวมข้อมูลรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ การวิเคราะห์หรือสรุปปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหา และติดตามและประเมินผลความสำเร็จของโครงการ

Bernstein อ้างถึงใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม⁴ รูปแบบของการมีส่วนร่วมจากทั่วโลก การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การทราบถึงผลการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

Cohen และ Uphoff อ้างใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม⁵ กรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decisionmaking) ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน

1. การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

¹ อ้างแล้ว, Lowdermilk และ Laitas, อ้างใน เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี, หน้า 11.

² อ้างแล้ว, ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา, 17-18.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17-18.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17-18.

⁵ อ้างแล้ว, ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา, หน้า 17-18.

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้าน วัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม และผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบ การดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

Alustair อ้างใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำกันอย่างไร มิติที่สอง การมีส่วนร่วม เสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม การมีส่วนร่วมในการ แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Romos และ Fletcher อ้างใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม มิติของการมีส่วนร่วมว่า มี 3 ส่วน คือ รูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การตัดสินใจ การดำเนินการ การใช้ประโยชน์ และการประเมินผล วิธีการมีส่วนร่วม เช่น ความสมัครใจ การบังคับ ระยะเวลา และขนาดและระดับ การให้ได้รับอำนาจ และบุคคลที่มีส่วนร่วม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้อาศัย ข้าราชการ หรือ นักการเมือง นักวิชาการ ชาวต่างประเทศ

White อ้างใน ประภาพร ศรีสถิตย์ธรรม รูปแบบการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย มิติ 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่งเป็นการตัดสินใจว่าควรทำอะไร และทำได้อย่างไร มิติที่สองเป็นการลงมือ ปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สามเป็นการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการ ดำเนินงาน

2.3 ความรู้เรื่องวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

วัฒนธรรม หมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

อี.บี.ไทเลอร์ (E.B.Tylor), อ้างใน สมาน กลุยาณรมุโม, (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์)¹ ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งทั้งปวงซึ่งซับซ้อนประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ คุณธรรม กฎหมาย ธรรมเนียมประเพณี และสมรรถภาพด้านอื่น ๆ รวมทั้งนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มา จากการเป็นสมาชิกของสังคม

¹ อี.บี.ไทเลอร์ (E.B.Tylor), อ้างใน สมาน กลุยาณรมุโม (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์), เอกสารประกอบการสอนวิชาวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 6.

บรอนิสลาโลว์ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) อ้างใน สมาน กลุขานธมโม, (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์)¹ วัฒนธรรม ประกอบด้วยสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ สิ้นค้าความคิด นิสัย ค่านิยม ต่าง ๆ และกระบวนการทางเทคนิคทั้งปวงที่เป็นมรดกของมนุษย์

ไคลด์ คลักโฮฮัน (Clyde Kluekhohn) อ้างใน สมาน กลุขานธมโม, (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์)² วัฒนธรรม หมายถึง มรดกทางสังคม ได้แก่ มวลความรู้ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และทักษะที่พบเห็นทั่วไปในหมู่สมาชิกของสังคมหนึ่ง ๆ เป็นผลผลิตเฉพาะจากประวัติศาสตร์ แต่ละแห่ง อันแสดงถึงวิธีการดำเนินชีวิตที่สร้างสรรค์อย่างสมบูรณ์ และเด่นชัดสำหรับกลุ่มคนนั้น

วัฒนธรรม เป็นแบบแผนพฤติกรรมจากการเรียนรู้ ที่สมาชิกของสังคมแต่ละแห่งได้ร่วมกันสร้างขึ้นภายใต้ระบบที่ผสมกลมกลืนซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นวัตถุสิ่งของ และส่วนที่เป็นพฤติกรรมที่ผสมผสานกัน กลายเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานต่าง ๆ จนทำให้ผู้คนทราบว่าจะกระทำอย่างไร และจะกระทำเมื่อใด

พระยาอนุমানราชชน³ นักปราชญ์สำคัญของชาติ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปีพุทธศักราช 2531 ขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ให้ความหมาย เนื้อหา ประเภท ลักษณะความเจริญแห่งวัฒนธรรม ความเป็นไปแห่งวัฒนธรรม ระยะแห่งวัฒนธรรม

ม.ร.ว.ศีกฤทธิ ปราโมช⁴ กล่าวว่า “ไม่มีชนชาติใดในโลกที่จะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอย่างบริสุทธิ์ ในวัฒนธรรมของตนนั้นย่อมมีวัฒนธรรมของชาติอื่นผสมอยู่ไม่มากก็น้อย”

จากคำจำกัดความดังกล่าวแล้วพอสรุปได้ว่าวัฒนธรรมคือ

1. ปัญญา ความคิด ความรู้สึก และกิริยาอาการที่มนุษย์แสดงออกให้เห็นเป็นนิสัย ความประพฤติในส่วนรวม และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีได้เกิดมีขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่มีขึ้นเพราะมนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมา

2. การที่มนุษย์ปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ประณีตขึ้นกว่าเดิม โดยการศึกษาและฝึกหัดแล้วถ่ายทอดกันต่อไป

3. สภาพจิตใจที่ละเอียดอ่อนซึ่งแสดงออกทางรสนิยมนิยมและจริตอัธยาศัย ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางสุนทรียารมณ์

¹ บรอนิสลาโลว์ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski), อ้างใน สมาน กลุขานธมโม, (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์), เอกสารประกอบ การสอนวิชาวัฒนธรรมไทย, หน้า 6.

² ไคลด์ คลักโฮฮัน (Clyde Kluekhohn), อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

³ <http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41 GM

⁴ เรื่องเดียวกัน, ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

4. จารีตประเพณี ที่มนุษย์รับช่วงสืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสาย เป็นมรดกทางสังคม ซึ่งเป็นส่วนแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสมัย

2.3.1 ความหมายวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน¹ ได้ให้บทนิยาม คำ "วัฒนธรรม" ว่าวัฒนธรรม คือ "สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ "คือผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา" "คือความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น" "คือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม เป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา"

2.3.2 ประเภทของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน² ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 อย่างดังนี้

1. **วัฒนธรรมทางวัตถุ** เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขกาย เพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสะดวกสบายในการครองชีพ ได้แก่สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่างและสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์เครื่องป้องกันตัว

2. **วัฒนธรรมทางจิตใจ** เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษา วิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตใจให้งอกงามหรือสบายใจ

2.3.3 วัฒนธรรมหลัก

วัฒนธรรมหลัก คือสิ่งที่เป็นหลักก่อให้เกิดวัฒนธรรม จนเป็นวัฒนธรรมประจำชาติแต่ละชาติและแต่ละสังคม ซึ่งจะต้องรักษาและส่งเสริมให้ดำรงอยู่กับชาติ เพื่อให้เป็นจุดรวมจิตใจของคนในชาติและเป็นสัญลักษณ์ของชาติตลอดไป เป็นวัฒนธรรมที่เราไม่ควรเปลี่ยนแปลง แต่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น วัฒนธรรมหลักของไทย ประกอบด้วย

1. พระพุทธศาสนา
2. พระมหากษัตริย์

¹ อ้างแล้ว, <http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

² เรื่องเดียวกัน. ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41 GM

3. อักษรไทย
4. ภาษาไทย
5. ประเพณีไทย
6. จรรยาบรรณแบบไทย
7. จิตใจแบบไทย
8. ศิลปกรรมไทย
9. สถาปัตยกรรมไทย
10. วรรณคดีไทย

2.3.4 ลักษณะความเจริญแห่งวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน¹ได้อธิบายลักษณะความเจริญของวัฒนธรรมดังนี้คือ

1. ต้องมีการสั่งสม และการสืบต่อ ตกทอดกัน ไปไม่ขาดตอนมีมรดกแห่งสังคม อันเกิดจากผลิตผลของสังคมที่สร้างสมไว้
2. ต้องมีแปลกมีใหม่มาเพิ่มเติมของเดิมให้เข้ากันได้
3. ต้องส่งเสริม เพื่อให้แพร่หลายไปในหมู่ของตน และตลอดไปถึงชนหมู่อื่นด้วย
4. ต้องปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะกับสภาพแวดล้อม และสภาพของเหตุการณ์

2.3.5 ลักษณะความเป็นไปแห่งวัฒนธรรม 3 ประการ

พระยาอนุมานราชชน² กล่าวถึงลักษณะความเป็นไปของวัฒนธรรม เมื่อเกิดการขยายอำนาจ หรือการรุกรานดังนี้คือ

1. วัฒนธรรมของฝ่ายแพ้จะต้องสูญไป ถ้าฝ่ายแพ้ไม่มีวัฒนธรรมอันเป็นบุคลิก ลักษณะของตนอยู่ในระดับสูง หรือเท่ากับฝ่ายชนะ เช่น ให้เลิกศึกษาภาษาของตน แต่ให้มาศึกษาของฝ่ายชนะ หรือไม่ ฝ่ายชนะพยายามทำลายวัฒนธรรมของฝ่ายแพ้ให้หมดไปทันที
2. ถ้าทั้งสองฝ่าย คือทั้งแพ้และชนะมีวัฒนธรรมอยู่ในระดับทัดเทียมกัน วัฒนธรรมของฝ่ายแพ้ก็จะต้านทานฝ่ายชนะไว้ได้ วัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายจะเข้าระคนปนกันทีละน้อย ๆ เมื่อเป็นเวลานานจะเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่มีอำนาจดีกว่าเดิม เพราะได้กำลังทั้งสองฝ่ายมารวมกัน

¹อ้างแล้ว, <http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

²เรื่องเดียวกัน, ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

3. ถ้าฝ่ายแพ้มีวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูงกว่าฝ่ายชนะ ก็จะสามารถดึงดูดเอาวัฒนธรรมของฝ่ายชนะเข้าประสาน และอยู่ในกรอบข้างของฝ่ายแพ้ ถ้าฝ่ายชนะมีจำนวนคนน้อยกว่าฝ่ายแพ้ การพ่ายแพ้ในทางวัฒนธรรมของฝ่ายชนะจะเร็วขึ้น

ชาติใด ไม่กระตือรือร้นในการบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมของตนให้มีความเจริญงอกงาม และแพร่หลายได้ทันทั่วถึง ชาตินั้นอาจเป็นผู้ถูกชาติอื่นรุกรานในทางวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อไม่ให้ถูกรุกรานหรือรุกรานก็ต้านอยู่ ก็จะต้องรู้จักปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เจริญ สิ่งแปลกใหม่ ไม่ใช่ว่าจะเป็นของดีมีประโยชน์แก่ตนเสมอไป ถ้าสิ่งแปลกใหม่นั้นไม่เข้ากันได้กับรากฐานแห่งวัฒนธรรมของตน

2.3.6 ระยะเวลาแห่งวัฒนธรรม

1. สมัยนรปศุกรรม (Stone Age Culture) ได้แก่สมัยแรกเริ่มป่าเถื่อนตั้งแต่ยุคหิน จึงใช้คำว่า นร - ปศุกรรม ครั้งคนครึ่งสัตว์
2. สมัยอนารยธรรม (Barbarian Culture) ค่อยเจริญขึ้นแล้วแต่ยังป่าเถื่อนอยู่
3. สมัยอารยธรรม (Civilization) มนุษย์มีความเจริญแล้ว อารยธรรมคือ วัฒนธรรมที่พ้นจากความป่าเถื่อนแล้วหรือพยายามให้พ้น และใช้คำว่า Culture ปนกันไป

2.3.7 การที่วัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปได้นั้นมี 4 ระยะ คือ

1. เปลี่ยนไปเล็กน้อย
2. เกิดจากค้นพบสิ่งใหม่ ๆ (discovery) หรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น (invention) สภาพภาวะเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมจึงเปลี่ยนไป
3. มีคู่แข่งขึ้น เช่น เกวียนไปไม่ได้ รถไปได้
4. การยืมวัฒนธรรมอื่นเข้ามา (Cultural borrowing)

2.3.8 เหตุแห่งความเจริญทางวัฒนธรรม

1. การสะสม ต้องรับมรดกที่บรรพบุรุษมอบไว้ให้
2. การปรับปรุง ถ้าหมดสมัยแล้วก็ต้องเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ สิ่งที่เป็นมาในอดีต ทั้งฝ่ายนามธรรมด้วย ที่ใช้ได้ก็ปรับปรุงให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน
3. การถ่ายทอด ต้องสืบต่อให้คนรุ่นหลัง ต้องเผยแพร่สั่งสอนกัน การจะทำให้วัฒนธรรมเจริญยิ่งขึ้นนั้นเราต้องรักษาวัฒนธรรมมรดกตกทอด และปรับปรุงอดีตให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ ในเมื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นเรื่องที่ยากใหญ่และมีแง่มุมต่าง ๆ ให้พิจารณาอย่างซับซ้อน เรื่องของวัฒนธรรมจึงสามารถมองได้หลายแง่มุมไปด้วย มีผู้ให้ความหมายคำว่า "วัฒนธรรม" ต่าง ๆ กัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้นิยามความหมายของวัฒนธรรม ไว้ 4 นัยดังนี้

1. สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ
2. วิถีชีวิตของหมู่คณะ
3. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน
4. พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ อยู่ในหมู่พวกของตน

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์¹ ประธานคำอธิบายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญในทางวิชาความรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปวิทยา วรรณคดี ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีและจรรยาบรรณ วัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม มีทั้งส่วนจับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ เช่น กวีนิพนธ์ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อร่างสร้างความประพฤติปฏิบัติของประชาชนชาติ

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต)² ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมเมื่อคราวแสดงปาฐกถาพิเศษ 100 ปี ของพระยาอนุমানราชชน เรื่อง "วัฒนธรรมกับการพัฒนา" ไว้เป็นหลายนัย อย่างน่าพิจารณา ดังนี้

1. วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์ และภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอด สืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ
2. วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา ทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อได้ และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้
3. วัฒนธรรม คือผลรวมของทุกสิ่ง ซึ่งเป็นความเจริญงอกงามที่สังคมนั้น ๆ ได้ทำไว้ หรือได้สั่งสมมาจนถึงบัดนี้

ดังนั้นวัฒนธรรมนับว่ามีความสำคัญมาก เป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป ตลอดจนเป็น

¹อ้างแล้ว, <http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

²เรื่องเดียวกัน. ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41 GM

เครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้น ๆ ในเอกสารของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ¹ ได้แสดงความหมายของวัฒนธรรมไว้ต่างกัน เช่น วัฒนธรรม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึคนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน ขอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

2.3.9 รูปแบบของวัฒนธรรมและประเพณีที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวงจรของชีวิต

2.3.9.1 การบายศรีสู่ขวัญ

การบายศรีสู่ขวัญเป็นประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสาน และชาวเหนือ จัดขึ้นเพื่อเป็นการรับขวัญ เรียกขวัญ ของผู้ที่จากบ้าน ไปไกลด้วย เวลาอันยาวนาน หรือผู้ที่เพิ่งหายป่วย ใช้ตลอดจนถึงเป็นการแสดงความยินดี นับว่ามีความสำคัญยิ่ง การบายศรีสู่ขวัญ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อความป็นสิริมงคล นิยมจัดทำกันในโอกาสอันเป็นมงคลต่าง ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค แต่งงาน เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง พระภิกษุเลื่อนสมณศักดิ์ หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมาสู่ท้องที่ จะต้องเดินทางไกล ย้ายที่อยู่ เป็นพิธีมงคลที่นิยมทำกันมากทั้งในงานเล็กน้อยภายในครอบครัวหรือจัดเป็นพิธีใหญ่โตตามฐานะและโอกาส

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานนั้น เมื่อมีการจัดงานอะไรก็ตาม มักจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ควบคู่กันไปด้วย การจัดพิธีบายศรีเพื่อต้อนรับแขกนั้น มักจะกระทำกันอย่างสวยงามใหญ่โต เป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม พิธีบายศรีสู่ขวัญที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ ถือเป็นพิธีแบบพื้นเมืองอีสานอย่างแท้จริง

2.3.9.2 กระจยาสารทไทย

คำว่าสารท เป็นคำที่มาจากภาษาอินเดียที่หมายถึง ฤดูสารทหรือฤดูที่พืชพันธุ์ธัญญาชาติเริ่มสุก ชาวอินเดียถือว่าควรจะมีพิธีรีตองเรียงยินดีกับพิธีดังกล่าว คนไทยเรามีเทศกาลดังกล่าวในราวปลายเดือน 10 ของแต่ละปี แต่เนื่องจาก เทศกาลวันสารทของไทย เป็นฤดูที่ข้าวเพิ่งแตกรวง ชาวบ้านจึงปลูกข้าวเหนียวได้เพื่อให้ทันเก็บเกี่ยว และเขาจะเอาข้าวเหนียวดังกล่าวนี้ ซึ่งยังไม่สุกดี เหมือนกันมาตำเป็นข้าวเม่า แล้วผสมกับสิ่งอื่นดังนี้คือ ข้าวตอก ถั่ว งา แล้วนำมา กวนกับ

¹ อ้างแล้ว, <http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

น้ำตาลเรียกว่า “กระยาสารท” จากนั้นถึงนำเอากระยาสารทใส่กระทง ที่ทำขึ้นจากใบตองไปถวายพระเพื่อทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

2.3.9.3 บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีที่เชื่อถือกันมาแต่โบราณของชาวไทยทางภาคอีสาน มีความเชื่อว่า เมื่อหลังเทศกาลสงกรานต์ กลางเดือน 6 ของทุกปี จะต้องจัด การสร้างบั้งไฟขึ้นมาเพื่อจุดขึ้นไปขอฝนจากแดน ซึ่งหมายถึงเทวดาที่สถิตย์อยู่บนสวรรค์ บั้งไฟที่ทำขึ้นมานั้น ทำจากไม้ไผ่ที่อัดดินปืนเพื่อการจุดระเบิด โดยมีขนาดที่นิยมอยู่ 3 ขนาดคือ บั้งไฟธรรมดาบรรจุดินปืนไม่เกิน 12 กิโลกรัม บั้งไฟหมื่นบรรจุดินปืนเกิน 12 กิโลกรัม และหากบรรจุดินปืนถึงขนาด 120 กิโลกรัม นั้นมีชื่อเรียกว่าบั้งไฟแสน

ในวันแรกของเทศกาล จะมีการเอาบั้งไฟออกมาแห่แห่นตามเมืองกันก่อน จนกระทั่งวันที่ 2 ถึงจะนำบั้งไฟไปจุดกันกลางทุ่งนา โดยเอาบั้งไฟขึ้นไปพาดกับต้นไม้ แล้วจุดชนวนให้ดินปืนเกิดการระเบิด ปัจจุบันได้มีการประกวดถึงความสูงของบั้งไฟที่จุดขึ้นไปบนท้องฟ้า และหากบั้งไฟอันไหนไม่ยอมพุ่งขึ้นเพราะดินปืนค้ำ เจ้าของบั้งไฟก็จะถูกจับโยนลงในโคลนตมกลางทุ่งนา เป็นการทำโทษ ประเพณีการเล่นบั้งไฟที่นิยมกันมากเวลานี้

2.3.10 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนา

ในประเทศไทยมีการตั้งสมเอาลัทธิความเชื่อทางด้านศาสนา จนนำเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาลที่ยึดเอาตามปฏิทินทางจันทรคติ รวมทั้งการประยุกต์เอาประเพณีมาปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน และกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีไทย ซึ่งเทศกาลประเพณีนี้ได้สืบทอดมาถึงสังคมไทยนับเป็นมรดกที่มีคุณค่าทำให้อนุชนรุ่นหลังได้เข้าใจชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น

2.3.10.1 เทศกาลสงกรานต์

ในเดือนเมษายนถือเป็นครุฑไทยหรือปีใหม่ของไทย ที่ให้มีการเล่นน้ำทำบุญ ขนทรายเข้าวัด ซึ่งเป็นพิธีที่อิงเอา ตำราของพราหมณ์และพระพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน รวมทั้งการรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ โดยยึดถือประเพณีรดน้ำคำหัว เพื่อเป็นการคารวะและแสดงความเคารพของผู้น้อยที่มีต่อผู้ใหญ่

2.3.10.2 ประเพณีลอยกระทง

ตามปฏิทินทางจันทรคติ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี จะมีประเพณีที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ งานลอยกระทง ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วิธีการ

ดำรงชีวิตแบบไทยในอดีต ถือเอาแม่น้ำลำคลอง เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ดังนั้นจึงต้องมีการ บวงสรวงบูชา เจ้าแห่งแม่น้ำคือ พระแม่คงคา

2.3.10.3 เทศกาลเข้าพรรษา

ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 รวม 3 เดือนเต็ม พระสงฆ์ ต้องหยุดจาริกแสวงบุญ เพื่อจะได้ไม่เหยียบต้นกล้าในนาข้าวให้เสียหาย จึงมีพุทธบัญญัติให้สงฆ์ทำ พิธีปวารณาเข้าพรรษาอยู่จำพรรษา ณ อาวาสแห่งใดแห่งหนึ่ง พุทธศาสนิกชนก็จัดหาดอกไม้ธูป เทียน ตลอดจนเครื่องปัจจัยไทยทานนำไปถวายแด่พระ ภิกษุสงฆ์ในตอนเช้า ตอนที่จะมีการตัก บาตรดอกไม้ เช่นงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานประเพณีตักบาตรดอกไม้ พระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

2.3.10.4 เทศกาลออกพรรษา

ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ที่พระสงฆ์ออกจากจำพรรษา และพระพุทธเจ้า เสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากเทศน์โปรดพระพุทธรมาดาแล้ว เป็นความเชื่อของ พุทธศาสนิกชนจะจัดการต้อนรับพระพุทธเจ้า ทางภาคเหนือ จัดงานจองพารา ภาคกลางจัดงาน ตักบาตรเทโว ภาคใต้จัดงานลากพระหรือชักพระ ภาคอีสานจัดงานไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม บั้งไฟพญานาคจังหวัดหนองคาย ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง และแข่งเรือ จังหวัดสกลนคร เป็นต้น¹

2.3.11 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก

ประเทศไทยได้แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติได้ เพราะผ่านนวัตกรรมทางประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม และเอกลักษณ์การไหว้เป็นประเพณีไทย มาแต่สมัยโบราณ เป็นวิถีเคารพ แก่ผู้เคารพ จึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ ดังนี้

1. การไหว้มีหลายวิธี มีทั้ง นั่งไหว้ ยืนไหว้ เพื่อเคารพบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้ใหญ่กว่าตน

ก. วิธีนั่งไหว้ นั่งพับเพียบพนมมือทั้งสองข้างขึ้นไว้ระดับอก ก้มศีรษะลงให้หัว แม่มือจรดกันที่หว่างคิ้ว

ข. วิธียืนไหว้ ถ้าจำเป็นต้องไหว้เพราะอยู่นอกสถานบ้านเรือน เมื่อพบคนที่ต้อง เคารพตามหนทางก็ให้พนมมือทั้งสองยกขึ้นระดับอก ก้มศีรษะลงจนหัวแม่มือจรดกันหว่างคิ้ว

2. การรับไหว้ เมื่อมีผู้ทำความเคารพให้แก่เรา ควรรับไหว้คือเคารพตอบเพื่อมิให้เสีย มารยาท หรือทำให้ ผู้แสดงความเคารพต้องกระดากใจ หรือโกรธจนเป็นเหตุให้นึกไม่อยากจะ

¹ อ้างแล้ว, <http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google เมื่อ 6 ก.ค. 2007 19:48:41

เคารพต่อไปได้ วิธีรับไหว้ ยกมือทั้งสองประนมไว้ระดับอก แล้วยกขึ้นให้สูงมากหรือน้อยตามฐานะของผู้ไหว้และของผู้รับไหว้

3. วิธีนั่งลงศอก เป็นวิธีเคารพผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสสูงมากอีกแบบหนึ่ง ในเวลานั่งพับเพียบอยู่กับพื้น ในเมื่อ ผู้เป็นใหญ่มานั่งพูดคุยด้วย ครั้นจะนั่งพับเพียบตัวตรง ๆ ก็รู้สึกว่าการพไม่พอ จึงก้มตัวลงให้แขนทั้งสองวางลงบนตักมือประสานกันเงยหน้าขึ้น ในโอกาสที่ต้องพูดได้ตอบหรือ นั่งเฉย ๆ เงยหน้าพอควรถ้ามิได้พูดได้ตอบกับผู้ใหญ่

4. เมื่อนั่งเก้าอี้อยู่ ถ้าผู้สูงศักดิ์หรือผู้ที่เราเคารพอย่างสูงมาขึ้นหรือนั่งพูดอยู่ใกล้ ๆ เราจะนั่งอย่างเคารพ ในลักษณะทอดศอกลงบนเข่าของเรามือประสานกัน พูดได้ตอบกับท่านก็ได้ ดีกว่านั่งเก้าอี้ตัวตรงเฉยเสียห้อยเท้าให้ชิดกันและเก็บเท้าให้ชิดกับเก้าอี้ให้มากที่สุด

5. การกราบ วิธีกราบ นั่งในท่าหมอบพนมมือให้ชิดกันลงบนพื้นไว้ข้างหน้า ก้มศีรษะลงกับพื้นให้ห่างนิ้วจรด นิ้วหัวแม่มือกราบหรือหมอบกราบจะกระทำให้แก่ผู้ทรงศักดิ์ เจ้านาย และอาวุโสและกราบครั้งเดียวโดยไม่แบมือลงกับพื้น

6. การคลาน วิธีคลาน เป็นการเคลื่อนตัวผ่านคนมาก ๆ ซึ่งกำลังนั่งอยู่กับพื้น หรือมีผู้อาวุโสที่นั่งอยู่กับพื้น ประเพณีของเราสอนกันไว้ว่า ผู้มีมารยาทดียอมไม่เดินกรายหัวคน วิธีคลานมีหลายชนิดการคลานคือใช้กระดูกหัวเข่าเคลื่อนออกไปแทนใช้เท้าเดิน

ก. คลานเข่า ใช้มือทั้งสองวางแบลงกับพื้นพุงตัวไว้ นั่งคุกเข่าชิดกับพื้น กระดกนิ้วเท้ายันกับพื้นให้ตรงเท้าแขนทั้งสอง ให้มือแบนพื้นจนสุดแขน และตามด้วยเข่าซ้ายสลับกันไป ถึงจุดหมาย

ข. คลานเข่า คือคุกเข่าให้หัวเข่าทั้งสองข้างเคลื่อนไปข้างหน้า สลับเข่าซ้ายทีหนึ่งขวาทีหนึ่งแทนใช้เท้าเดินไม่ต้องใช้มือช่วยพุงตัวแบบคลานสี่ขาอย่างข้อ ก. แต่การคลานแบบนี้ไม่สู้เป็นที่นิยมถือว่าไม่สุภาพเท่ากับคลานสี่ขาอย่างข้อ ก.

ค. คลานยกของมือเดียว ใช้เฉพาะพระมหากษัตริย์และเจ้านาย แลผู้ทรงอาวุโส คลานยกของสองมือ (คลานโขยก) มือทั้งสองถือของคุกเข่าแล้วตั้งเข่าขึ้นข้างหนึ่งให้ตรง สืบเท้าข้างหนึ่งไปข้างหน้าโดยการขยับตัว (โขยกตัวขึ้น) แล้วเปลี่ยนเข่าอีกข้างหนึ่งตั้งขึ้นสลับกันไป จนถึงจุดหมาย

ง. คลานศอก คือคลานเข่าอย่างธรรมดา แต่อศอกให้ลำแขนท่อนล่างทอดไปตามพื้นให้ศอกเลื่อนไปข้างหน้าแทนมือ แขนและขาจะเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน

7. การยืน เป็นอริยาบทที่ใช้กระดูกส่วนยาวของขาและหัวเข่าทุกส่วนช่วยกระดูกเชิงกราน กระดูกสัน หลังพร้อมด้วยศีรษะขึ้นให้ตรง เพื่อให้หน้าหนักลงมาอยู่ที่ปลายเท้าสองข้าง ในเวลาตั้งตัวขึ้นตรง

การเคารพในทำนองนี้ ยืนเคารพธงชาติ เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติซึ่งเป็นที่รักและหวงแหนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของชาตินั้น ๆ ทั่วโลก ฉะนั้นเวลาเชิญธงชาติขึ้นเสาและลงจากเสาทุกวัน เราจึงหยุดเคารพเป็นกิจวัตรประจำวันของประชาชนที่ได้เห็น และได้ยินเพลงชาติบรรเลงตามเวลาที่เชิญธงชาติขึ้นหรือลง

1. ในพิธีต่าง ๆ เมื่อเห็นคนเชิญธงชาติผ่านหน้า เราต้องยืนขึ้นเพื่อทำความเคารพทุกครั้ง ธงชาติเป็นสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ของชาติ ในเมื่อข้าราชการ หรือประชาชนคนใดบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ชาติต้องเสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติราชการ รัฐบาลจะใช้ธงชาติคลุมศพเพื่อให้เกียรติอย่างสูง

2. ในทันทีที่ได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาถึงในงานพิธีต่าง ๆ เราต้องยืนตรงเพื่อถวายความเคารพ หรือเวลาเรายืนบนถนนก็เช่นเดียวกัน คือรีบหันหน้าไปทางที่เสด็จผ่าน แล้วหยุดยืนตรงเพื่อถวายความเคารพ หรือจะถวายนับก็ได้

3. ทุกครั้งที่ได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี ต้องหยุดยืนตรงนิ่งอยู่กับที่จนกว่าจะจบเพลงเพื่อถวายความเคารพ แลต้องถวายนับหรือยกมือไหว้เคารพเมื่อเพลงจบ

4. ยืนต้อนรับผู้ใหญ่ที่กำลังเดินเข้ามาในงาน ถ้าเรากำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้ ต้องลุกยืนตรงด้วยความสำรวมเรียบร้อยแลหันหน้าไปทางผู้ใหญ่

5. ผู้มีมารยาทดีจะยืนตรงห้อยแขนและขาตามธรรมชาติ เพื่อเคารพผู้ใหญ่ แต่ถ้าประสานมือไว้ข้างหน้าด้วยเป็นการแสดงความเคารพที่ยิ่งขึ้น

วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงออกมีอีกมากมาย รวมทั้งวัฒนธรรมเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร และการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ดังนั้น วัฒนธรรม จึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด ทศนคติ ความรู้สึก วิธีการ โครงสร้างของสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น

2.4 บทบาทของพระสงฆ์ไทย

ศาสนามีลักษณะเป็นสากล¹ ชนทุกหมู่เหล่าต่างมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นับตั้งแต่โบราณ มนุษย์ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนกับสิ่งที่ไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว มนุษย์จึงต้อง

¹ ปกรณ์ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเยาวชนเสพติดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544), หน้า 18.

พืงศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว บทบาทหน้าที่ของศาสนาที่มีต่อสังคม และการเมือง มนุษย์มีความสงสัยว่าตัวเองเกิดมาทำไม และตายแล้วจะไปไหนศาสนาจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์โดยคำสอนที่ให้นมนุษย์ใช้ความดี ความสามารถ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต ทั้งคำสอนยังมีส่วนลดความขัดแย้งของปัญหาต่าง ๆ เป็นตัวประสานประโยชน์ในสังคม รวมทั้งสนับสนุนเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ตลอดจนการเมืองด้วย

บทบาท¹ หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิ ซึ่งจะอยู่ในขอบเขตของสถานภาพ หรือฐานะของตำแหน่งทางสังคมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

งานของสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติไทยในสังคมปัจจุบัน² แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานของทางราชการ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง คุณภาพของพลเมือง โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง งานของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่

1.1 การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติ ทุกระดับอายุ ให้เข้ามาอยู่ในพระธรรมวินัย ศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย

1.2 การเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธรรมสวนะ และจัดให้มีงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่าง ๆ การเทศน์ทางวิทยุ โทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแพร่ในงานและโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแพร่พุทธศาสนาทั้งปวง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานตามโครงการอบรมประจำตำบล

1.3 การจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน

1.4 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

2. การสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ พระสงฆ์ได้สงเคราะห์ประชาชนทั้งทางด้านขวัญและกำลังใจและวัตถุอีกด้วย ดังนี้

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชน ตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม

¹ สมคิด เพ็งอุดม, การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535), หน้า 10.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-24.

- 2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญ บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ
- 2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียน อยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาโรค การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้ประชาชนที่ขัดสนปลูกบ้านอาศัย
- 2.4 การดูแลโรคชะงาดราศี การประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การให้ฤกษ์ยาม
- 2.5 การให้ทางราชการ หรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัดประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้ง จัดงานหารายได้เพื่อสาธารณกุศล ตลอดจนการให้ใช้ที่ดินของวัดสร้างสาธารณสถานต่าง ๆ
- 2.6 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น
- 2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย และภัยจากธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น
3. การช่วยเหลืองานของทางราชการ พระสงฆ์พยายามที่จะช่วยเหลืองานทางราชการ ทั้งในด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ เช่น
- 3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎร ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การปฏิบัติตามคำแนะนำ ชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่าง ๆ
- 3.2 ช่วยกิจการบริหารตามปกติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล
- 3.3 ช่วยสงเคราะห์ประชาชน โดยรับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล ให้การสงเคราะห์ในท้องถิ่นกันดารที่วัดตั้งอยู่
- 3.4 การช่วยทางราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคง
- โครงสร้างและหน้าที่ของสถาบันศาสนา พอสรุปได้ว่า ศาสนาทำหน้าที่สำคัญแยกได้ ดังนี้ (ปกรณ กงเพชร)¹
1. ศาสนาให้คำอธิบาย ความกระจ่างชัดต่อคำถามที่ว่ามนุษย์เกิดมาจากไหน แล้วจะไปไหนทำให้มนุษย์เข้าใจและยอมรับสถานภาพที่ตนต้องเผชิญที่ว่า แก่ เจ็บ และก็มีตาย เป็นการเวียนว่ายตายเกิด
 2. ศาสนาช่วยสนับสนุนสถาบันพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ โดยศาสนาต่าง ๆ มักจะมีคำสอนบัญญัติแนวทางเศรษฐกิจที่ยังประโยชน์แก่มวลมนุษยย์ กล่าวคือ ศาสนาเป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทาง

¹ อ่างแล้ว, ปกรณ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพผิดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม, หน้า 18-27.

การเมืองที่ย้ำคุณค่าของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสื่อที่อบรมมนุษย์ให้รู้จักระเบียบสังคม ปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้

3. ศาสนาช่วยเป็นกำลังใจหรือพลังใจแก่บุคคล เมื่อเกิดวิกฤตการณ์กับความข้องใจที่ไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้หรือขาดหลักที่พึ่งทางใจ

4. ศาสนาช่วยประสานสังคมให้เป็นเอกภาพ เชื่อมความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันนำไปสู่การบูรณาการภายในชาติ

ซึ่งศาสนาพุทธก็มีคุณลักษณะครบถ้วนทุกประการดังกล่าวแล้ว และมีพระสงฆ์เป็นผู้สืบต่อและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ และให้การอบรมสั่งสอนแก่ประชาชนทั่วไปไปสามารถแยกภารกิจตามบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ได้ดังนี้

2.4.1 บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์โดยทั่วไป

พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นผู้นำธรรมะของพระพุทธเจ้าออกแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติ กล่าวคือ หน้าที่โดยตรง พระสงฆ์เป็นผู้ให้ธรรมทานหรือการพยายามชี้แนะในเรื่องหักความดีงามเพื่อให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ พ้นจากปัญหา

(ประยูร ulyu) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์และวัดได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งบุตรมาอยู่รับใช้พระ เพื่อรับการศึกษอบรมศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่สอนในสมัยนั้น รวมทั้งศูนย์รวมเยาวชนด้วย

2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนอาศัยเลี้ยงชีพ

3. เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรัฐของคนสมัยนั้น

4. เป็นที่พักคนเดินทาง

5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์หย่อนใจ หากความรู้เพิ่มเติม

6. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาล และมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน

7. เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

8. เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาวชิวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

9. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ

¹ พระเทพเวที, (ประยูร ulyu), *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2525) หน้า 45.

10. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือ ยืมไปใช้เมื่อมีงาน

11. เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครองที่กำนัน หรือผู้ใหญ่ใช้ประชุมลูกบ้าน เพื่อ การกิจการ

12. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของ ทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต

สัญญา สัญญาวิวัฒน์¹ กล่าวว่าพุทธศาสนาเป็นสถาบันสังคมหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย องค์ 4 คือ

1. ตำแหน่งทางสังคมพุทธศาสนา คือ พระ เณร ชี และฆราวาส

2. หน้าที่ทางสังคมของพระพุทธศาสนา คือ สร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมเป็นมาตรฐาน ความดี ความชั่ว ให้กำลังใจ ปลอบใจ และให้ความกระจ่างเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์

3. แบบแผนความประพฤติ ได้แก่ ศีลธรรมข้อต่าง ๆ ทั่วไป เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง และเฉพาะตำแหน่ง เช่นเป็น พ่อ แม่ ลูก ครู ลูกน้อง เจ้านาย เป็นพระ หรือ ชี ก็จะมีแบบปฏิบัติตัวแตกต่างกัน

4. องค์วัตถุในพระพุทธศาสนา เช่น วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เครื่องอัฐบริขาร ของสงฆ์ เป็นต้น พุทธศาสนาจึงเข้าข่ายเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม เพราะเป็นระบบความเชื่อที่ทุกคนในโลก จะต้องมีรูปใดรูปหนึ่ง แต่พุทธศาสนาก็เป็นสถาบันสังคมเฉพาะสังคม หรือเฉพาะกลุ่มที่นับถือ พุทธศาสนา ดังนั้น จึงไม่ได้บังคับหรือแผ่อิทธิพลไปถึงคนนอกศาสนาให้ต้องปฏิบัติเหมือนกัน อันเป็นการฝืนใจและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งแตกแยกได้

อภิชัย พันธเสน² กล่าวถึง ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ ไว้ว่า พระสงฆ์ ถูกลดบทบาทลงจากการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ มาเป็นเพียงผู้ประสานเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐและประชาชน วัด และพระสงฆ์ถูกลดบทบาทที่มีต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาของ ชาชนบทลงมากมาย จนกระทั่งเหลือเพียงบทบาทที่สำคัญเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและ เป็นคลังพัสดุเท่านั้น นอกจากปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ยังมีมูลเหตุ จากปัจจัยภายในอีก 2 ประการ คือ

¹ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2533), หน้า 95-99.

² อภิชัย พันธเสน, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1-7, (นนทบุรี : สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539) หน้า 207.

ประการแรก พระสงฆ์ไม่พยายามปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไปไม่พยายามประยุกต์ความเจริญต่าง ๆ เหล่านั้นมาเสริมสร้างบทบาทของตนเองขึ้นมาใหม่

ประการที่สอง คือ การสูญเสียภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาความรู้และเทคนิควิทยาการสมัยใหม่ การปฏิเสธความรู้เช่นนี้เป็นผลให้พระสงฆ์ไม่สามารถเข้าใจถึงสภาพปัญหาและโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนไปได้

พระธรรมญาณมุนี¹ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาเป็นวิธีการสร้างสรรค์ ปรับปรุง แก้ไขสิ่งที่ควรจะมีแต่ยังไม่มีให้มีขึ้น สิ่งที่มีแล้วไม่เหมาะสมให้เหมาะสม สิ่งที่เกิดผลลัด บกพร่องหรือพ้นกาลเทศะให้ถูกต้องตามสภาพที่ต้องการในปัจจุบัน การพัฒนาเป็นวิธีการจัดการ สิ่งทั้งหลายให้มีภาพเป็นปัจจุบันตามที่ต้องการ อีกทั้งเป็นทางอยู่รอดของสิ่งทั้งหลายและเป็นทางชีวิตของคนและสังคม ดังนั้นพระภิกษุก็เช่นกันอย่าทำตนเองเพียงพึ่งศาสนาฝ่ายเดียว ต้องให้พระศาสนาได้พึ่งตนบ้าง โดยการพัฒนาดนในการบูชาพระศาสนาทั้งด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา การพัฒนาคุณธรรมจะสำเร็จด้วยการทำด้วยการเลื่อมใสสามารถทำให้คนอื่นมีจริยธรรมได้เช่นว่านี้

ผู้สอนจริยธรรม ต้องมีความรู้ลึกว่า เหมือนกำลังทำสงครามอยู่ในสนามรบ การรบกัน ท่านว่า ยิ่งเข้าศึกปืนหมดกระสุน 200 นัด ทำลายเข้าศึกได้ 1 คน เป็นการรบที่ได้ผลคุ้มค่า การสอนจริยธรรม ก็ต้องเป็นอย่างนั้น คือ สอนคน 2,000 คน ได้ผล 1 คน ถือว่าคุ้มค่า เพราะ 1 คนที่ได้มาไม่ช้าจะเพิ่มจำนวนเป็นหลายคนขึ้นเอง

การพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นกระบวนการ (Process) นั้นองค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) หรือ (AID) ในปัจจุบันของสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการแห่งการกระทำทางสังคมซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผนและลงมือกระทำเอง ร่วมกันกำหนดว่ากลุ่มของตนแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาร่วมกันมีอะไรบ้างแล้วจัดทำแผนการของกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการร่วมกันของชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน”

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีสภาพดีขึ้น เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนและป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม โดยการเพิ่มพูนความสามารถให้แก่ประชาชน เพื่อให้จัดการกับปัญหาของตนเองได้ โดยถือหลักการประชาธิปไตยในการมีส่วนร่วมดำเนินงานของประชาชน คือการพึ่งตนเองของประชาชน การพัฒนาชุมชน การให้การศึกษแก่ชุมชนและการผสมผสานระหว่างกลุ่มประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชน

¹ พระธรรมญาณมุนี, “การพัฒนาเป็นวิธีการสร้างสรรค์ปรับปรุง” วารสารกองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน, 7 (2539), หน้า 14-15.

การพัฒนาชุมชนในฐานะวิธีการ (Method) คือการพิจารณาว่า การพัฒนาชุมชนนั้นนำไปสู่จุดหมายของการพัฒนาคนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม เป็นการมุ่งพิจารณาถึงวิธีการทำงานมากกว่าสิ่งอื่นใด กล่าวคือ มุ่งถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของประชาชน

การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของปัจเจกชน ซึ่งการประชุมที่เคมบริดจ์ สหราชอาณาจักร เมื่อปี พ.ศ. 2491 ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนในแง่ที่ว่า “เป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนด้วยตนเอง แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริธีการริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ขบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง” ซึ่งการพัฒนาชุมชนในรูปแบบลักษณะนี้เป็นกรริเริ่มจากปัจเจกชน เช่น ขบวนการสรร โวทัย ในประเทศศรีลังกา หรือแซมแมเอล อุนดอง ในประเทศเกาหลีใต้ เป็นต้น (ทักษิณย์ ลักขณาภิชนัช)¹

2.4.2 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้มากมาย จึงขอนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้พอสังเขป ดังนี้

สุเทพ เชาวลิต² กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกับประชาชนและ ระหว่างประชาชนด้วยตนเอง เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศในการปกครองในระบบประชาธิปไตย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์³ อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึงความเพียรพยายามร่วมกันของประชาชนเพื่อปรับปรุงความสามารถของประชาชนในการมีส่วนร่วม การกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และการผนึก ระดมความเพียรพยายามในการทำกิจกรรมของชุมชน

¹ ทักษิณย์ ลักขณาภิชนัช, การสังคมสงเคราะห์ชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 90.

² สุเทพ เชาวลิต, หลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอเดียนส์โตร์, 2524) หน้า 18.

³ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, “กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท”, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภการพิมพ์, 2527), หน้า 177-178.

รศ.ดร.ศรีทัตทิมา พานิชพันธ์¹ ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ซึ่งมุ่งส่งเสริมการครองชีพหรือความเป็นอยู่ของชุมชนส่วนรวมให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และถ้าเป็นไปได้ก็ให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มเอง แต่ถ้าการริเริ่มนี้ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้เอง ก็ต้องใช้เทคนิคเพื่อปลุกใจและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการสนองตอบกระบวนการนี้อย่างจริงจัง

ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง² ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องรวมทั้งคนและวัตถุและมุ่งหวังให้ชุมชนสามารถพัฒนาทั้งวัตถุและตัวเขาเองต่อไปในระยะยาว ซึ่งลักษณะของการพัฒนาเป็นแบบพึ่งตนเอง (Self-reliance) ที่ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเอง ถึงแม้จะเป็นการพัฒนาในระดับที่ให้มีพออยู่พอกิน (self-sufficiency) ก็ตาม

อภิชัย พันธเสน³ ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า คือลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ตั้งใจกระทำให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อวัตถุประสงค์ ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นจากสภาพก่อนการพัฒนา มีการกินดีอยู่ดี มีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีการปรับปรุง ดัดแปลง หรือควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อม มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกับสังคมภายนอกชุมชนของตนตลอดจนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนเป็นสำคัญ

จากแนวคิดและความหมายของการพัฒนาชุมชน ซึ่งตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular Participation) ในกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนของตน ซึ่งสรุปเป็นวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาได้ดังนี้ (อภิชัย พันธเสน)⁴

1. สร้างความมั่นคงเป็นปึกแผ่นของหมู่บ้านและตำบล ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้ เพิ่มจากอาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมภายในครอบครัว

¹ ศรีทัตทิมา พานิชพันธ์ และคณะ, ความรู้พื้นฐานของสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 223.

² เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2527), หน้า 12.

³ อภิชัย พันธเสน, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1-7, (นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539), หน้า 135.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 175.

3. ส่งเสริมการศึกษาสภาพชีวิตและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือการดำรงชีวิตอันดีงามของประชาชน

4. ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้ และเข้าใจในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการปกครองตนเอง

5. ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามของชุมชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการทำงานพัฒนานั้น ก็เพื่อที่จะลดช่องว่างระหว่างบุคคล 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ถึงแม้เราจะยอมรับว่าเป็นไปได้ยากก็ตาม แต่การพัฒนาชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาบนพื้นฐานของชุมชนที่ต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนกับทรัพยากรที่ชุมชนนั้นมีอยู่เป็นหลัก เพื่อที่จะช่วยให้ชุมชนมีความตระหนักว่าตนเองเป็นเจ้าของโครงการพัฒนานั้นด้วยทำให้เกิดจิตสำนึกในคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงนั้น

2.4.3 การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สมบุญ สุธำราญ¹ ได้กล่าวว่า พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานที่เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ปัญหาและความเป็นอยู่ ทั้งของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยส่วนรวม ประกอบกับภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้พุทธศาสนา หรือสถาบันพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือการจัดระเบียบชุมชนเพื่อความคงอยู่ของชุมชนในสังคม ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

1. พระสงฆ์ได้อบรมให้ความรู้ระเบียบสังคม

พุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรม ค่านิยมและระเบียบประเพณีที่สำคัญของสังคมไทย การอบรมการเทศน์ ให้ความรู้ระเบียบสังคม โดยผ่านกระบวนการและสถาบันหลายสถาบันทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น วัดและพระสงฆ์เป็นที่ปลูกฝังคุณธรรม เป็นสื่อการอบรมระเบียบสังคมแบบพุทธ อบรมกล่อมเกล่าให้กุลบุตร อุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และประเพณีต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ คือ สังฆธรรมและแนวปฏิบัติแบบพุทธ เช่น ค่านิยมที่ว่าด้วยความเมตตาต่อผู้ตกทุกข์ได้ยาก การโอบอ้อมอารีย์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การวางตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ การปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ กัน เช่น ศิษย์ต่ออาจารย์ บุตรต่อบรรพบุรุษ สามีต่อภรรยา เพื่อนต่อเพื่อน เป็นต้น

¹ สมบุญ สุธำราญ, พุทธศาสนา พระสงฆ์กับวิถีชีวิตสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน, 2527), หน้า 145.

2. พระสงฆ์เป็นสื่อหรือกลไกในการควบคุมระเบียบสังคม

การที่มนุษย์มารวมกันอยู่เป็นสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการควบคุมให้สมาชิกของสังคมอยู่ในกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของสังคม แต่ละสังคม จึงมีการร่างกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่สถาบันทางการปกครองใช้เป็นกลไกควบคุมสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งกลไกทางสังคมที่กล่าวมานี้ เป็นเครื่องบังคับทางด้านร่างกายและพฤติกรรมภายนอก การที่บุคคลจะเชื่อ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมมากน้อยเพียงใดนั้น ศาสนามีความสำคัญในการช่วยกล่อมเกล่า โน้มน้ำวจิตใจและสร้างสำนึกทางศีลธรรมต่อสังคม พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญ ในการกระทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ วัดและพระสงฆ์ จึงเป็นกลไกทางพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอน ประชาชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ หลักธรรมที่สำคัญที่ช่วยในการควบคุมสังคมเช่น ศีล 5 ธรรม 5 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น การที่บุคคลได้รับกรสั่งสอนทางหลักธรรม และยึดถือเป็นแนวทางชีวิตร่วมกันจะทำให้สังคมมีความขัดแย้งน้อยลง และช่วยลดปัญหาสังคมนานาประการได้อีกด้วย

3. พระสงฆ์เป็นสื่อในการสร้างความสามัคคีในสังคม

การที่พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่โน้มน้ำวให้ประชาชนมีความเชื่อ และหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต โดยการผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม เท่ากับเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นแก่สังคม ซึ่งสังคมที่มีบูรณาการทางเชื้อชาติและศาสนาที่เข้มแข็งจะทำให้มีความมั่นคงแก่สังคมส่วนรวมได้

ในการที่จะธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดถึงศิลปวัฒนธรรม ต้องแก้ที่ระบบการศึกษา และฟื้นฟูสถาบันการศึกษาให้เป็นศูนย์ และวัดเป็นแหล่งก่อกำเนิดทางวัฒนธรรมสร้างเป็นเครือข่ายของหมู่บ้าน รวมทั้งควบคุมระบบโครงสร้างของสังคม ค่านิยมแบบไทย ๆ เช่น เพื่อให้เกิดความงามความดี และเกิดความสันติในสังคม ดังนี้ (ธวัช ปุณโณทก)¹

1. ปรับปรุงหลักสูตร

เพิ่มเนื้อหาวิชาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในหลักสูตรระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา เช่น ภาษาท้องถิ่น, วรรณกรรมท้องถิ่น, ภาษาถิ่นและอักษรท้องถิ่น, ปรัชญาชาวบ้าน, ศิลปะท้องถิ่น (ระดับประถมหรือมัธยมจะต้องเป็นระดับที่ง่าย เช่น นิทานพื้นบ้าน ช่างฝีมือพื้นบ้าน บ้านของเราโดยให้นั้นเฉพาะถิ่น กล่าวถึงความสำคัญของปูชนียสถาน บุคคลตัวอย่างของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น)

¹ ธวัช ปุณโณทก, วรรณกรรมท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525), หน้า 233-234.

กิจกรรมเสริมหลักสูตรระดับประถมและมัธยมให้เน้นงานประเพณีท้องถิ่นตามเทศกาล วิชาขับร้อง ดนตรี นาฏศิลป์ ให้เน้นการละเล่นท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงเกี่ยวข้าว ฯลฯ วิชาศิลปะให้เน้นวิชาศิลปะพื้นบ้าน เช่น ช่างฝีมือพื้นบ้าน ช่างแกะสลัก ทอผ้า

2. การวิจัย

ในสถาบันการศึกษาคควรเป็นผู้นำทางปัญญาของสังคม คือหาทุนสนับสนุนการวิจัยโดยให้เน้นเนื้อหาที่ได้จากการวิจัย และพยายามนำผลงานวิจัยเหล่านั้นมาเผยแพร่ และให้นักเรียนได้เรียนรู้

3. ให้ความรู้แก่ครู อาจารย์

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งรัฐและเอกชน น่าจะส่งเสริมให้ครู อาจารย์มีศักยภาพในอ่านเอกสารพื้นบ้าน และใช้เอกสารพื้นบ้านได้อย่างดีไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใด เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ศิลปะ และสังคมศึกษา ฯลฯ

4. จัดตั้งศูนย์เอกสารและข้อมูลพื้นฐาน

เอกสารลายมือ และแลกเปลี่ยนระหว่างศูนย์เอกสารและข้อมูลซึ่งกันและกันเสมอ

2.4.4 หลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปกรรมในประเทศไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรมในประเทศไทย ได้กระทำกันมาอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในหลักฐานในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรด ให้รวมโบราณต่าง ๆ และแสดงในพระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ

ต่อมาเมื่อ พุทธศักราช 2417 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้ตั้งพิพิธภัณฑสถานให้ประชาชนเข้าชม ณ หอคอยคอเคีย ในพระบรมหาราชวัง

ส่วนทางรัฐบาลได้เริ่มการสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2433 โดยมอบให้บัณฑิตยสถานเป็นผู้รับผิดชอบจน พ.ศ. 2547 จึงตกเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร ด้านนิติบัญญัติได้มีกฎหมายหลายฉบับประกาศออกใช้ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมา คือ

1. ประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ ลงวันที่ 17 มกราคม 2455
2. พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งโบราณวัตถุและศิลปะออกนอกประเทศ พ.ศ.2467
3. พระราชบัญญัติจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร พ.ศ. 2467
4. พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณ ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
5. พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2468

6. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

7. ประกาศคณะปฏิวัติที่ 187 เรื่อง การป้องกันการขุดค้น ทำลายโบราณศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

สำหรับหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์ศิลปกรรม โดยทั่วไปโดยมิได้กล่าวไว้เป็นหลักฐานแน่นอน บุคคลผู้ที่จะมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ดังกล่าวจะต้องศึกษาค้นคว้าจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ สิ่งที่จะแสดงต่อไปนี้เป็นหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปสำหรับการใช้ในการอนุรักษ์ศิลปกรรม

2.4.5 หลักในการอนุรักษ์ศิลปกรรม สิ่งที่ต้องคำนึงถึง

1. ธรรมชาติ สามารถป้องกันได้ เช่น ป้องกันการทำลายแตกหักจากต้นไม้ เถาวัลย์ น้ำท่วม พายุ ลม ฝน เป็นต้น

2. มนุษย์ ควรป้องกันการทำลายหลักฐานทางโบราณคดี และศิลปกรรมของชาติจากพ่อค้าของเก่า นักสะสมของเก่า ผู้แสวงหาทรัพย์สมบัติ

3. การพัฒนาประเทศ การสร้างถนน การขยายตัวเมือง การขยายพื้นที่ทำกิน จะต้องคำนึงถึงผลเสียหายด้านศิลปวัฒนธรรม

4. การบริหารและการจัดการที่มีคุณภาพ ต้องมีกำลังคน กำลังเงิน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรับผิดชอบ

5. การอนุรักษ์โบราณสถานและสิ่งแวดล้อม ควรได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการทั้งทางตรงและทางอ้อม

6. การใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติต่าง ๆ ในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ และสิ่งแวดล้อม ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

2.4.6 หลักการศึกษาด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรม

1. ความรู้
2. ความเข้าใจ
3. ความคิดเห็น
4. ค่านิยม

การศึกษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องประกอบเข้าด้วยกันจึงจะช่วยให้การศึกษาด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.7 แนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

หลักฐานในพระไตรปิฎกสมัยหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงหัวข้อธรรมปฏิบัติในมงคลสูตร ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อการก้าวหน้าและความสุขแท้จริงของชาวโลกไว้รวม 38 ประการ แบ่งเป็น 10 หมู่ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก มงคลข้อที่ 8 ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 3 กล่าวถึงการมีศิลปะ (ลีลา) (ลีลา)

ตามความหมายของคำว่า ศิลปะ แปลว่า ฉลาดทำ คือ ทำเป็น ศิลปะ เป็นความสามารถในทางปฏิบัติ คือสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ให้บังเกิดผลได้คนที่มีความรู้นั้น ไม่ใช่ว่าจะมีศิลปะทุกคน เช่นรู้วิธีหุงข้าว จะต้องเอาข้าวสารใส่หม้อข้าวข้าว แล้วใส่น้ำยกขึ้นตั้งไฟ น้ำเดือดสักพักก็รินน้ำข้าวออก คงให้ระอุอีกครู่หนึ่ง ก็กดข้าวออกมากินได้ นี่คือหลักวิชา แต่คนที่รู้เพียงเท่านี้ไม่แน่ว่าจะหุงข้าวกินได้ทุกคน อาจจะได้ข้าวดิบบ้าง และบ้าง ไหม้บ้าง เพราะ ไม่มีศิลปะในการหุงข้าวฉลาดรู้แต่ยังไม่ฉลาดทำ เรื่องอื่น ๆ ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะขับรถยนต์ ว่ายน้ำ ทำกับข้าว ถ้ารู้แต่ทฤษฎีอย่างเดียวจะทำไม่ได้

2.4.8 ประเภทของศิลปะ

ทางกาย คือ ฉลาดทำการช่างต่าง ๆ เช่น ช่างทอ ช่างเครื่อง ช่างวาด ช่างออกแบบ ช่างปั้น ช่างภาพ ช่างพิมพ์ รวมทั้งฉลาดในการทำอาชีพอื่น ๆ เช่น การทำสวน ทำไร่ ปลูกพืชผัก การเขียนหนังสือ การตรวจคนไข้ ตลอดจนถึงการขึ้น เดิน นั่ง นอน อย่างมีมารยาท การแต่งตัวให้เหมาะสม การต้อนรับแขก การแสดงความเคารพ การสำรวมกายก็จัดเป็นศิลปะทั้งสิ้น

ทางวาจา คือ ฉลาดในการพูด มีวาทศิลป์ รู้จักเลือกพูด แต่สิ่งที่ดีเป็นประโยชน์สามารถยกใจของผู้พูดและผู้ฟังให้สูงขึ้นได้

ทางใจ คือ ฉลาดในการคิดมีสติสัมปชัญญะ สามารถควบคุมความคิดให้คิดไปในทางที่ดี คิดในทางสร้างสรรค์ คิดในทางที่ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น โดยย่อ ศิลปะ จึงหมายถึง คิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น

องค์ประกอบของศิลปะ

สิ่งที่ทำแล้วจัดว่าเป็นศิลปะ ต้องประกอบด้วยองค์ ๖ ดังนี้

1. ทำด้วยความประณีต
2. ทำให้สิ่งของต่าง ๆ มีค่าสูงขึ้น
3. ทำแล้วส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
4. ทำแล้วไม่ทำให้กามกำเริบ

5. ทำแล้วไม่ทำให้ความคิดพยายามท่าเรีบ
6. ทำแล้วไม่ทำให้ความคิดเบียดเบียนท่าเรีบ

2.4.9 คุณสมบัติของผู้สามารถมีศีลปะ

1. ต้องมีศรัทธา มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่จะทำว่าเป็นสิ่งดีจริง มีประโยชน์จริง มีใจรักที่จะทำ และมีความตั้งใจมั่นว่าเป็นสิ่งดีจริง มีประโยชน์จริง มีใจรักที่จะทำ และมีความตั้งใจมั่นว่าจะต้องทำให้เสร็จ
2. ต้องไม่เป็นคนไม่มีโรค รู้จักระวังรักษาสุขภาพของตัวเอง
3. ต้องไม่เป็นคนพูดปดมดเท็จ คนโอ้อวด ไม่มีใครอยากสอน ไม่มีใครอยากแนะนำ คนพวกนี้มัวแต่อวด มัวแต่คุย จน ไม่มีเวลาฝึกฝีมือตัวเอง
4. ต้องไม่เป็นคนเกียจคร้าน มีความมานะพากเพียร อดทน
5. ต้องเป็นคนมีปัญญา รู้จักพิจารณาช่างสังเกต

2.4.10 วิธีฝึกตนให้มีศีลปะ

1. ฝึกตนเองให้เป็นคนช่างสังเกต รู้จักหาจุดเด่นของสิ่งรอบตัว
2. ตั้งใจทำงานทุกอย่างที่มาถึงตนให้ดีที่สุด อย่าดูถูกงาน อย่าเกียจงาน
3. ตั้งใจทำงานทุกอย่างด้วยความประณีต ละเอียดลออ
4. ตั้งใจปรับปรุงงานให้ดีขึ้นเสมอ ไม่ทำอะไอย่างซู่ ๆ ขอไปที
5. หมั่นใกล้ชิดกับผู้มีศีลปะอย่างแท้จริงในสายงานนั้น ๆ
6. ฝึกสมาธิอยู่เสมอ เพื่อให้ใจสงบผ่องใส เกิดปัญญาที่จะฝึกและปรับปรุงตนเองให้มีคุณสมบัติของผู้มีศีลปะได้

2.4.11 อาณิสงส์การมีศีลปะ

1. ทำคนให้เป็นคน
2. ทำคนให้ดีกว่าคน
3. ทำคนให้เด่นกว่าคน
4. ทำคนให้เลิศกว่าคน
5. ทำคนให้ประเสริฐกว่าคน
6. ทำคนให้สูงกว่าคน
7. ทำคนให้เลี้ยงตัวได้
8. ทำคนให้ฉลาด

9. ทำคนให้มั่งคั่งสมบูรณ์
10. ทำคนให้ประเสริฐ
11. ทำคนให้ได้รับความสุขทั้งโลกนี้โลกหน้า
12. ทำโลกให้เจริญทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ศิลปะ อาจใช้เป็นสื่อสำคัญเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามหลักแห่งไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา สามารถน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ตามหลัก 3 ประการ คือ 1.การเว้นจากความชั่ว 2.การประพฤติกุศล 3.การทำจิตใจให้ผ่องใส และเป็นแนวทางของการปฏิบัติให้ถึงหลักของไตรลักษณ์ได้ คือ เข้าใจสัมผัสได้อย่างชัดเจนว่า เป็นกฎสำคัญแห่งธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะ 3 อย่าง คือ

1. อนิจจัง ความไม่เที่ยง
2. ทุกขัง ความทนอยู่ไม่ได้
3. อนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน¹

หลักไตรลักษณ์ ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ลักษณะสามัญ 3 ประการของสรรพสิ่งทั้งปวง ซึ่งเป็นเหมือนกฎธรรมชาติ ครอบงำสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณ์ ประกอบด้วย อนิจจา ทุกขตา และอนัตตา

1. อนิจจา ความไม่คงที่ ไม่ถาวร หมายถึงความว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกไม่มีอะไรเที่ยงแท้สิ่งมีชีวิต เมื่อเกิดแล้วก็มีเปลี่ยนแปลงตามวัย จากเด็กเติบโตมาเป็นวัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยชรา และตายไป สิ่งมีชีวิตก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีการทรุดโทรม ผุพัง และเสื่อมโทรมไปในที่สุด
2. ทุกขตา ความเป็นทุกข์ของสิ่งทั้งปวง คือ ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้
3. อนัตตา ความเป็นของไม่ใช่ตัวตน ตามปกติคนทั่วไปจะมีการยึดมั่นในเรื่องตัวตน คือ การยึดว่า สิ่งนั้นเป็นของเรา นี่ก็เรานี้เป็นเรา แต่ในทางของพระพุทธศาสนาถือว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่มีอะไรที่เป็นตัวเรา และไม่มีอะไรที่เป็นของเรา

ในครั้งหนึ่งสมัยพุทธกาล “พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จจากกรุงราชคฤห์ มาทางกรุงไพศาลี ประทับ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ตรัสอนุญาตให้สงฆ์สวดประกาศแต่งตั้งภิกษุผู้ควบคุมการก่อสร้างวิหาร ซึ่งคหบดีผู้หนึ่งสละทรัพย์สร้างให้”

ในสูตรที่ว่าด้วย ธรรมที่ไม่ควรเสพและควรเสพ (เสวิพาเสวิตัพพสูตร) กล่าวถึงว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคประทับ ณ วัดเชตวันารามได้ตรัสแสดงรับรองต่อพระสาวริบุตรเกี่ยวกับข้อพิจารณา 3 ประการ คือ

¹ <http://www.baanjommyut.com/ads/index.html> (2549).

1. ความประพฤติทางกาย ความประพฤติทางวาจา ความประพฤติทางใจ ความคิด การได้สัญญา ความกำหนดหมายรู้ การได้ทิลฐิ (ความเห็น) การได้อัตถภาพ (รวมเจ็ดข้อ) แต่ละข้อมีทั้ง ควรเสพและไม่ควรเสพ

2. รูป กลิ่น เสียง รส โผฏฐัพพะ และธรรมมีที่พึงรู้แจ้งได้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แต่ละข้อมีทั้งควรเสพและไม่ควรเสพ

3. ปัจจัย 4 มีจิวร เป็นต้น คาม นิคม นคร ชนบท และบุคคล แต่ละข้อมีทั้งควรเสพและไม่ควรเสพ

พระสารีบุตรได้อธิบายในหลักใหญ่ๆ ว่า “ถ้าเสพเข้ากุศลธรรมเจริญ กุศลธรรมเสื่อมก็ไม่ควรเสพ ถ้าอกุศลธรรมเสื่อม กุศลธรรมเจริญก็ควรเสพ” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผู้ใดรู้อรธ (เนื้อความ) แห่งธรรมที่ตรัสไว้อย่างย่อ ๆ โดยพิสดาร ผู้นั้นย่อมได้ประโยชน์และความสุข”

ในทางศิลปะ พระสงฆ์จึงสามารถกระทำกิจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และศิลปะวัตถุโบราณสถานได้ โดยการสำรวจระวังตามหลักคำสอน โดยเฉพาะวินัยของพระบรมศาสดา ดังที่ทรงบัญญัติไว้ในสมัยพุทธกาลว่า ห้ามมอบหมายการควบคุมการก่อสร้างในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ดิดประตุ ทาสี มุงหลังคา และห้ามมอบหมายการควบคุมการก่อสร้างนานเกิน ไป เช่น 20-30 ปี หรือตลอดชีวิต หรือจนถึงเวลาเผาศพของผู้รับมอบหมาย ห้ามมอบหมายการก่อสร้างวิหารทั้งหมดทุกอย่าง ห้ามมอบหมายการก่อสร้าง 2 อย่างแก่ภิกษุรูปเดียว ภิกษุผู้รับมอบการก่อสร้างจะถือสิทธิ์หวงห้ามที่อยู่ของสงฆ์ไม่ได้ ภิกษุอยู่นอกสีมาห้ามมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ภิกษุผู้ควบคุมการก่อสร้างจะครอบครองที่อยู่อาศัยไม่เพียง 3 เดือน ห้ามครอบครองตลอดไป เมื่อพ้น 3 เดือน ต้องยินยอมให้จัดสรรใหม่ภิกษุผู้ควบคุมการก่อสร้าง พอรับมอบหรือทำค้างไว้สึกไป หรือเดินทางไปที่อื่น เป็นต้น ให้ผู้ที่อยู่รับมอบหมายดำเนินการแทนต่อจากนั้น เป็นการแสดงสิทธิ์ในการก่อสร้างว่าในกรณีเช่นใดเป็นของสงฆ์ เป็นของบุคคลทรงพระนามให้มีการแต่งตั้งภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์อื่น ๆ โดยการสวดประกาศ เช่น ภิกษุผู้ปลูาดเสนาสนะ ผู้ดูแลเรือนคลัง ผู้ใช้ทำงานวัด ผู้ใช้สามเณร¹

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ

2.5.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร พบว่า การศึกษาที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม มีวิจัยเป็นจำนวนมาก แต่สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการ

¹ <http://www.baanjommyut.com/ads/index.htm> (2549).

อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนนั้นปรากฏว่ามีน้อย ซึ่งส่วนใหญ่จะศึกษาในด้านต่าง ๆ

พระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกลงในสังคม จนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันศาสนา องค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งคือ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ศิลธรรมและพฤติกรรมต่าง ๆ (พินิจ ลากธนานนท์)¹

รัชนิกร เศรษฐโช² กล่าวถึง บทบาทที่เด่นและสำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยสรุปได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านชนบททำบุญกุศลต่าง ๆ
2. ภิกษุอาวุโสหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอม และบางครั้งทำหน้าที่ เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย
3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
4. พระสงฆ์ทำหน้าที่ อบรมสั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเองรวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่างปรับปรุงการเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันนี้พระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จัก การสร้างบ่อน้ำ การสร้างและใช้ส้วมซึม ตลอดจนรู้ถึงหลักการสาธารณสุข
6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผน แนะนำ และสนับสนุนของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้ดีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ
7. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อนใจ

¹ พินิจ ลากธนานนท์, บทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทยในภาคอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 30.

² รัชนิกร เศรษฐโช, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 246-247.

8. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริก ซึ่งไปเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้สึกรักชาติ ไม่ทำไร่เลื่อนลอย และหันมานับถือพุทธศาสนา

สมพร เทพสิทธา¹ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. เป็นผู้นำทางจิตใจศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร พุทธศาสนิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

2. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษาอบรม และส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิตที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อบุคคล ครอบครัวสังคม และประเทศชาติ

3. ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชน และประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษาเป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน

4. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ต่อเนื่องยาวนานมาแต่สมัยโบราณกาล แต่ปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพระพุทธศาสนา จิตสำนึกในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ดี ผู้รู้และผู้เบิกบานอยู่เสมอ

5. ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน พระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้โดยการให้ ธรรมะ คำปรึกษา แนะนำ และการให้กำลังใจ

6. ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นเป็นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า คือต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการดับทุกข์ และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์

¹ สมพร เทพสิทธา, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ: สภาอุปัชฌาย์ธรรมสภา, 2538), หน้า 36.

7. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำ ร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทองคือ การพัฒนาด้านสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน

ประเวศ วะสี¹ ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์และวัดไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดอุประสงค์ของการบวช คือเพื่อเรียนรู้ ดังนั้น พระสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น 3 เรื่องใหญ่ คือ

1.1 การเรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ

1.2 การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์การสอน

1.3 การเรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือเรียกว่า อนุศาสนีปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

2. การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องกำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทางโลก ควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์

3. การทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนความสำคัญของวัดคือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งจะทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชนและสังคมอ่อนแอ และส่งผลให้สถาบันอื่น ๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

4. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียน ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จำนวนกว่า 30,000 โรงเรียน ยังไม่สามารถจัดผลิตคนที่มีความเข้มแข็งทางด้านปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มไปด้วยศักยภาพได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

5. พระสงฆ์กับการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากโลกในปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน มีที่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีการป้องกันและแก้ไขอย่างไรวิธีใด ได้ผลจะพัฒนาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้นได้อย่างไร

¹ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2540), หน้า 71-82.

6. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกระแสใหญ่ของโลก ที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงควรต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหา สิ่งแวดล้อมและวิธีการแก้ไขให้ลึกซึ้ง เพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้องและวัดควรเป็นต้นแบบ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

7. วัดเป็นสถานพยาบาล พระสงฆ์บางรูปมีความรู้พิเศษในการรักษาพยาบาลผู้ที่เจ็บป่วย การรักษาจะเป็นการใช้ยาสมุนไพรโบราณ

8. วัดเป็นสถาบันตุลาการ ถ้าหากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในครอบครัว พระสงฆ์จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งได้ทำหน้าที่ทั้งเป็นนักจิตวิทยาและผู้พิพากษา

9. วัดเป็นศาลาประชาคม วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่มของชาวบ้าน เวลามีการประชุมเรื่องสำคัญ ๆ แม้แต่การประชุมของเจ้าหน้าที่ทางราชการก็ได้ใช้วัดเป็นสถานที่ประชุมด้วย

10. วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของ พุทธศาสนา เช่น การเข้าพรรษา การทอดกฐิน ฯลฯ จะกระทำที่วัด

11. วัดเป็นการรวมศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อ และศรัทธาต่อ พุทธศาสนามาก ศิลปวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ได้ปรากฏออกมาจะเป็นผลงาน จารึก เขียนภาพ การสร้างตามโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น วัดยังเป็นที่รวมของสิ่งของโบราณที่มีค่า วัดจะเก็บรวบรวมไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

12. วัดเป็นสถานบันเทิง เวลาที่ชาวบ้านมีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ จะมีการจัดมหรสพที่วัด ซึ่งเป็นการสมโภชตามประเพณีนิยม เช่น งานบุญแจกข้าวทำบุญผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น ซึ่ง เจ้าภาพมีศรัทธาจะฉลองและสมโภชงานโดยจัดฉายภาพยนตร์ที่วัด

สมคิด เพ็งอุดม¹ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทัศนคติ ของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สี่กระทรวงหลัก ระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กลุ่ม ตัวอย่าง โดยส่วนรวมมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด สมุทรสงคราม ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านการเมืองและการปกครอง ด้าน การศึกษาและด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านเศรษฐกิจและอาชีพอยู่ในระดับน้อย ซึ่งผลการเปรียบเทียบ ทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด สมุทรสงคราม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของ

¹ สมคิด เพ็งอุดม, การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2535, หน้า 25.

พระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ และด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุขแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม¹ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” เพื่อต้องการทราบว่า พระสงฆ์เกี่ยวข้องกับสังคมมากน้อยเพียงใด และพบว่า พระสงฆ์จากกลุ่มตัวอย่างจาก 215 วัดในเขตกรุงเทพฯ มีบทบาทในด้านการศึกษาแก่ประชาชนทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแผ่ธรรมะ การสงเคราะห์ประชาชน และพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความประสงค์ที่จะมีบทบาทด้านการศึกษามากขึ้น คือสามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนได้มากกว่าที่เป็นอยู่

เสาวลักษณ์ ขำนิจ² ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านอู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท” โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งสองแห่ง เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ ในฐานะผู้ประสานงานเป็นผู้นำประชาชนให้เกิดความรู้สึกละเอียดละ รู้จักช่วยกันพัฒนาชุมชน และรู้จักช่วยตนเอง จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ในชุมชนทั้งสองนี้มีวิธีการพัฒนาในระยะเริ่มแรกมีลักษณะอย่างเดียวกันคือเป็นการพัฒนาแบบเสรีที่ทางวัดและประชาชนร่วมมือกันในการดำเนินงานซึ่งงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะอาศัยแรงศรัทธาและความร่วมมือจากประชาชนภายในชุมชนที่ช่วยกันสละแรงกายและกำลังทรัพย์ร่วมกันทำงานด้วยความสามัคคี และพระสงฆ์ในชุมชนทั้งสองนี้สามารถทำงานพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าได้ดี เช่นเดียวกันพัฒนาการที่เป็นเช่นนี้ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้นำชาวบ้านในการรวมกลุ่มทำงานต่าง ๆ โดยยึดหลักการประชาธิปไตย หรือหลักทางพุทธศาสนาคือหลักธรรมาธิปไตยใช้เป็นฐานในการดำเนินงาน

เฉลิม อุดกฤษณ์³ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน” เพื่อต้องการทราบว่า ภิกษุในชนบทปัจจุบันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมากน้อยเพียงใด จากกลุ่มพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานใน “โครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น” ตามความร่วมมือ ระหว่างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 โดย

¹ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 2519, หน้า 14.

² เสาวลักษณ์ ขำนิจ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านอู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2519, หน้า 18.

³ เฉลิม อุดกฤษณ์, “การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2521, หน้า 15.

แบ่งพระสงฆ์ที่ผ่านการอบรมจากโครงการ และปฏิบัติงานในต่างจังหวัดจำนวน 203 รูป และพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์จำนวน 100 รูป พบว่า พระภิกษุทั้งประเภทมีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาวัด ซึ่งได้แก่การสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมภายในวัด เรื่องการพัฒนาหมู่บ้านมีบทบาทมากที่สุดในการปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน เรื่องการบริการสังคม มีบทบาทในการสร้างปรับปรุงบริเวณ โรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา เรื่องการพัฒนาการศึกษามีบทบาทมากที่สุด ในด้านอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรมมีบทบาทน้อยที่สุดในการให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่ภิกษุสามเณร นักเรียนและอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ

2.5.2 บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม

ผลงานการวิจัยเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์ในแง่มุมต่าง ๆ ได้มีผู้สนใจศึกษาไว้แล้วหลายท่านซึ่งพอจะกล่าวได้ดังนี้ แอนโทนี โทมัส เคอร์ ได้ทำการศึกษาศาสนาพุทธของชาวภูไทยที่บ้านหนองสูง กิ่งอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อปี พ.ศ. 2519 พบว่า ศาสนาพุทธมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมสังคมไทย ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ผสมระหว่างศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อเกี่ยวกับผีสายเทวดา ศาสนาพุทธจึงเป็นศาสนาผสมของไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้ศาสนาพุทธของไทยเป็นผลมาจากการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้กลายเป็นเป้าหมาย ดังนั้น พระศาสนาพุทธจึงเป็นศูนย์รวมใจของชาวไทยที่มีพระธรรมคำสอนให้ปฏิบัติเป็นไปในแนวเดียวกัน ในฐานะที่ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปก็มีผลทำให้ศาสนาพุทธมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (Anthony Thomas Kusch.)¹

สุวดี ทองวัฒน์อ้างอิงในประภาพร ศรีสถิตธรรม² ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทมากมายในสังคม ในฐานะที่เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด เป็นตัวอย่างที่ดีในศีลธรรมและจริยธรรม จึงได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมากในสังคมชนบทนั้น พระยังได้เป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของชาวบ้าน และพิธีของทางราชการ เป็นที่รับทุกข์ของประชาชนเข้าร่วมมือ

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้สรุปบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในประเทศไทยว่า มีความเป็นมาที่สำคัญและมั่นคงเป็นเวลานาน จนกระทั่งเมื่อความเจริญแบบตะวันตกเข้าสู่ประเทศ

¹ Anthony Thomas Kusch.อ้างแล้ว, ประภาพร ศรีสถิตธรรม, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา. (2543), หน้า117-18.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า17-18

ไทยเมื่อประมาณหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นและเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ถึงอาจทำให้บทบาทนั้นสูญสลายไปหมดก็ได้

สอดคล้องกับการวิจัยของ อริยา ลีมีสุวัฒน์ ในเรื่องบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบทไทย (2500-2520) พบว่าในการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์จะเป็นผู้นำทางด้านการศึกษา ด้านคุณธรรมมีบทบาทสำคัญในการยกระดับจิตใจของประชาชน เช่น อบรมศีลธรรม ให้คำแนะนำสั่งสอนในการดำเนินชีวิตที่ดั่งามบทบาทนี้นับเป็นบทบาทดั้งเดิมที่เหมาะสม ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย สำหรับการพัฒนาทางด้านวัตถุนั้น พระสงฆ์ควรกระทำในทางอ้อมด้วยการชักนำให้ผู้อื่นทำ หรือนำสิ่งของ หรือบริการที่ได้รับการบริจาค มาเฉลี่ยแบ่งปันให้ประโยชน์กว้างขวางออกไปตามแต่ที่จะอำนวยประโยชน์และขอบเขตที่พระสงฆ์พึงกระทำและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย²

จากการศึกษาของ เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเมื่อปี 2519 พบว่า บทบาทหน้าที่ดั้งเดิมของพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. บทบาทในการศึกษา คือทำหน้าที่ครูสอนกุลบุตร กุลธิดาของประชาชน โดยที่วัดเป็นโรงเรียน
2. บทบาทในการเผยแพร่ คือการจาริกออกไปสู่สถานที่ต่าง ๆ เพื่อแสดงธรรมให้กับประชาชน
3. บทบาทในด้านการสงเคราะห์ คือให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาและขาดแคลนโดยถือเอาวัดเป็นศูนย์กลาง
4. บทบาทในด้านสาธารณูปการ คือ การให้ความสงเคราะห์ทุกด้านแก่ประชาชนทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์ดังกล่าวได้ถูกตัดทอนลง เช่น เรื่องการศึกษา รัฐได้เข้ามาทำหน้าที่แทน พระสงฆ์จึงดำเนินการศึกษา ในส่วนเฉพาะที่เป็นของพระสงฆ์เอง แต่จะมีการพัฒนาการศึกษาให้สูงขึ้น ให้ควบคู่กับทางโลกและทางธรรม อันเป็นการปรับตัวเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี³

¹ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2525), หน้า 45.

² อริยา ลีมีสุวัฒน์, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไทย พ.ศ. 2500-2520”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2526, หน้า 12.

³ เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2519. หน้า 3.

ศุกกุล เกียรติสุนทร¹ ได้ทำการวิจัย เรื่อง กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมีทั้งกิจกรรมที่พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ กับกิจกรรมที่วัดดำเนินการเอง กิจกรรมที่วัดดำเนินการก็เช่น เป็นแหล่งที่พักอาศัยผู้ประสบภัยธรรมชาติ คนยากจน เป็นแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้บริเวณวัด และสงเคราะห์แก่ประชาชนให้มีพอใช้ทุกฤดูกาล เป็นแหล่งเก็บรวบรวมศิลปวัตถุโบราณ เป็นต้น

ในด้านบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ มีทั้งบทบาทที่คาดหวังจะให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ด้วยกันเอง และบทบาทที่สงเคราะห์ประชาชน บทบาทที่คาดหวังจะเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์และสงเคราะห์ประชาชนก็ได้แก่ การจัดให้มีการฝึกอบรมกรรมฐานแก่พระภิกษุ สามเณร นักเรียนและประชาชนทั่วไป โดยให้เข้าถึงหลักการ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้จัดเก็บรวบรวมศิลปวัตถุโบราณในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาค้นคว้า เปิดสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดสอนธรรม จัดอบรมสั่งสอนศีลธรรมทุกวันอาทิตย์ สอนหนังสือชาวบ้านรอบวัดที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ จัดสวนสมุนไพรในวัดจัดตั้งศูนย์ปรึกษาปัญหาชีวิตของชาวบ้าน โดยให้ผู้ที่มีความรู้ทั้งทางโลกเข้าร่วมเป็นผู้ปรึกษาตามหลักการ แนะนำเป็นผู้นำหรือสนับสนุนให้มีการจัดงานประเพณีขึ้นในท้องถิ่น โดยยึดหลักความถูกต้องเหมาะสมประหยัดและเรียนง่าย เป็นต้น

ในขณะที่ หน่วยงานของรัฐบาลหลายแห่ง ยังไม่สามารถจัดสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ประชาชนก็เห็นว่า การจัดกิจกรรมในด้านนี้ของพระสงฆ์ จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาได้ เช่น การตั้ง โรงทาน การจัดที่พักอาศัย ตั้งศูนย์ปรึกษาชีวิต ฯลฯ จะเป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างยิ่ง การที่ประชาชนเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมจะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาได้นั้น น่าจะเป็นเพราะว่า กิจกรรมด้านนี้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งจะละทิ้งหน้าที่นี้ไม่ได้ และการเผยแผ่ศาสนาธรรมควรอาศัยสื่อมวลชน และพระสงฆ์ควรออกเยี่ยมเยียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้การเผยแผ่ได้ผลดีกว้างไกล (ศุกกุล เกียรติสุนทร)²

¹ ศุกกุล เกียรติสุนทร, กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2527), หน้า 1-2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-2.

พระมหาปริชาพล ตียนันท์¹ ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน ศึกษากรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2535 พบว่าหลักพุทธธรรมที่ใช้ให้คำปรึกษาที่ถนัดและบ่อยที่สุดคือ หลักความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานความเชื่อของคนไทย นอกจากเรื่องกรรมแล้ว ก็มีเรื่องอริยสัจ ไตรลักษณ์และอื่น ๆ สำหรับรูปแบบให้คำปรึกษาได้ใช้วิธีการหลายแบบ เช่น การใช้หลักพุทธธรรมล้วน ๆ การให้คำปรึกษาโดยใช้หลักพุทธธรรม แล้วนำไปสู่การปฏิบัติทางสมาธิภาวนา การให้คำปรึกษาด้วยหลักพุทธธรรมแล้ว ใช้พิธีกรรมเป็นตัวชำระสะสางปัญหาในทางจิตใจให้เกิดผลในทางจิตวิทยา การให้คำปรึกษาโดยควบคู่ไปกับวิธีการทางโหราศาสตร์ และการให้คำปรึกษาคู่ไปกับวิธีทางไสยศาสตร์

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รวบรวมมา พอจะสรุปถึงภาพรวมบทบาทของพระต่อสังคมโดยส่วนรวมโดยพระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่และภารกิจใน 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ด้วยกัน และบทบาทหน้าที่มีต่อสังคมหรือประชาชน ซึ่งแต่ละบทบาทพระสงฆ์ยังเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนให้ถูกต้องเคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีความสามารถในการเผยแผ่ศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในสังคมที่อ่อนแอประชาชนมีปัญหา พระสงฆ์ต้องสามารถแนะนำชี้ช่องทางเป็นที่ปรึกษาปลอดขัวญและให้กำลังใจตลอดจนเป็นศูนย์รวมประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตอบสนองความต้องการของประชาชน

บทบาทหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การบำรุงวัดและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติโดยการชักจูงให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เป็นอุปสรรคปัญหาของพระสงฆ์พบว่ามาจากสาเหตุการเปลี่ยนแปลง อันเกิดจากภาวะความทันสมัยที่เผยแพร่วัฒนธรรมเข้ามาในสังคม ซึ่งพระสงฆ์ จะต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น

2.5.3 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

การที่วัดจะดำเนินการในหลายสิ่งหลายอย่างได้ จนกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น เป็นเพราะบุคคลที่เป็นตัวกลางในการดำเนินการคือพระสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์จึงมีส่วนต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม บทบาทของพระสงฆ์ที่พิจารณาได้ก็คือ การช่วยเหลือชาวบ้านทั้งด้านจิตใจและด้านอื่น ๆ ด้วย

¹ พระมหาปริชาพล ตียนันท์, การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535), หน้า 25.

สมบุญ สุขสำราญ¹ กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ต่อวัฒนธรรมว่า พระพุทธศาสนา เป็นที่มาของวัฒนธรรม ค่านิยมและระเบียบประเพณีที่สำคัญของชนชาวไทย การอบรมระเบียบ สังคมผ่านกระบวนการและสถาบันหลายอย่างทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม เช่น วัดเป็นที่ปลูกฝัง เป็นสื่อการอบรมระเบียบสังคมแบบพุทธ อบรมกล่อมเกล่าให้กุลบุตรกุลธิดา อุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และประเพณีหลาย ๆ ประการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ และยังคงกล่าวอีกว่า เทศกาลทางพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการเน้นสำนึกความเป็น “พวกเดียว” หรือเป็นคนไทยด้วยกัน เช่น งานพิธีทางศาสนา งานบวช งานศพ และงานบุญต่าง ๆ ตลอดจนเทศกาลทางศาสนา เป็นสื่อให้ประชาชนได้มาร่วมกันและได้สังสรรค์กัน เกิดความรู้สึกร่วมเป็นพวกเดียวกัน มีความใกล้ชิดกัน ยินดีจะผนึกกำลังเพื่อส่วนรวม

พระมหาปริชาพล ดิยานันท์ อ่างอิงใน สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์² ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดได้ดังนี้

1. วัดทำให้เกิดวัฒนธรรมพื้นบ้าน
 2. วัดเป็นสถานที่ที่จัดศาสนพิธี ใช้เป็นศูนย์กลางดึงคนมาสอน ให้รู้จักเคารพระเบียบ และเป็นผู้มีพิธีรีตอง
 3. วันเป็นสถาบันรวมศรัทธา สร้างคนมีคุณภาพ สร้างงานอันอำนวยประโยชน์
 4. วัดช่วยอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเป็นพิภพที่วัฒนธรรมพื้นบ้าน
 5. วัดเป็นสถานที่สำหรับแนะแนวประจำท้องถิ่น พระภิกษุให้คำปรึกษาชี้แนะอุบาสก อุบาสิกา
 6. วัดเป็นโรงพยาบาลพระภิกษุ เป็นหมอปประจำท้องถิ่นช่วยป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ทั้งปวง
 7. วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาออกโรงเรียนประจำท้องถิ่น
- ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความสับสนวุ่นวายของสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งการลดบทบาทของวัดลง ทางด้านการให้การศึกษาแก่เยาวชน และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

¹ สมบุญ สุขสำราญ, *พุทธศาสนา พระสงฆ์กับวิถีชีวิตสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน, 2527), หน้า 9.

² อ่างแล้ว, *พระมหาปริชาพล ดิยานันท์, การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร*, หน้า 75-79.

พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต)¹ ให้ความเห็นว่า พระสงฆ์ควรทำตนให้มีบทบาทในสังคมมากขึ้นดังเช่น ในอดีตที่วัดและพระมีความหมายและมีคุณค่าต่อสังคมมาก และยังคงกล่าวไว้ว่าฐานะของวัดที่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมประจำชาติไว้ได้นั้น ย่อมเป็นฐานที่มีคุณค่าสูงควรแก่การเคารพนับถืออย่างสูง นับว่ามีความสำคัญสำหรับประเทศชาติและพระศาสนาอย่างมาก เพราะเป็นการช่วยให้ฐานะนี้หลุดไปอีก และไม่สามารถฟื้นฟูฐานะอย่างอื่นที่กำลังจะหมดไปให้กลับคืนมาได้แล้วถึงเวลานั้นพระธรรมก็คงกลับคืนสู่ธรรมชาติตามเดิม ส่วนพระสงฆ์ก็คงเหลือสถานะอยู่อย่างเดียวคือความเป็นเจ้าหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเหมือนอย่างสมัยโบราณ ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นเลย เพราะในสมัยที่มนุษย์มีความก้าวหน้าทางสติปัญญามาถึงเพียงนี้ พิธีกรรมหาได้มีความหมาย คุณค่าและความสำคัญเสมอเหมือนอย่างในสมัยโบราณไม่ จึงเป็นเรื่องที่พุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ไม่ควรประมาท จึงต้องช่วยกันแก้ไขปรับปรุงก่อนที่จะสายเกินแก้

พระมหาปรีชาพล ตียนันท์ อั้งอิงใน ประทีป สยามชัย² ได้แสดงทรรศนะว่า พระสงฆ์จะต้องปรับปรุงบทบาทของตนให้ก้าวหน้าและสามารถแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำการสอนศาสนาได้ นอกจากนี้สถาบันศาสนาควรมีบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ไม่ควรแยกตัวออกจากสิ่งเหล่านี้ การที่พระสงฆ์เป็นผู้บำรุงรักษาวัฒนธรรมของชาติ พระสงฆ์จึงน่าจะมีส่วนร่วมในการปลูกฝังวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจประชาชนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมต่อไป ซึ่งถ้าเป็นไปตามแนวคิดนี้ พระสงฆ์ย่อมมีความสำคัญอย่างมากในการทำหน้าที่ดังกล่าว

เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ในอดีตวัดได้เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำของชุมชน และส่งเสริมพัฒนาอนุรักษ์วัฒนธรรม ประชาชนเข้าร่วมและยอมรับในกิจกรรมเหล่านั้นสืบทอดต่อกันมา ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ได้ลดน้อยลง โดยมีสาเหตุมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ระบบการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ก็ยังมีคนอีกจำนวนมากที่เป็นห่วงใยต่อบทบาทของพระสงฆ์และคาดหวังว่าพระสงฆ์น่าจะยังคงบทบาทเดิมบางบทบาทไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมได้อย่างมากทางหนึ่ง

¹ พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต), บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทยในปัจจุบัน : พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2523), หน้า 45.

² อั้งแล้ว, พระมหาปรีชาพล ตียนันท์, การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร, หน้า 145.

พระยาอนุমানราชชน¹ กล่าวว่า วัฒนธรรม คือความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ และกิริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

กิ่งแก้ว อัครดารา อ้างอิงมาจาก สุโขทัยธรรมาธิราช² ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม ท้องถิ่นหมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และผลผลิตทางวัฒนธรรมนี้เป็นมรดกที่รับทอดกันมาทั้งภายในชนกลุ่มเดียวกัน และที่แพร่กระจายไปสู่ชนต่างกลุ่มด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ทรรศนะของ

กุหลาบ มลลิกะมาส อ้างอิงมาจาก สุโขทัยธรรมาธิราช³ ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดกันมาภายในกลุ่ม และกระจายไปสู่คนต่างกลุ่ม เป็นสิ่งที่เคยมีมาในอดีต รวมทั้งที่ปรับเปลี่ยน ปรากฏถึงปัจจุบัน ส่วน (พัทธา สายหู)⁴ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึงแบบอย่างวิถีของชาวบ้านที่ ประกอบไปด้วยการกระทำ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ภาษา ภาษิต การละเล่น การทำงาน ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรมทุกแขนงที่ชาวบ้านยึดถือ ใช้ร่วมกัน สืบทอด จนเป็นที่ ยอมรับกันว่าเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นบ้านนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ

สายสุรี จุติกุลอ้างอิงมาจากกิ่งแก้ว อัครดารา⁵ ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึง วิถีชีวิตของคนพื้นบ้าน เช่น ภาษา ประเพณี อาหาร ความเป็นอยู่ ค่านิยม ไปจนถึงศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์ และสถาปัตยกรรม

เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงหมายถึง แนวปฏิบัติและสร้างงานสร้างสรรค์ของกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งได้รับการสืบทอดและปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมต่อกลุ่มชนนั้น จนถือได้ว่าเป็นมรดกของสังคม และเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ บางอย่างของสังคมนั้นด้วย

วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติ หรือเป็นชาติพันธุ์ ลักษณะที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรมท้องถิ่น คือลักษณะที่เป็นมรดกรวมของกลุ่มชน อันได้แก่การ

¹ พระยาอนุমানราชชน, วัฒนธรรมเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิต, 2505), หน้า 12.

² กิ่งแก้ว อัครดารา อ้างอิงมาจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารชุดการสอนวิชา วัฒนธรรมพื้นบ้าน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2528), หน้า 5.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁴ พัทธา สายหู, กลไกของสังคม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 1-2.

⁵ เรื่องเดียวกัน, (2528), หน้า 18.

มีเนื้อหาสาระหลักเป็นตัวร่วมกัน และปรากฏอยู่ในกาลเวลาอันยาวนาน มีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อาจพบเห็นได้จากตัววัตถุหรือกระบวนการในการถือปฏิบัติ หรือจากแนวความคิดที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ธนู บุญยรัตพันธุ์¹ ได้แบ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ปกความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน เช่น ความเชื่อเวทมนต์ ประเพณีโกนจุก แต่งงาน ลอยกระทง การลงแขก เป็นต้น
2. ภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น ภาษาพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ตำนวนโวหาร ภาษิตปริศนาคำทาย วรรณกรรมลายลักษณ์
3. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม
4. ดนตรีนาฏศิลป์และการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ดนตรีพื้นบ้าน ระบำชาวบ้าน และละครชาวบ้าน
5. ปัจจัยด้านชีวิตความเป็นอยู่พื้นบ้าน เช่น อาหารพื้นบ้าน ยากกลางบ้าน สมุนไพร เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน การจัดบ้าน เป็นต้น

เสรี หวังในธรรมอ้างอิงมาจากกิ่งแก้ว อัครถาวร² มีแนวคิดว่าการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นอยู่ที่ว่าทำอะไร เราจึงจะเข้าไปถึงท้องถิ่นซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะรู้กันว่า ใครเป็นผู้ที่มีความสามารถ โดยผู้ที่ทำหน้าที่นั้นจะใช้หน่วยงานใดก็ได้ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ส่วน อุดมย์ รัตตานนท์อ้างอิงมาจากกิ่งแก้ว อัครถาวร³ มีแนวคิดว่าการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น เราจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ภาคเอกชน มูลนิธิ ชมรม สมาคมหรือวัดในท้องถิ่นนั้น เป็นองค์กรหลักในการที่จะช่วยอนุรักษ์ ถ่ายทอด ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ ถ้าภาคเอกชนไม่มีใครที่จะมาสืบทอด วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นก็สูญหายไป ส่วนทางราชการก็ต้องให้การสนับสนุนเชิดชู ให้กำลังใจ และเข้าไปร่วม วัฒนธรรมพื้นบ้านจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะประชาชนรักและสืบทอด

¹ ธนู บุญยรัตพันธุ์, “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน”, *ครูปริทัศน์*, 13(11) : หน้า 34-35, พฤศจิกายน, (2531), หน้า 34.

² อ่างแก้ว, กิ่งแก้ว อัครถาวร, อ้างอิงมาจาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *เอกสารชุดการสอนวิชา วัฒนธรรมพื้นบ้าน*, หน้า 10.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

สุนิสา รามแก้ว¹ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดยะลา เร่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นหลัง หวงแหนและสืบทอดสิ่งที่ดีงามของชุมชน ประชาชนในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา จำนวนมากให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ทางเทศบาลตำบลโกตาบารูจัดขึ้น เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดมาแต่โบราณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนอย่างถูกต้อง และสามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นประโยชน์แก่เด็กเยาวชนและผู้สนใจทั่วไปเป็นอย่างมาก ทั้งในทางด้านคุณธรรม จริยธรรม รวมไปถึงการปลูกฝังจิตสำนึกให้รักและภูมิใจในท้องถิ่น ของตนเอง

แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีหลายกลุ่มบุคคล ต่างก็มีความเห็นต่องานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความสำคัญต่อประเทศชาติ ในการจรรโลงศิลปวัฒนธรรม การสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตไทย จากสังคมเฉพาะถิ่นที่รวมตัวเข้าเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความดี ความงาม แม้ว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นบางอย่างจะสูญหาย หรือเสื่อมสลายลง แต่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงอยู่ก็ยังคงทรงคุณค่าต่อการดำรงชีวิต การสะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังเป็นสิ่งที่ดีที่ควรค่าแก่การส่งเสริมให้คนในสังคมนั้นสำนึกและตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน การเผยแพร่ให้คนในชาติได้รับรู้ และการเผยแพร่ให้ชาวต่างชาติได้เห็นถึงความงาม ความเจริญทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย ส่วนรูปแบบของการส่งเสริม เผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเมื่อพิจารณาจากเอกสารและแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวแล้ว ควรจะส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น 5 ด้าน ดังนี้

1. การส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. การเก็บรวบรวมและแสดงข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. การเผยแพร่ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. การศึกษาและเผยแพร่การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. การปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น

¹ สุนิสา รามแก้ว, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดยะลาเร่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นหลังหวงแหนและสืบทอดสิ่งที่ดีงามของชุมชนยะลา, (17 กุมภาพันธ์ 2549/16:13:43) -สุนิสา รามแก้ว/สวท. ยะลา.

ปกรณ กงเพชร¹ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยศึกษาจากพระสงฆ์ที่ศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์อีกอย่างหนึ่งคือ อายุพรรษา อายุจริง การศึกษาทางไกล และการศึกษาทางธรรมความสนใจเกี่ยวกับข่าวสารการเมือง ทำให้พระสงฆ์มีความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับสูง

ณรงค์ คงนวล² ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ กับการพัฒนาสังคม พบว่า บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์มีหลายด้านซึ่งอาจมีบทบาทเพิ่มเติมขึ้นได้ตามโอกาสและตัวแปร หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาท ได้แก่ อายุจริง อายุพรรษา การศึกษาทางไกล และการศึกษาทางธรรม

ไพโรจน์ แบนมาก³ ได้ศึกษา บทบาทของครูในการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ ครูในโรงเรียนจากการศึกษาพบว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีบทบาทในการป้องกันยาเสพติดในระดับค่อนข้างสูง จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ การเข้ารับการอบรมด้านยาเสพติด ประการณในการป้องกัน การได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและระยะเวลาในการรับราชการทั้งหมด มีผลต่อบทบาทของครูในการป้องกันยาเสพติด ส่วนการได้รับงบประมาณสนับสนุน และความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษไม่มีผลต่อบทบาทของครู

จำเนียร ชุณหโสภาค⁴ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ชั้นพื้นที่ อายุ อายุพรรษา ระดับการศึกษาที่ศึกษาเพิ่มเติมระหว่างบวช สถานภาพก่อนบวช อาชีพก่อนบวช ระดับการศึกษาทางธรรม สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ ประสบการณ์การป้องกันการแพร่ระบาด

¹ ปกรณ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544), หน้า 36.

² ณรงค์ คงนวล, บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 3.

³ ไพโรจน์ แบนมาก, บทบาทของครูในการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543), หน้า 2.

⁴ จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหง กรกฎาคม, (2546), หน้า 2.

ของยาบ้า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย ส่วนระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สื่อบุคคล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสื่อสิ่งพิมพ์ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ในเมืองและชนบท ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนได้เต็มรูปแบบ คือ การพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจที่เป็นนามธรรม และการพัฒนาทางด้านกายภาพที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จประโยชน์ตามหลักการที่กำหนดไว้และขยายผลความสำเร็จแก่ส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2.6 โครงสร้างหลักสูตรพระสังฆาธิการ

หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหาร

กิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.6.1 ชื่อหลักสูตร

1. ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
2. ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Certificate, Program in Sangha Administration

2.6.2 ชื่อประกาศนียบัตรภาษาไทย

- 1 ชื่อเต็ม : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 2 ชื่อย่อ : ป.บส.

2.6.3 ชื่อประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษ

- 1 ชื่อเต็ม : Certificate in Sangha Administration
- 2 ชื่อย่อ : Cert. in Sangha Admin.

2.6.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.6.5 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ก. ปรัชญาของหลักสูตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

คณะสังคมศาสตร์ มีเป้าหมายชัดเจนที่จะสนองงานคณะสงฆ์ โดยการพัฒนาคุณลักษณะของพระสังฆาธิการและครูสอนปริยัติธรรมที่พึงประสงค์ คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการที่จะพัฒนาตนเองที่สามารถศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตพระสังฆาธิการ และครูสอนปริยัติธรรม ในระดับประกาศนียบัตร ให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
2. เพื่อผลิตพระสังฆาธิการ และครูสอนปริยัติธรรม ในระดับประกาศนียบัตร ให้สามารถนำความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม
3. เพื่อผลิตพระสังฆาธิการ และครูสอนปริยัติธรรม ในระดับประกาศนียบัตร ให้อุทิศตน และสามารถนำหลักทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. เพื่อให้พระสังฆาธิการ และครูสอนปริยัติธรรม ได้มีคุณวุฒิทางการศึกษาที่สามารถศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรีได้

2.6.6 เกณฑ์การเปิดสอน

หน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ที่มีความประสงค์จะเปิดสอนหลักสูตรนี้ สามารถดำเนินการขออนุมัติโครงการเปิดสอนตามขั้นตอน คือ

1. ประสานงานกับภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ กองวิชาการ และกองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี เพื่อจัดทำโครงการเปิดสอนหลักสูตร
2. ขอความเห็นชอบในการเปิดหลักสูตร จากคณะกรรมการประจำคณะสังคมศาสตร์

2.6.7 คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา

1. เป็นพระสังฆาธิการ หรือครูสอนปริยัติธรรม ที่สอบได้ประโยค 1-2 ขึ้นไป และนักธรรมชั้นเอก หรือ
2. เป็นพระสังฆาธิการ หรือครูสอนพระปริยัติธรรม ที่ได้รับแต่งตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี และเป็นผู้ที่สอบได้นักธรรมชั้นเอก และสำเร็จการศึกษาภาคบังคับขึ้นไป หรือ
3. เป็นพระภิกษุผู้มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 2 ปี และเป็นผู้ที่สอบได้นักธรรมชั้นเอก และสำเร็จการศึกษาภาคบังคับขึ้นไป หรือ
4. เป็นผู้ที่มีมหาวิทยาลัยขออนุมัติให้เข้าศึกษาเป็นกรณีพิเศษ เพื่อขอรับประกาศนียบัตรตามที่สภาวิชาการเห็นชอบ

2.6.8 ระบบการศึกษา

ใช้ระบบหน่วยทวิภาค (Semester Credit System) โดยแบ่งเวลาการศึกษาในปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ คือ

ภาคการศึกษาที่หนึ่ง (First Semester) มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์

ภาคการศึกษาที่สอง (Second Semester) มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์

2.6.9 ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษาตลอดหลักสูตร 1 ปี หรือต้องไม่ต่ำกว่า 2 ภาคการศึกษาปกติ แต่อย่างมากไม่เกิน 2 เท่าของระยะเวลาการศึกษาปกติของหลักสูตร

2.6.10 การลงทะเบียนเรียน

กำหนดให้ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 จำนวน 12 หน่วยกิต และในภาคการศึกษาที่ 2 จำนวน 12 หน่วยกิต ส่วนรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนโดยไม่นับหน่วยกิตให้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการจัดแผนการสอนของแต่ละแห่ง

2.6.11 การวัดผลและการสำเร็จการศึกษา

เป็นไปตามข้อบังคับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยอนุโลม และโดยเกณฑ์ทั่วไปคือ

1. ให้มีการวัดผลการศึกษาทุกรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนไว้ในแต่ละภาคการศึกษา
2. นิสิตต้องมีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคการศึกษานั้น จึงจะมีสิทธิเข้าสอบในรายวิชานั้น
3. การประเมินผลการศึกษาในแต่ละรายวิชานั้น ให้มีผลการศึกษาระดับ (Grade) และค่าระดับ (Grade Point) ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (Excellent)	A	4.00
ดีมาก (Very Good)	B ⁺	3.5
ดี (Good)	B	3.00
ค่อนข้างดี (Very Fair)	C ⁺	2.5
พอใช้ (Fair)	C	2.00
ค่อนข้างพอใช้ (Quite Fair)	D ⁺	1.5
อ่อน (Poor)	D	1.00
ตก (Failed)	F	0

ทั้งนี้ เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านในรายวิชานั้นๆ คือ ระดับ D

4. นิสิตผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณสมบัติ คือ

ก. สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรเข้าศึกษา ภายในระยะเวลาไม่เกิน 2 เท่าของเวลาการศึกษาตามหลักสูตร และมีค่าระดับเฉลี่ยสะสม ไม่ต่ำกว่าค่าระดับ 2.00

ข. ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด

ค. มีความประพฤติดี

ง. ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย

5. นิสิตผู้สำเร็จการศึกษา มีสิทธิที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยกำหนด แต่ทั้งนี้ ต้องได้รับค่าระดับเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.50

2.6.12 โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรประกาศนียบัตร มี 24 หน่วยกิต ประกอบด้วย

ก. วิชาบังคับ จำนวน 18 หน่วยกิต

ข. วิชาเลือก จำนวน 6 หน่วยกิต

กลุ่มวิชาบังคับ จำนวน 18 หน่วยกิต

บส 001	การปกครองคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 002	กฎหมายคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 003	พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ	2 (2-0-4)
บส 004	การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 005	การบริหารงานสาธารณูปการ	2 (2-0-4)
บส 006	การบริหารศาสนสมบัติ	2 (2-0-4)
บส 007	การบริหารงบประมาณ	2 (2-0-4)
บส 008	สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 009	การบริหารงานธุรการ	2 (2-0-4)

กลุ่มวิชาเลือก จำนวน 6 หน่วยกิต

บส 010	พระพุทธศาสนากับการศึกษาสงเคราะห์	2 (2-0-4)
บส 011	พระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์	2 (2-0-4)
บส 012	พระไตรปิฎกศึกษา	2 (2-0-4)
บส 013	พุทธวิธีการสอน	2 (2-0-4)
บส 014	ธรรมนิเทศ	2 (2-0-4)
บส 015	พุทธศิลป์	2 (2-0-4)
บส 016	เทศกาลและพุทธศาสนพิธี	2 (2-0-4)
บส 017	พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
บส 018	นวัตกรรมทางการศึกษา	2 (2-0-4)
บส 019	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2 (2-0-4)
บส 020	การศึกษาอิสระ	2 (2-0-4)

ในปัจจุบัน การเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เปิดขยายการศึกษาไปสู่วิทยาลัยเขต วิทยาลัยสงฆ์และห้องเรียนที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัย เกือบทั่วประเทศ¹

¹ สุรพล สุยะพรหม และคณะ, หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์(ป.บส.), พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 5-9.

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

4.1.1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ร้อยละ 61.50 มีอายุ ตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 34.51 มีอายุ 20-50 ปี ปัจจัยด้านอายุพรรษาที่บวช ร้อยละ 54.87 อายุพรรษา 1-20 ร้อยละ 41.15 อายุพรรษา สูงกว่าพรรษา ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช ร้อยละ 53.98 วุฒิมัธยมศึกษา ชั้นประถมศึกษา และร้อยละ 43.36 วุฒิมัธยมศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษา ปัจจัยด้านการปรับวุฒิ การศึกษาระหว่างบวช ร้อยละ 47.35 มัธยมปลายหรือเทียบเท่า และร้อยละ 23.01 ต่ำกว่ามัธยมปลาย ปัจจัยด้านสถานภาพก่อนบวช ร้อยละ 82.30 มีสถานภาพโสด และร้อยละ 14.60 สมรสและอื่น ๆ ปัจจัยด้านอาชีพก่อนบวช ร้อยละ 49.12 มีอาชีพเกษตรกร และร้อยละ 47.79 มีอาชีพนอกเกษตรกร ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุดในปัจจุบัน ร้อยละ 48.07 นักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 7.52 ต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก และร้อยละ 7.08 เปรียญธรรม ปัจจัยด้านสมณศักดิ์ ร้อยละ 63.72 มีสมณศักดิ์ และร้อยละ 26.55 ไม่มีสมณศักดิ์ ปัจจัยด้านตำแหน่งการบริหารคณะสงฆ์ ร้อยละ 79.20 มีตำแหน่งในการบริหาร และร้อยละ 16.37 ไม่มีตำแหน่งในการบริหาร ปัจจัยด้านประสบการณ์การอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 53.98 มีประสบการณ์ระหว่าง 1-5 ปี ร้อยละ 30.53 ปี ไม่มีประสบการณ์ และร้อยละ 0.88 มีประสบการณ์สูงกว่า 15 ปี ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 44.69 ได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อบุคคล ร้อยละ 33.63 ได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และร้อยละ 21.68 ได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1

จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ*
1. อายุ		
สูงกว่า 50 ปี	139	61.50
ระหว่าง 20-50 ปี	78	34.51
2. อายุพรรษา		
1-20 พรรษา	124	54.87
สูงกว่า 20 พรรษา	93	41.15
3. วุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช		
ชั้นประถมศึกษา	122	53.98
สูงกว่าชั้นประถมศึกษา	98	43.36
4. ระหว่างบวชได้ปรับวุฒิการศึกษา		
ชั้นมัธยมหรือเทียบเท่า	107	47.53
ต่ำกว่ามัธยมปลาย	52	25.73
ปริญญาตรีขึ้นไป	46	22.44
5. สถานภาพก่อนบวช		
โสด	186	82.93
สมรสและอื่น ๆ	33	14.60
6. อาชีพก่อนบวช		
เกษตรกร	108	47.97
นอกเกษตรกร	111	49.12
7. วุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน		
นักธรรมเอก	190	84.07
ต่ำกว่านักธรรมเอก	17	7.52
ประโยคนักเปรียญธรรม	16	7.08
8. สมณศักดิ์		
มีสมณศักดิ์	144	63.72
พระลูกวัด	60	29.41
9. ตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์		
มีตำแหน่งในการบริหาร	197	79.20
ไม่มีตำแหน่งในการบริหาร	37	16.37

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ*
10. ประสบการณ์อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น		
1-5 ปี	122	53.98
ไม่มีประสบการณ์	69	30.53
10-15 ปี	2	0.88
สูงกว่า 15 ปี	2	0.88
11. การรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม		
จากบุคคล	101	44.69
จากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ	76	33.63
สื่อสิ่งพิมพ์	49	21.68
รวม	217	100

* ไม่รวมข้อมูลที่ขาดหายไป

4.1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ ต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นการวิเคราะห์นำเสนอได้ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.2

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านมีส่วนร่วมประชุมวางแผน/ดำเนินงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	3.12	1.009	ปานกลาง
2. ท่านเคยร่วมประชุมวางแผน/ดำเนินงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด	3.14	1.136	ปานกลาง
3. ท่านเคยให้ข้อมูล แนะนำเกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับผู้นำในชุมชน	3.61	4.098	มาก
4. ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันหรือส่งเสริมทางวัฒนธรรมในชุมชน	3.50	2.285	มาก

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
5. ท่านเคยมีส่วนร่วมสร้างมาตรการรักษาวัฒนธรรมที่ดิงามในท้องถิ่น	3.48	2.195	ปานกลาง
6. เวลาประชุมหากท่านไม่เห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไข /การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ท่านได้เสนอแนะข้อคิดเห็น	3.05	1.120	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภาพรวม	3.31	1.171	ปานกลาง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ระดับมาก คือ 1) เคยให้ข้อมูล แนะนำเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับผู้นำในชุมชน 2) มีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันการเสื่อมทางวัฒนธรรมในชุมชน ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ระดับปานกลาง คือ 1) มีส่วนร่วมประชุมวางแผน/ดำเนินงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน 2) เคยร่วมประชุมวางแผน/ดำเนินงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด 3) มีส่วนร่วมสร้างมาตรการรักษา 4) วัฒนธรรมที่ดิงามในท้องถิ่นเวลาประชุมหากท่านไม่เห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไข /การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม 5) เวลาประชุมหากท่านไม่เห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไข /การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

สรุปภาพรวม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นระดับปานกลาง

4.1.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ ต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นการวิเคราะห์นำเสนอได้ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.3)

จากการศึกษาพบว่า ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ระดับมากที่สุด คือ 1) ท่านเคยเทศน์/ สั่งสอนเรื่องวัฒนธรรม/ประเพณีทางศาสนาในวัด 2) ท่านเคยเทศน์/ สั่งสอนเรื่องวัฒนธรรม/ประเพณีทางศาสนาในชุมชน 3) ท่านมีส่วนร่วมในการชักชวนคณะสงฆ์ป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมในชุมชน 4) ท่านได้ร่วมมรดงค์ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมภายนอกวัด 5) ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายในวัด 6) ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระ เณร เด็กวัดและผู้อาศัย

อยู่ในวัด ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ระดับปานกลางคือ 1) ท่านเคยจัดกิจกรรมเผยแพร่เกี่ยวกับ วัฒนธรรมประเพณีทางหอกระจายข่าว 2) ท่านเคยร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษา วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นชุมชน 3) ท่านเคยชักชวนคณะสงฆ์ให้ร่วมกันส่งเสริมวัฒนธรรม ท้องถิ่นในชุมชน 4) ท่านเคยส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อให้สืบสานจาก คนรุ่นไปสู่อีกรุ่น 5) ท่านมีส่วนร่วมในการเทศน์/สั่งสอนและการลงมือปฏิบัติเรื่องวัฒนธรรม ท้องถิ่นภายนอกวัด 6) ท่านมีส่วนร่วมในการเทศน์/สั่งสอนและการลงมือปฏิบัติเรื่องวัฒนธรรม ท้องถิ่นภายนอกวัด 7) ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางหอกระจาย ข่าว 8) ท่านมีส่วนร่วมในการชักชวนคณะสงฆ์ป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมในวัด 9) ท่านมี ส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่นุคคลภายนอกวัด 10) ท่านมีส่วนร่วม ให้ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในชุมชน 11) ท่านมีส่วนร่วมให้ชาวบ้าน ได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในวัด 12) ท่านมีส่วนร่วมในการจัดให้มีเวทีชาวบ้าน ในการระดมความคิดเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้มแข็ง 13) ท่านมีส่วนร่วมในการ เผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 14) ท่านมีส่วนร่วมในการ ให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นระดับ ปานกลาง (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ร่วมปฏิบัติ
1. ท่านเคยเทศน์/สั่งสอนเรื่องวัฒนธรรม/ประเพณี ทางศาสนาในวัด	3.92	.905	มากที่สุด
2. ท่านเคยเทศน์/สั่งสอนเรื่องวัฒนธรรม/ประเพณี ทางศาสนาในชุมชน	3.72	.991	มาก
3. ท่านเคยจัดกิจกรรมเผยแพร่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีทางหอกระจายข่าว	3.31	2.969	ปานกลาง
4. ท่านเคยร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษา วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นชุมชน	3.38	2.197	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ร่วมปฏิบัติ
5. ท่านเคยชักชวนคณะสงฆ์ให้ร่วมกันส่งเสริม วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	3.30	1.039	ปานกลาง
7. ท่านเคยส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ วัฒนธรรม เพื่อให้สืบสานจากคนรุ่นไปสู่อีกรุ่น	3.30	1.026	ปานกลาง
8. ท่านมีส่วนร่วมในการเทศน์/สั่งสอนและการลงมือ ปฏิบัติเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นภายนอกวัด	3.18	1.092	ปานกลาง
9. ท่านมีส่วนร่วมในการเทศน์/สั่งสอนและการลงมือ ปฏิบัติเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นภายนอกวัด	3.13	1.037	ปานกลาง
10. ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารการอนุรักษ์ วัฒนธรรมทางหอกระจายข่าว	2.99	1.154	ปานกลาง
11. ท่านมีส่วนร่วมในการชักชวนคณะสงฆ์ป้องกัน ความเสื่อมทางวัฒนธรรมในวัด	3.38	1.104	ปานกลาง
12. ท่านมีส่วนร่วมในการชักชวนคณะสงฆ์ป้องกัน ความเสื่อมทางวัฒนธรรมในชุมชน	3.50	3.507	มาก
13. ท่านได้ร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับ วัฒนธรรมภายนอกวัด	3.62	4.147	มาก
14. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายในวัด	3.51	2.872	มาก
15. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกวัด	3.29	2.341	ปานกลาง
16. ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระ เณร เด็กวัดและ ผู้อาศัยอยู่ในวัด ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.55	1.003	มาก
17. ท่านมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นภายในชุมชน	3.38	1.019	ปานกลาง
18. ท่านมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นภายในวัด	3.39	1.076	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ร่วมปฏิบัติ
19. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดให้มีเวทีชาวบ้านในการระดมความคิดเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้มแข็ง	2.89	1.115	ปานกลาง
20. ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	2.95	3.618	ปานกลาง
21. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	2.91	1.093	ปานกลาง
สรุปการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.32	.901	ปานกลาง

4.1.4 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ ต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การวิเคราะห์นำเสนอได้ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.4)

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นระดับปานกลางในทุกประเด็นคำถาม

ตารางที่ 4.4

การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับร่วมรับ ผลประโยชน์
1. ท่านมีส่วนได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และจากภาครัฐในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	2.51	1.092	ปานกลาง
2. ท่านได้รับประโยชน์(เงิน,สิ่งของ)จากการเทศน์/การอบรมสั่งสอน การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน	2.38	1.097	ปานกลาง
3. ท่านได้รับประโยชน์(เงิน,สิ่งของ)จากการเทศน์/การอบรมสั่งสอน การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด	2.68	2.339	ปานกลาง
4. ท่านเคยได้รับประโยชน์(ชื่อเสียงการยอมรับในสังคม)จากการมีส่วนร่วมพัฒนาวัฒนธรรมที่ดีของคนในชุมชน	3.05	2.320	ปานกลาง

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับร่วมรับผลประโยชน์
5. ท่านเคยได้รับประโยชน์(ชื่อเสียง,การยอมรับในสังคม)จากการมีส่วนร่วมพัฒนาวัฒนธรรมที่ดีของคนในวัด	3.14	1.738	ปานกลาง
6. ท่านได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมการแก้ปัญหาลดความเสื่อมทางวัฒนธรรม	3.17	2.900	ปานกลาง
7. ท่านได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.26	2.995	ปานกลาง
สรุปร่วมรับผลประโยชน์	2.88	1.118	ปานกลาง

4.1.5 การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ ต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การวิเคราะห์นำเสนอได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นระดับปานกลางในทุกประเด็นคำถาม (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.5
การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ร่วมติดตามประเมินผล
1. ท่านได้มีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่น กับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน	2.86	2.359	ปานกลาง
2. ท่านได้เข้าร่วมประชุมการประเมินผลการป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมในชุมชน	2.80	1.083	ปานกลาง
3. ท่านได้แสดงความคิดเห็นหรือประชุมร่วมกับคณะสงฆ์ในการประเมินผลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.77	1.024	ปานกลาง
4. ท่านได้ร่วมเสนอความเห็นในการปรับปรุง ขั้นตอนหรือกิจกรรมใดของการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.93	1.099	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการป้องกันปัญหาขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม	2.87	1.065	ปานกลาง
6. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในวัดและชุมชน	2.94	1.095	ปานกลาง
สรุปร่วมติดตามประเมินผล	2.87	.997	ปานกลาง

4.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สมมติฐานที่ 1 พระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอายุ (ตารางที่ 4.17) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง 20-50 ปี โดยพระสงฆ์ ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง 20-50 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 และเมื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่า T-test พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 2.10$ Sig = 0.037) ดังนั้นผลการศึกษาจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 1 (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.6

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอายุ

อายุ	N	\bar{X}	S.D.	.t	Sig.
พระสงฆ์อายุระหว่าง 20-50 ปี	78	2.50	0.71	-2.09	0.037
พระสงฆ์อายุ 50 ปี ขึ้นไป	138	2.70	0.71		
รวม	216	2.60	0.71		

หมายเหตุ *P < 0.05

สมมติฐานที่ 2 พระสงฆ์มีอายุพรรษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอายุพรรษา (ตารางที่ 4.18) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา 20 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา ระหว่าง 1-20 พรรษา โดยพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา 20 พรรษาขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา ระหว่าง 1-20 พรรษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี T-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านอายุพรรษาของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 2.00$ Sig = 0.050) ดังนั้นผลการศึกษาก็สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.7

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอายุพรรษา

อายุ	N	\bar{X}	S.D.	.t	Sig.
พรรษาระหว่าง 1-20 พรรษา	123	2.51	0.68	2.00	0.050
พรรษา 20 ขึ้นไป	93	2.94	0.76		
รวม	216	2.72	0.72		

หมายเหตุ *P < 0.05

สมมติฐานที่ 3 พระสงฆ์วุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช ต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช (ตารางที่ 4.19) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชในชั้นประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช สูงกว่าระดับประถมศึกษา โดยพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชชั้นประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช สูงกว่าชั้นประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี T-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 0.77$ Sig = 0.040) ดังนั้นผลการศึกษาก็สนับสนุนสมมติฐานที่ 3 (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.8

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามวุฒิการศึกษาก่อนบวช

อายุ	N	\bar{X}	S.D.	.t	Sig.
ชั้นประถมศึกษา	67	2.75	0.82	0.77	0.040
สูงกว่าชั้นประถมศึกษา	122	2.65	0.93		
รวม	219	2.70	0.87		

หมายเหตุ *P < 0.05

สมมติฐานที่ 4 พระสงฆ์ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ (ตารางที่ 4.8) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ที่ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จในชั้นมัธยมหรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากที่สุด รองลงมา คือระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี และระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นต่ำกว่ามัธยมศึกษา ตามลำดับ โดยพระสงฆ์ที่มีระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จในชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 พระสงฆ์ที่ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 และพระสงฆ์ในระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ชั้นต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.9

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ

ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการ ทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ	N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
ชั้นต่ำกว่าชั้นมัธยมปลาย	52	2.37	0.86	4.95	0.008
ชั้นมัธยมปลายหรือเทียบเท่า	106	2.75	0.62		
ชั้นปริญญาตรี / สูงกว่าปริญญาตรี	46	2.72	0.76		
รวม	204	2.61	0.75		

หมายเหตุ *P < 0.05

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน ระหว่างกลุ่มเพื่อทดสอบสมมติฐานใช้ค่า F-test (ตารางที่ 4.21) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จมีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 มีค่า (F = 4.94 Sig. = 0.008) ดังนั้นผลการศึกษาก็สนับสนุนสมมติฐานที่ 4

ตารางที่ 4.10

การวิเคราะห์ความแปรปรวน ของคะแนนความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม
โดยพิจารณาตามในระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ

แหล่งแปรปรวน	SS	df	MS.	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	7846.77	2	3923.38	4.94	0.008
ภายในกลุ่ม	159335.40	201	792.71		
รวม	167182.176	203			

หมายเหตุ *P < 0.05

ตารางที่ 4.11

การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe ในระหว่างบวชได้ศึกษา วิชาการ
ทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ กับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ระหว่างบวชได้ปฏิบัติ		MD	SD. Error	Sig.
ต่ำกว่ามัธยมปลาย	มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	-14.54*	4.76	.003
	ปริญญาตรี ขึ้นไป	-13.38*	5.69	.020
มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	ต่ำกว่ามัธยมปลาย	14.54*	4.76	.003
	ปริญญาตรี ขึ้นไป	1.15	4.97	.817
ปริญญาตรี ขึ้นไป	ต่ำกว่ามัธยมปลาย	13.38*	5.69	.020
	มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	-1.15	4.97	.817

หมายเหตุ *P < 0.05

สมมติฐานที่ 5 พระสงฆ์มีสถานภาพก่อนบวชต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพก่อนบวช (ตารางที่ 4.23) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ
พระสงฆ์ที่มีสถานภาพก่อนบวช โสด มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่า
พระสงฆ์ที่มีสถานภาพก่อนบวช สมรส และอื่น ๆ โดยพระสงฆ์ที่มีสถานภาพก่อนบวช มีค่าเฉลี่ย
เท่ากับ 2.65 ส่วนพระสงฆ์ที่สถานภาพก่อนบวช สมรส และอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 และเมื่อ
ทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านสถานภาพก่อนบวชของพระสงฆ์มี
ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = -2.09$ Sig = 0.037) ดังนั้นผลการศึกษา
จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 5 (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.12

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพก่อนบวช

สถานภาพก่อนบวช	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
สถานภาพโสด	185	2.65	0.75	-2.09	0.037
สถานภาพสมรส และอื่น ๆ	33	2.48	0.65		
รวม	218	2.56	0.70		

สมมติฐานที่ 6 พระสงฆ์อาชีวก่อนบวชต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอาชีวก่อนบวช (ตารางที่ 4.24) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีอาชีวก่อนบวชในภาคเกษตรกรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอาชีวก่อนบวชนอกภาคเกษตรกรรม โดยพระสงฆ์ที่มีอาชีวก่อนบวชในเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอาชีวก่อนบวช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านอาชีวก่อนบวชมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 1.92$ Sig = 0.05) ดังนั้นผลการศึกษจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 6 (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.13

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอาชีวก่อนบวชของพระสงฆ์

อายุ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig
อาชีวกเกษตรกรรม	111	2.71	0.69	-1.92	0.05
อาชีวนอกเกษตรกรรม	107	2.52	0.78		
รวม	218	2.61	0.74		

หมายเหตุ *P < 0.05

สมมติฐานที่ 7 พระสงฆ์มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน (ตารางที่ 4.25) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับเปรียญธรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากที่สุด รองลงมาคือมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับนักธรรมชั้นเอก และมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบันต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก ตามลำดับ โดยพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับเปรียญธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับนักธรรมชั้นเอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 และพระสงฆ์ที่ไม่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน

ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน	N	\bar{X}	S.D.
ต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก	17	2.17	0.72
นักธรรมชั้นเอก	189	2.64	0.74
เปรียญธรรม	16	2.77	0.55
รวม	222	2.52	0.67

หมายเหตุ *P < 0.05

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน ระหว่างกลุ่มเพื่อทดสอบสมมติฐานใช้ค่า F-test (ตารางที่ 4.13) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด ปัจจุบันมีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 มีค่า (F = 3.30 Sig. = 0.038) ดังนั้นผลการศึกษาก็สนับสนุนสมมติฐานที่ 7

ตารางที่ 4.15

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์วัฒนธรรม โดยพิจารณาตามระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน

แหล่งความแปรปรวน	S. S.	df	M. S.	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	5389.63	2	2694.81	3.30	.038
ภายในกลุ่ม	178355.42	219	814.40		
รวม	183745.05	221			

หมายเหตุ *P < 0.05

ตารางที่ 4.16

การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe ในระดับการศึกษา
ทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน กับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

วุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุด	ระหว่างบวชได้ปรับวุฒิ	M. D.	S.D. Error	Sig.
ค่านักธรรมชั้นเอก	ธรรมเอก	-17.56*	7.22	0.016
	เปรียญธรรม	-22.35*	9.94	0.026
นักธรรมชั้นเอก	ค่านักธรรมเอก	17.56*	7.22	0.016
	เปรียญธรรม	-4.78	7.43	0.520
เปรียญธรรม	ค่านักธรรมเอก	22.35*	9.94	0.026
	ธรรมเอก	4.78	7.43	0.520

สมมติฐานที่ 8 พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ปัจจุบันต่างกัน มีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีสมณศักดิ์ปัจจุบัน (ตารางที่ 4.28) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ โดยพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านมีสมณศักดิ์ปัจจุบันของ พระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = 3.80$ Sig = 0.000) ดังนั้น ผลการศึกษาจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 8 (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.17

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นจำแนกตามสมณศักดิ์

สมณศักดิ์	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ไม่มีสมณศักดิ์	59	2.32	0.73	-3.80	0.000
มีสมณศักดิ์	144	2.75	0.72		
รวม	203	2.53	0.72		

หมายเหตุ * $P < 0.05$

สมมติฐานที่ 9 พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบันต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน (ตารางที่ 4.29) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่ไม่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน โดยพระสงฆ์ที่ไม่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 ส่วนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี T-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบันของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = -4.13$ Sig = 0.000) ดังนั้นผลการศึกษาก็สนับสนุนสมมติฐานที่ 9 (ตารางที่ 4.29)

ตารางที่ 4.18

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตาม ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ปัจจุบัน

ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ปัจจุบัน	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig
มีตำแหน่ง	37	2.17	0.71	-4.13	0.000
ไม่มีตำแหน่ง	178	2.70	0.71		
รวม	215	2.43	0.71		

หมายเหตุ * $P < 0.05$

สมมติฐานที่ 10 พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม (ตารางที่ 4.30) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี T-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของพระสงฆ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = -6.14$ Sig = 0.000) ดังนั้นผลการศึกษาก็สนับสนุนสมมติฐาน

ที่ 10 (ตารางที่ 4.31)

ตารางที่ 4.19

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ไม่มีประสบการณ์	72	2.23	0.69	-6.14	0.000
มีประสบการณ์	122	2.86	0.69		
รวม	194	2.54	0.69		

หมายเหตุ *P < 0.05

สมมติฐานที่ 11 พระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการรักษาวัฒนธรรมต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรม (ตารางที่ 4.31) พบว่ากลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อคน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากที่สุด รองลงมาที่มีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อสิ่งพิมพ์ และมีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ตามลำดับ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อคน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 ส่วนพระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อสิ่งพิมพ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 และพระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 ตามลำดับ และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี F-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อของพระสงฆ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = -0.67$ Sig = 0.379) ดังนั้น ผลการศึกษาจึงไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 11 (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.20

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามการรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์วัฒนธรรม	N	\bar{X}	S.D.	f	Sig
รับรู้ข่าวสารจากสื่อคน	100	2.68	0.76	0.97	0.379
รับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์วิทยุ	76	2.52	0.75		
รับรู้ข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์	49	2.62	0.65		
รวม	225	2.60	0.72		

หมายเหตุ *P < 0.05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยเสนอสรุปอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1 สรุปผลการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปผลการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นดังนี้

5.1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลจากศึกษา การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า พระสงฆ์มีอายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 139 รูป ร้อยละ 61.50 อายุพรรษา 1-20 พรรษา จำนวน 124 รูป ร้อยละ 58.87 วุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช ชั้นประถมศึกษา จำนวน 122 รูป ร้อยละ 53.98 ระหว่างบวชได้ปรับวุฒิการศึกษา ชั้นมัธยมหรือเทียบเท่า จำนวน 107 รูป ร้อยละ 47.53 สถานภาพก่อนบวช โสด จำนวน 186 รูป ร้อยละ 82.93 อาชีพก่อนบวช เกษตรกร จำนวน 108 ร้อยละ 47.97 วุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน จำนวน 190 รูป ร้อยละ 84.07 สมณศักดิ์ มีสมณศักดิ์ จำนวน 144 รูป ร้อยละ 63.72 มีตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์ จำนวน 197 รูป ร้อยละ 79.20 มีประสบการณ์อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 1-5 ปี จำนวน 122 รูป ร้อยละ 53.98 และ การรับรู้ข่าวสารด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมจากบุคคล 101 รูป ร้อยละ 44.69

5.1.2 สรุปผลการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผลสรุปการวิเคราะห์ดังนี้ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง

5.2 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ อายุพรรษา วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษา ระหว่างบวช สถานภาพก่อนบวช อาชีพก่อนบวช ระดับการศึกษาทางธรรม สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ ประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ส่วนระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสื่อ จากบุคคล สื่อจากโทรทัศน์ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

5.3 อภิปราย

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 1 พระสงฆ์มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอายุ (ตารางที่ 4.17) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง 20-50 ปี โดยพระสงฆ์ ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง 20-50 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 และเมื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการการมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปกรณ์ กงเพชร)¹ ปัจจัยอายุจริงมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย งานวิจัยของ (ณรงค์ คงนวล)² พบว่า อายุจริงมีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ อาจเนื่องจากอายุอาจมีปัจจัยที่อยู่เบื้องหลัง กล่าวคือ ผู้ที่มีอายุมากอาจมีประสบการณ์มากทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาก ส่วนผู้ที่มีอายุน้อยอาจมีประสบการณ์การทำให้เกิดการมีส่วนร่วมน้อย และสอดคล้องกับข้อสมมติฐานที่ 1 พระสงฆ์มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

¹ ปกรณ์ กงเพชร, พันตำรวจตรี, “พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2544, หน้า 36.

² ณรงค์ คงนวล, “บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2539, หน้า 2.

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 2 พระสงฆ์มีอายุพรรษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอายุพรรษา (ตารางที่ 4.18) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา 20 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาระหว่าง 1-20 พรรษา โดยพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา 20 พรรษาขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาระหว่าง 1-20 พรรษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านอายุพรรษาของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ กงเพชร¹ ปัจจัยอายุพรรษา มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย งานวิจัยของ (ณรงค์ คงนวล)² พบว่า อายุพรรษามีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม ทั้งนี้อาจเนื่องจากอายุพรรษานับจากการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงหรือบทบาทจากเทศมรवास ไปสู่พระสงฆ์ที่มีระเบียบแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่มากกว่าบุคคลทั่วไป ทำให้การดำรงชีวิตมีข้อปฏิบัติมากขึ้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎพระธรรมวินัย และกฎสังคมที่กำหนดไว้ให้ดี ผู้ที่มีอายุพรรษามากย่อมมีการปรับตัวให้เข้ากับภาวะแวดล้อมได้มาก ส่วนผู้ที่มีอายุพรรษาน้อยย่อมมีการปรับตัวในเทศมรพชิตได้น้อยอันอาจทำให้การมีส่วนร่วมน้อยไปด้วย และสอดคล้องกับข้อสมมติฐานที่ 2 พระสงฆ์มีอายุพรรษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 3 พระสงฆ์มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช (ตารางที่ 4.19) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชในชั้นประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชสูงกว่าระดับประถมศึกษา โดยพระสงฆ์ที่มี วุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชชั้นประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวช สูงกว่าชั้นประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

¹ อ่างแล้ว, ปกรณ์ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพคิดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม, หน้า 36.

² ณรงค์ คงนวล, บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานพันธ์ปริณญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 3.

2.65 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านวุฒิการศึกษาสูงสุดก่อนบวชมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ กงเพชร¹ ปัจจัยการศึกษาทางไกลมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย งานวิจัยของ (ณรงค์ คงนวล)² พบว่า การศึกษาทางโลกมีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์ วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยระดับการศึกษาก่อนบวชเป็นการวัดตัวแปรทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งเกือบครึ่งหนึ่งมีระดับการศึกษาประถมศึกษา อันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาขั้นจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในบริบทที่แท้จริงในสังคมไทยเมื่อจบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วก็จะประกอบอาชีพ ส่วนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นยังมีอัตราการศึกษาต่อที่ต่ำ อันทำให้การมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ต่ำไปด้วย และสอดคล้องกับข้อสมมติฐานที่ 3 พระสงฆ์มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 4 พระสงฆ์มีวุฒิการศึกษาระหว่างบวชต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ (ตารางที่ 4.20) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จในชั้นมัธยมหรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากที่สุด รองลงมา คือระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี และระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นต่ำกว่ามัธยมศึกษา ตามลำดับ โดยพระสงฆ์ที่ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 พระสงฆ์ที่ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ในชั้นปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 และพระสงฆ์ในระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ ชั้นต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37

ผลการวิเคราะห์ ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม เพื่อทดสอบสมมติฐานใช้ค่า F-test (ตารางที่ 4.21) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ระหว่างบวชได้ศึกษาวิชาการทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จ มีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีนัยสำคัญทางสถิติ

¹ อ่างแก้ว, ปกรณ์ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพผิดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม. หน้า 36.

² อ่างแก้ว, ณรงค์ คงนวล, บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฏ์กับการพัฒนาสังคม, หน้า 3.

ที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปกรณ กงเพชร)¹ ปัจจัยการศึกษาทางไกลมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย งานวิจัยของ (ณรงค์ คงนวล)² พบว่า การศึกษาทางโลกมีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม ทั้งนี้อาจเนื่องจากการศึกษาเพิ่มเติมภายหลังบวช หรือการศึกษาทางโลกภายหลังบวชเป็นการศึกษาที่เพิ่มพูนความรู้ ซึ่งเป็นการศึกษาในสายสามัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย การศึกษาเป็นการแสวงหาความรู้ หรือเป็นการเพิ่มทุนมนุษย์ทุนทางสังคม หรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประการหนึ่ง การที่มีทุนมนุษย์เพิ่มขึ้นทำให้การมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นไปด้วย และสอดคล้องกับข้อสมมติฐานที่ 4 พระสงฆ์มีวุฒิการศึกษาระหว่างบวชต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 5 พระสงฆ์มีสถานภาพก่อนบวชต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพก่อนบวช (ตารางที่ 4.23) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพก่อนบวชโสด มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีสถานภาพก่อนบวช สมรส และอื่น ๆ โดยพระสงฆ์ที่มีสถานภาพก่อนบวช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ส่วนพระสงฆ์ที่สถานภาพก่อนบวช สมรส และอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านสถานภาพก่อนบวชของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จำเนียร ชุณหโสภาค)³ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพก่อนบวชกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้า ระหว่างกลุ่มสถานภาพก่อนบวชโสด และกลุ่มสถานภาพก่อนบวชสมรส ในกลุ่มสถานภาพก่อนบวชโสดที่เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าสูงมีอัตราร้อยละสูงกว่า กลุ่มสถานภาพก่อนบวชสมรส ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสถานภาพก่อนบวชจัดเป็นสถานภาพทางโลก ฐานคติทางพุทธศาสนา ถือว่าเป็นโลกทางโลกิยะ อันเป็นสถานภาพที่แตกต่างไปจากสถานภาพปัจจุบัน จากข้อมูลทั่วไปเกือบครึ่งหนึ่งมีสถานภาพโสด การที่เป็นผู้ที่มีสถานภาพโสดย่อมมีการตัดสินใจที่เป็นอิสระและรวดเร็ว อันเป็นสถานการณ์ที่ต่างกัน

¹ อ่างแล้ว, ปกรณ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม, หน้า 36.

² อ่างแล้ว, ณรงค์ คงนวล, บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม, หน้า 3.

³ จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหง กรกฎาคม, (กรุงเทพมหานคร : 2546), หน้า 2.

และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 5 พระสงฆ์มีสถานภาพก่อนบวชต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 6 พระสงฆ์มีอาชีพก่อนบวชต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามอาชีพก่อนบวช (ตารางที่ 4.24) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีอาชีพก่อนบวชในภาคเกษตรกรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ ที่มีอาชีพก่อนบวชนอกภาคเกษตรกรรม โดยพระสงฆ์ที่มีอาชีพก่อนบวชในเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอาชีพก่อนบวช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านอาชีพก่อนบวชมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จำเนียร ชุณหโสภาค)¹ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพก่อนบวชกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าระหว่างกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพก่อนบวช และกลุ่มอาชีพก่อนบวชภาคเกษตรกรรม ในกลุ่มอาชีพก่อนบวชภาคเกษตรกรรมที่เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าสูง มีอัตราร้อยละสูงกว่ากลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพ และกลุ่มอาชีพก่อนบวชนอกภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพก่อนบวชเป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งรายได้ของตนเอง จากข้อมูลทั่วไป พบว่า มีกลุ่มอาชีพภาคเกษตรกรรม ภาคนอกเกษตรกรรม และกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพ ในสังคมไทยมักเป็นสังคมเกษตรกรรม บริบทสังคมดังกล่าวย่อมมีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นและมีปฏิสัมพันธ์ด้วยกัน จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 6 พระสงฆ์มีอาชีพก่อนบวชต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 7 พระสงฆ์มีระดับการศึกษาทางธรรมต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน (ตารางที่ 4.25) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่มีมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับเปรียญธรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากที่สุด รองลงมาคือมีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับนักธรรมชั้นเอก และมีระดับการศึกษาทางธรรม

¹ อ่างแล้ว,จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 2.

สูงสุดปัจจุบันต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก ตามลำดับ โดยพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด ปัจจุบัน ระดับเปรียญธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.77 พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด ปัจจุบัน ระดับนักธรรมชั้นเอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 และพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดปัจจุบัน ระดับต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17

ผลการวิเคราะห์ ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม เพื่อทดสอบสมมติฐานใช้ค่า F-test (ตารางที่ 4.21) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุด ปัจจุบันมีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปกรณ์ กงเพชร)¹ พบว่า การศึกษาทางธรรมมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย งานวิจัยของ (ณรงค์ คงนวล)² พบว่า การศึกษาทางธรรมมีอิทธิพลต่อบทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ กับการพัฒนาสังคม ทั้งนี้อาจเนื่องจากการศึกษาทางธรรมเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักวิถีแห่งธรรมชาติ เป็นวิถีชีวิตแห่งความเมตตาการเสียสละ ธรรมที่มีอุปการะมากแก่มนุษย์ เช่น สัจปรุสสังเสวะสัทธรรมสวณะ โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยธรรมหมวดต่าง ๆ ทั้งธรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์ วินัยบัญญัติ ธรรมสำหรับคหิปฏิบัติ เช่น หมวด ทุกะ ดิกะ จตุกคะ ปัญจกคะ นังกะ สัตตกคะ อัญญกคะ นวะทสกะ และปกิณณกคะ การศึกษาใด ๆ ย่อมเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ทั้งสิ้น จึงทำให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมกันอย่างมีสันติ และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 7 พระสงฆ์มีระดับการศึกษาทางธรรมต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 8 พระสงฆ์มีสมณศักดิ์ต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีสมณศักดิ์ปัจจุบัน (ตารางที่ 4.28) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ โดยพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ด้านมีสมณศักดิ์ปัจจุบันของพระสงฆ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

¹ อ่างแล้ว, ปกรณ์ กงเพชร, พันตำรวจตรี, พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพคดีในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม, หน้า 36.

² อ่างแล้ว, ณรงค์ คงนวล, บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม, หน้า 3.

ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม)¹ พบว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ได้แก่ บทบาทการศึกษา การเผยแพร่ศาสนา การสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ การที่จะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใดสมณศักดิ์ย่อมมีส่วนสำคัญในการแสดงบทบาทนั้นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการปกครองคณะสงฆ์ ต้องมีระดับในชั้นการปกครอง เช่น ระดับมหาเถรสมาคม ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับพระสังฆาธิการ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีสมณศักดิ์ เพื่อความชอบธรรมด้านการบริหาร และความสามัคคีในหมู่คณะ พระสงฆ์มีสมณศักดิ์จึงมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 8 พระสงฆ์มีสมณศักดิ์ต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 9 พระสงฆ์มีตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน (ตารางที่ 4.29) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์ที่ไม่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน โดยพระสงฆ์ที่ไม่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 ส่วนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านตำแหน่งทางการบริหารปัจจุบันของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ประเวศ วะสี)² พบว่า ความริเริ่มของท้องถิ่นในการทำให้เกิดการจัดองค์กร และเกิดการปรากฏขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำของชุมชน ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งอาจจะไม่ใช่ผู้นำจริง ๆ ที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม)³ พบว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ได้แก่ บทบาทการศึกษา การเผยแพร่ศาสนา การสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ การที่จะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใดตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ย่อมมีส่วนสำคัญในการแสดงบทบาทนั้น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก องค์กรทุกองค์กรต้องมีโครงสร้างในการบริหาร ในส่วนองค์กรพุทธศาสนา ก็ต้องมีองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ มีระดับในชั้นการปกครอง เช่น ระดับมหาเถรสมาคม ระดับภาค

¹ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2519, หน้า 3.

² ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2540), หน้า 22.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับพระสังฆาธิการ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ เพื่อความชอบธรรมด้านการบริหาร ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสามัคคีในหมู่คณะ พระสงฆ์มีตำแหน่งทางการบริหารจึงมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 9 พระสงฆ์มีตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 10 พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม (ตารางที่ 4.30) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23 และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี t-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ไพโรจน์ แบนมาก)¹ พบว่า ประสบการณ์ในการป้องกันมีผลต่อบทบาทของครูในการป้องกันยาเสพติด ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ประสบการณ์ถือว่าการเรียนรู้ พระสงฆ์ที่ผ่านประสบการณ์ด้านการอบรม การเทศน์การสอน ฝึกภาคปฏิบัติงานฟื้นฟูวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ หรือจัดอยู่ในประเภทการศึกษาตามอรรถาธิบาย ประสบการณ์เป็นการแสวงหาองค์ความรู้ ความจริงของมนุษย์ประการหนึ่ง ทำให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่างกัน และสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 10 พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

การอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 11 พระสงฆ์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของพระสงฆ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามมีการรับรู้ข่าวสารในการรักษาวรรณธรรม (ตารางที่ 4.31) พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการรักษาวรรณธรรม

¹ ไพโรจน์ แบนมาก, บทบาทของครูในการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานพันธ์ปริณูญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543), หน้า 2.

จากสื่อคน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มากที่สุด รองลงมาเป็นการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อสิ่งพิมพ์ และมีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ตามลำดับ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อคน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 ส่วนพระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อสิ่งพิมพ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 และพระสงฆ์มีการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 ตามลำดับ และเมื่อทดสอบตามสมมติฐานด้วยวิธี F-test พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านการรับรู้ข่าวสารในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อของพระสงฆ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จำเนียร ชุณหโสภาค)¹ พบว่า การรับรู้ข่าวสารจากสื่อบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย ทั้งนี้อาจเนื่องจากการสื่อสารด้วยสื่อบุคคล (เพื่อน) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง แต่เป็นการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมกลุ่ม หรือปทัสถานของกลุ่มในการสื่อสารเพื่อเกิดการรับรู้เรื่องนั้น ๆ การสื่อสารเรื่องวัฒนธรรมอาจเป็นเรื่องที่กลุ่มเพื่อนเห็นว่าไม่สำคัญหรือเป็นเรื่องปกติ จึงทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

แต่พระสงฆ์บางรูป การรับรู้ข่าวสารจากสื่อบุคคล มีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องจากการสื่อสารด้วยสื่อบุคคล เป็นการสื่อสารแบบสองทาง แต่เป็นการสื่อสารที่มีความหลากหลายทั้งด้านผู้ฟัง ผู้พูด หรือประเด็นเรื่องที่สื่อสารยอมทำให้เกิดการสอดแทรกเรื่องต่าง ๆ ที่สนทนากันได้โดยเฉพาะการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และสอดคล้องกับสมมติฐาน ที่ 11 พระสงฆ์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างด้านการรับรู้ข่าวสารสื่อสิ่งพิมพ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อของพระสงฆ์ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จำเนียร ชุณหโสภาค)² พบว่า การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย ทั้งนี้อาจเนื่องจากการสื่อสารด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นวรรณกรรมเร่งรีบในการสนองความต้องการตลาดอย่างทันกาล ประกอบกับราคาหนังสือพิมพ์มีราคาค่อนข้างสูง รวมถึงการแจกจ่ายหนังสือพิมพ์ไปสู่ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารที่ห่างไกลมีข้อจำกัด ทำให้เกิดการรับรู้ที่ต่ำหรือแทบจะไม่มีรับรู้เรื่องนั้น ๆ อันทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

¹ อ่างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย. หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

แต่พระสงฆ์บางรูป การรับรู้ข่าวสารจากสารสื่อสิ่งพิมพ์ มีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การสื่อสารด้วยสารสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นการสื่อสารที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร ในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง อันทำให้ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้และเข้าใจด้วยตนเองได้ ทำให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และสอดคล้องกับสมมติฐาน ที่ 11 พระสงฆ์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างด้านการรับรู้ข่าวสารสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากสื่อของพระสงฆ์ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จำเนียร ชุณหโสภาค)¹ พบว่า การรับรู้ข่าวสารจากสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การสื่อสารด้วยสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ประกอบพระธรรมวินัยได้กำหนดไว้ว่า การฟังการขับกล่อม กล่อมบรรเลงเป็นการกระทำที่ขัดพระธรรมวินัย ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับผู้ประพฤติปฏิบัติที่ปฏิบัติแล้วแต่ละบุคคล อีกทั้งรายการสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ ส่วนใหญ่มักมีแต่รายการบันเทิง รายการที่เป็นเนื้อหาสาระหรือรายการประเภทประเทืองปัญญา มีน้อย ผู้รับสารมักให้ความสนใจรายการบันเทิงเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน ทำให้ไม่สนใจ และไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

แต่พระสงฆ์บางรูป การรับรู้ข่าวสารจากสารสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ มีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การสื่อสารด้วยสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว แต่ผู้รับสารสามารถรับฟังและรับชมภาพได้ในขณะเดียวกันตามความต้องการของผู้บริโภคได้ อีกทั้งรายการสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ มีรายการเกี่ยวกับวัฒนธรรมหน่วยงานภาครัฐการผลิตเพื่อการเผยแพร่เหมือนกัน รายการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เผยแพร่ทางสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ ได้นำเสนอในหลายแง่มุม เช่น ประวัติ ประโยชน์ และคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ได้ ทำให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และสอดคล้องกับสมมติฐาน ที่ 11 พระสงฆ์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างกัน

¹อ้างแล้ว, จำเนียร ชุณหโสภาค, การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศไทย, หน้า 2.

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน หลายประการที่ควรเสนอแนะ ดังนี้

1. พระสงฆ์และชาวบ้านต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ควรจัดให้มีประเพณี พิธีกรรม หรืองานประจำวัด หรือประจำชุมชน ควรจัดให้มีระบบการสื่อสาร ให้มีหอสมุดประจำวัด รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปวัตถุ เก็บรวบรวมเป็นระบบและถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้อบรมให้คำแนะนำช่วยเหลือ และผู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

2. ในส่วนงานหน่วยราชการ และข้าราชการ ได้แก่ หน่วยราชการควรจัดข้าราชการผู้ทรงคุณวุฒิไปถวายคำแนะนำในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่พระสงฆ์ ตลอดจน ฝึกอบรมชาวบ้านให้ช่วยเหลือวัดในการดำเนินงาน การส่งเสริมควรจัดหาทุนหรืองบประมาณ เพื่อใช้ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ข้าราชการและชาวบ้านต้องทำความเข้าใจวางแผนในการทำงานร่วมกัน ควรประกาศยกย่องวัดที่มีผลงานดีเด่นด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์แจกเอกสารความรู้เผยแพร่ ด้านการศึกษา ค้นคว้างานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง และติดตามผลงานที่ดำเนินการไปแล้ว และควรเปิดโอกาสให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน

3. สำหรับประชาชนในท้องถิ่น ควรมีการรวมกลุ่มตั้งเป็นชมรมผู้อนุรักษ์ ส่งเสริม วัฒนธรรมท้องถิ่น ชาวบ้านควรได้รับการแนะนำความรู้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อได้เข้าใจและช่วยเหลือด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม วัฒนธรรมท้องถิ่น รัฐและวัดควรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมมือในการเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ มีการจัดตั้งกองทุนและหาทุนไว้สำหรับการดำเนินการ ประชาชนผู้มีประสบการณ์ควรได้รับเชิญให้บรรยายหรือชี้แนะความรู้ ประสบการณ์ให้ชาวบ้านฟังเพื่อจะเกิดความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง และได้ประกาศชื่อเสียงท้องถิ่นของตนด้วย

4. สภาพสังคมไทยปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมามาก จึงควรปรับยุทธศาสตร์เชิงรุก โดยให้มีการจัดโครงการหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้บ่อยขึ้น สื่อสารมวลชน เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ ควรมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน เยาวชน มองเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและหน่วยราชการ ประชาชน เยาวชน วัด บ้าน โรงเรียน ต้องประสานความร่วมมือรณรงค์ ส่งเสริม สร้างค่านิยมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสงฆ์ต้องแสดงธรรมสั่งสอน สอดแทรกธรรมเกี่ยวกับ

วิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น ในโรงเรียนควรช่วยเหลืออบรมเยาวชนให้มีจิตสำนึก และเห็นคุณค่า ความสำคัญวัฒนธรรมท้องถิ่นกับสังคมไทย

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาทำนองเดียวกันนี้ ในระดับชั้นต่าง ๆ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ในแต่ละหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อตรวจสอบความคงที่ของผลการวิจัยครั้งนี้
2. ในการวิจัยครั้งต่อไป นำที่จะศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพรไทย เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยพื้นบ้าน
3. ในการวิจัยครั้งต่อไป นำที่จะศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านอื่นนอกจากด้านการอนุรักษ์แล้ว ควรจะศึกษาบทบาทด้านการช่วยเหลือสังคมสังเคราะห์ประชาชนด้านจิตเวชชุมชน

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือ

การศาสนา, กรม. กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2529.

กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา กองแผนงาน. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์ และพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.

กระทรวงศึกษาธิการ. ศาสนศิลป์ด้านอนุรักษ์ศิลปะ 1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2524.

กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สภาแคลทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530.

คณินนิตย์ จันทร์บุตร. สถานะและบทบาทพระพุทธรูปในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์. 2530.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2527.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ฉลองชัย เข้มสระโส, พลตรี. พุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2534.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ร.ศ. บทบาทและสถานภาพของสถาบันสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2518.

- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการพิมพ์, 2544.
- ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2534.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527.
- ทักษิณี ลักขณาภิชนัชช. การสังคมสงเคราะห์ชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2529.
- ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวสน์. “กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, 2527.
- ปกรณั์ ปริยากร. ทฤษฎี แนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530.
- ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2540.
- ปรัชญา เวสารัชช. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- พระเทพเวที, (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2525.
- พระมหาปรีชาพล ดิยานันท์. การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- พระยาอนุমানราชธน. วัฒนธรรมเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิต, 2505.
- พระราชวรมุนี, (ประยุทธ์ ปยุตโต). บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทยในปัจจุบัน : พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2523.
- พิทยา สายหู. กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

- พัฒน์ บุญรัตนพันธ์. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- ภัทรพร สิริกาญจน์. เอกสารทางวิชาการเรื่องสามทศวรรษของการพัฒนามนุษย์สังคมและเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยชนุเคราะห์ไทย, 2526.
- รัชนีกร เศรษฐ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2543.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. การพัฒนาต้องมาจากประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2530.
- ศรีทับทิม พานิชพันธ์ รัช.ดร. และคณะ. ความรู้พื้นฐานของสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- ศาสนา, กรม. ศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2537.
- ศุภกุล เกียรติสุนทร. กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2527.
- สุรพล สุยะพรหม ดร.ผศ. และคณะ. หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์(ป.บส.). พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548.
- สมทรง ปุณฺณฤทธิ. เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาละวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมบูชา, 2525.
- เสน่ห์ จามริก. นโยบาย กลวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2533.
- สมาน กลุยาณรมโม (พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์). เอกสารประกอบการสอนวิชาวัฒนธรรมไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, 2546.
- สุระชัย หวันแก้ว. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. พุทธศาสนา พระสงฆ์กับวิถีชีวิตสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน, 2527.

สมพร เทพสิทธิ์า. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สภาอุปัชฌาย์พุทธิกสมาคมแห่งชาติ, 2538.

สุเทพ เขาวลิต. หลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอเดียนส์โตร์, 2524.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารชุดการสอนวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2528.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนส์โตร์, 2523.

อุดม บัวศรี. วัฒนธรรมไทย. ขอนแก่น : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.

อภิชัย พันธเสน. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.

อำนาจ อนันต์ชัย. การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิคตอรีเพาเวอร์พอยต์ จำกัด, 2527.

1.2.2 บทความ

คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์เอกสารเนื่องในวาระครบ 100 ปี พระยาอนุนามานราชชน. เรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : 2531.

เจริญ ภัตสระ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ”. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 12 พฤษภาคม 2540 : 1, 3.

ชาย อากาศโร พ.ม. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาอย่างไร. ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ 2 ปีที่ 7 กันยายน-พฤศจิกายน, 2512.

ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์. “การพัฒนาชุมชน : วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน”. นิตยสารการประชาสงเคราะห์, 26 กรกฎาคม-สิงหาคม 2526 : 15.

ธนู บุญยรัตพันธุ์. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน”, ครูปริทัศน์. 13(11): 34-35; พฤศจิกายน 2531.

ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2540.

พระธรรมญาณมุนี. “การพัฒนาเป็นวิธีการสร้างสรรค์ปรับปรุง” วารสารกองทุนสงเคราะห์
การศึกษาเอกชน. 7 ธันวาคม 2539.

สุนิสา รามแก้ว. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดยะลาเร่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นหลัง หวงแหนและสืบทอดสิ่งที่ดีงามของชุมชนยะลา.
(17 กุมภาพันธ์ 2549): 16:13:43, สวท. ยะลา.

ศรีเพ็ญ คุรงคเดช. “หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน”. ข่าวสารป่ากับชุมชน,
6 (มิถุนายน 2539) : 22.

1.2.3 รายงานการวิจัย

จำเนียร ชุณหโสภาค. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าใน
ประเทศไทย. สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหง กรกฎาคม
2546.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ร.ศ. บทบาทและสถานภาพของสถาบันสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน.
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2518.

ชัยโรจน์ ธนสันติ. การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษา
เฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. “กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชนบท” การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภา
การพิมพ์, 2527.

บัณฑร อ่อนคำ และคณะ. รายงานวิจัยการศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่
โดยเน้นบทบาทของชุมชน และระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO)
ที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
2539.

ปกรณ์ ปรียากร. ทฤษฎี แนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสน
ศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530.

ปรัชญา เวสารัชช์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร :
สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

พินิจ ลาภานานนท์. บทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทยในภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร:
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบัน” การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สักดิ์โสภา
การพิมพ์, 2539.

สมคิด เพ็งอุดม. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน : ตามทัศนะของพระสงฆ์และ
เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, 2535.

สมพร เทพสิทธิ์า. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สภาอุรวุฑฒิกสมาคม
แห่งชาติ, 2538.

1.2.4 วิทยานิพนธ์

กุนจันทร์ สิงห์สุ. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาสระเก็บน้ำอันเนื่อง
มาจากโครงการ กสข. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.

เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาศึกษาเฉพาะ
กรณีตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร :
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.

ขวัญชัย วงศ์นิติกร. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้าน
จัดสรรชานเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2532.

จำเนียร ศิลปะอาษา. การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษา
ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.

เฉลิม อุดกฤษฎ์. การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

ไชยชนะ สุทธิวรชัย. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี
อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.

- ณรงค์ คงนวล. บทบาทพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทวี สุทธารมย์ลักษณ์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในโครงการอบรมประชาชนประจำ ตำบล จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.
- มานิตย์ อรุณาการ. “ประวัติความเป็นมาของวัดอุอากฤทธิ์ต่อจิตประสาท” คู่มือ แนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหการระบาดของยาบ้า ด้านการแพทย์และสาธารณสุข กองประสาน การปฏิบัติการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2541.
- ปกรณ กงเพชร, พันตำรวจตรี. พระสงฆ์กับบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- ปรีชาพล ตียนันท์. พระมหา.การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้ คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.
- ประภาพร ศรีสถิตธรรม. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- ประสพสุข ดีอินทร์. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- พรทิพย์ อังกุลดี. การมีส่วนร่วมของสตรีผู้นำในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมใน จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539.
- ไพโรจน์ แบนมาก. บทบาทของครูในการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด ฉะเชิงเทรา. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- วัลย์ภรณ์ ดาวสุวรรณ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.

- วัชรินทร์ ปัญญาประเสริฐ. พุทธศาสนากับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- วันชัย ธนวโส (กัณหากาญจนะ). การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโทพุทธศาสนามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2543.
- สมใจ เข็มเจริญ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- สมคิด เฟื่องอุดม. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- สุริย์ ตันต์ศรีสุโรจน์. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531.
- สุวรรณี คงทอง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอเสนา จังหวัดตรัง. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- สมคิด เฟื่องอุดม. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน : ตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2535.
- สุกัญญา มารศรี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่ที่ 10 บ้านสามัคคี ตำบลขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยปริญาโท, มหาวิทยาลัย, 2543.
- เสาวลักษณ์ จำนิจ. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านอุตะเถา จังหวัดชัยนาท. วิทยาลัยปริญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- อริยา ลิมสุวัฒน์. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไทย พ.ศ. 2500-2520. วิทยาลัยปริญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

อำนาจ อนันตชัย. การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : เอกสารการสอน
ชุดวิชาการพัฒนาชนบท สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิคตอรีเพาเวอร์พอยต์
จำกัด, 2527.

1.2.5 อ้างอิงจากอินเทอร์เน็ต

<http://www.culture.go.th/knowledge/mean/01.html> ที่ Google ได้สร้างเอาไว้เมื่อ 6 ก.ค. 2007.
19:48:41 GM.

<http://www.baanjommyut.com/ads/index.html> 2549.

2 ภาษาอังกฤษ

Bandura, A. and Richard H. Walter. **Social Learning and Personality Development**. NewYork :
Rinchart and Winston. 1963.

Bass, B. M. **Cognitive, social and emotional intelligence of transformational leaders**. In
R.E.Riggio (ed.) Multiple intelligences and leadership. Mahwah, NewJersey: LEA
Publishers. 2002.

Bloom, Benjamin S. **Human Characteristics and School Learning**. New York:
McGraw Hill. 1976.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลักสูตรระดับพระสังฆาธิการ ปีการศึกษา 2548 คือ วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 200 รูป วิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 100 รูป วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน 200 รูป วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 100 รูป รวมทั้งหมด 600 รูป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548 จำนวน 300 รูป คือ วิทยาเขตนครราชสีมา จำนวน 100 รูป วิทยาเขตนครศรีธรรมราช จำนวน 50 รูป วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำนวน 100 รูป วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 50 รูป โดยได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 300 คน

ตารางที่ 3.1

ชื่อวัดกลุ่มตัวอย่าง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 100 รูป

วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน/รูป
หนองโสน	หนองกรวด	ด้านขุนทด	นครราชสีมา	2
ดอนน้อย	กุดพิมาน	ด้านขุนทด	นครราชสีมา	2
หนองตะไถ่	หนองตะไถ่	หนองบุญมาก	นครราชสีมา	2
วัดสว่างอารมณ์	โคกสูง	เมือง	นครราชสีมา	2
ตลาดปะคู้	กระซอน	พิมาย	นครราชสีมา	2
โชติการาม	ประสุข	ชุมพวง	นครราชสีมา	2
นอก	โชคชัย	โชคชัย	นครราชสีมา	2
บัว	โนนสูง	โนนสูง	นครราชสีมา	2
นครราชสีมา	สีคิ้ว	สีคิ้ว	นครราชสีมา	2
หนองว่า	ด่านคล้า	โนนสูง	นครราชสีมา	2
นางอ	เมืองยาง	กิ่งเมืองยาง	นครราชสีมา	2
นุจี่ตุ่น	พลกรัง	เมือง	นครราชสีมา	2
เมืองคง	คูขาด	คง	นครราชสีมา	2
นาใหญ่	นากลาง	สูงเนิน	นครราชสีมา	2
โนนหมั่น	หนองงูเห่าล้อม	เฉลิมพระเกียรติ	นครราชสีมา	2
บำรุงวรรณราม	ค้ำพลู	โนนไทย	นครราชสีมา	2
พลกรัง	พลกรัง	เมือง	นครราชสีมา	2
นารายณ์	ลำโรง	โนนไทย	นครราชสีมา	2
ศรีชลสินธุ์	กำปัง	โนนไทย	นครราชสีมา	2
กุดจอกใหญ่	ละลมใหญ่พัฒนา	โชคชัย	นครราชสีมา	2
ศรีปทุมาราม	บ้านยาง	ลำทะเมนชัย	นครราชสีมา	2
นารากอร์พิมพ์	อรพิมพ์	ครบุรี	นครราชสีมา	2
หนองสรอง	หนองสรอง	ขามทะเลสอ	นครราชสีมา	2
สัมฤทธิ์ตะวันออก	สัมฤทธิ์	พิมาย	นครราชสีมา	2
ศาลาลอย	ในเมือง	เมือง	นครราชสีมา	2
โลกสุการาม	สีสุข	จักราช	นครราชสีมา	2
โนนขุนชัย	เมืองปัก	ปักธงชัย	นครราชสีมา	2
ตะคร้อ	เมืองคง	คง	นครราชสีมา	2
ลำโพง	พุดซา	เมือง	นครราชสีมา	2
ใหม่สุนทร	โนนสูง	โนนสูง	นครราชสีมา	2

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน/รูป
ศรีษะกระบือ	โคกไทย	ปักธงชัย	นครราชสีมา	2
บ้านชาด	ลำพะเนียง	โนนแดง	นครราชสีมา	2
ใหญ่สุขัง	ตะลุง	ปักธงชัย	นครราชสีมา	2
นางเจริญ	เกษมทรัพย์	ปักธงชัย	นครราชสีมา	2
หนองหญ้าขาว	หนองหญ้าขาว	สีคิ้ว	นครราชสีมา	2
มิตรภาพนาราม	กลางดง	ปากช่อง	นครราชสีมา	2
อาสนาราม	ประสุข	ชุมพวง	นครราชสีมา	2
หนองอานเหนือ	ช่องแมว	ชุมพวง	นครราชสีมา	2
ศิริโกศาภิรมย์	ช่องแมว	ชุมพวง	นครราชสีมา	2
อาศรมธรรมทาย	มิตรภาพ	สีคิ้ว	นครราชสีมา	2
ชัยยาง	ครบุรีใต้	ครบุรี	นครราชสีมา	2
ศิริบ้านไร่	โนนไทย	โนนไทย	นครราชสีมา	2
วิทยาเขตนครราชสีมา	หัวทะเล	เมือง	นครราชสีมา	2
บึง	ในเมือง	เมือง	นครราชสีมา	2
โนนตากกลาง	เมืองปราสาท	โนนสูง	นครราชสีมา	2
หนองมั่ง	หนองแวง	โคกสูง	สระแก้ว	2
เจริญสุข	หนองบอน	เมือง	สระแก้ว	2
ท่ากะบาก	ท่าแยก	เมือง	สระแก้ว	2
สระแก้ว	สระแก้ว	เมือง	สระแก้ว	2
เนินสะอาด	ท่าแยก	เมืองสระแก้ว	สระแก้ว	2

ตารางที่ 3.2

ชื่อวัดกลุ่มตัวอย่าง ในภาคภาคใต้ จำนวน 100 รูป

วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน/รูป
ท่าแพ	ปากแพรก	ทุ่งสง	นครศรีธรรมราช	5
ร่อนนา	ร่อนพิบูลย์	ร่อนพิบูลย์	นครศรีธรรมราช	4
ใหม่ไทยเจริญ	นมพิดำ	กิ่งนมพิดำ	นครศรีธรรมราช	4
นิคมคีรี	เขาขาว	ทุ่งสง	นครศรีธรรมราช	5
คงคาเรือน	สระแก้ว	ท่าศาลา	นครศรีธรรมราช	4
รักจิตวัน	ชะอวด	ชะอวด	นครศรีธรรมราช	4
พรมัว	นางรอง	ชะอวด	นครศรีธรรมราช	4
สว่างอารมณ์	เขาพังไกร	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	4
ผาสุภาราม	ควนชะลิก	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	4
ไสใหญ่	ปรึก	ทุ่งใหญ่	นครศรีธรรมราช	4
สุขน	ทุ่งใส	สิชล	นครศรีธรรมราช	4
คอนตรอ	คอนตรอ	เฉลิมพระเกียรติ	นครศรีธรรมราช	4
นาปะขอ	นาปะขอ	บางแก้ว	พัทลุง	5
บ้านสวน	มะกอเหนือ	ควนขนุน	พัทลุง	4
บ้านพลู	ห่านโพธิ์	เขาชัยสน	พัทลุง	4
สะทังใหญ่	ห่านโพธิ์	เขาชัยสน	พัทลุง	4
นาสาร	นาสาร	บ้านนาสาร	สุราษฎร์ธานี	4
วาริวังค์	น้ำพุ	นาสาร	สุราษฎร์ธานี	4
แม่ลาด	ทำนบ	สิงหนคร	สงขลา	4
หนองหอย	วัดขนุน	สิงหนคร	สงขลา	4
โกกลางจามาศ	กระบี่ใหญ่	เมือง	กระบี่	4
มาตุคนาราม	กระโสม	ตะกั่วทุ่ง	พังงา	4
สวน	วัดคีรี	ห้วยยอด	ตรัง	4
ศรีบดี	น้ำน้อย	หาดใหญ่	สงขลา	5

ตารางที่ 3.3
ชื่อวัดกลุ่มตัวอย่าง ในภาคกลาง จำนวน 100 รูป

วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน/รูป
นครสวรรค์	ปากน้ำโพ	เมือง	นครสวรรค์	4
ทับกฤชเหนือ	ทับกฤช	ชุมแสง	นครสวรรค์	3
โพธาราม	ปากน้ำโพ	เมือง	นครสวรรค์	4
บ้านมะกอก	เนินมะกอก	พยุหะคีรี	นครสวรรค์	3
แหลมยาง	มะมั่ง	ชุมแสง	นครสวรรค์	3
วังกระซวน	อ่างทอง	บรรพตพิสัย	นครสวรรค์	3
มะมั่ง	พิบูล	ชุมแสง	นครสวรรค์	3
หางน้ำหนองแขม	ม่วงหึก	พยุหะคีรี	นครสวรรค์	3
พุดสว่าง	อุดมธัญญาเขต1	ตากฟ้า	นครสวรรค์	3
เทพสุทธาวาส	หนองกล้วย	หนองบัว	นครสวรรค์	3
สังขวิจิตร	ตาขีด	บรรพตพิสัย	นครสวรรค์	3
บ้านวัง	ตาสัง	บรรพตพิสัย	นครสวรรค์	3
หนองปลิง	พระนอน	เมือง	นครสวรรค์	4
หนองปรือ	หนองกรด	บรรพตพิสัย	นครสวรรค์	3
หัวหวาย	หัวหวาย	ตำคี่	นครสวรรค์	3
เทพนิมิตสว่างธรรม	หนองปลิง	เมือง	นครสวรรค์	4
ศรีประชาสรรค์	หนองกระโดนเขต1	เมือง	นครสวรรค์	4
กลางแดด	กลางแดด	เมือง	นครสวรรค์	3
เนินมะทงาม	หนองกระโดนเขต2	เมือง	นครสวรรค์	4
ท่าซุด	บางประมุง	โกรกพระ	นครสวรรค์	3
พลังไพร	หนองกรด	บรรพตพิสัย	นครสวรรค์	3
ห้วยด้วน(ธารทหาร)	ธารทหาร	หนองบัว	นครสวรรค์	3
ยางตาล	ยางตาล	โกรกพระ	นครสวรรค์	3
ห้วยลำไย	หนองพิบูล	ตากฟ้า	นครสวรรค์	3
ราษฎร์ศรัทธาธรรม	หนองกระเจา	ชุมแสง	นครสวรรค์	3
ดงขุย	หนองกระเจา	ชุมแสง	นครสวรรค์	3
อัมพวัน	หนองกรด	เมือง	นครสวรรค์	4
คลองบางเคื่อ	น้ำทรง	พยุหะคีรี	นครสวรรค์	3
หนองหมู	เนินมะกอก	พยุหะคีรี	นครสวรรค์	3
น้ำสาตเหนือ	ธารทหาร	หนองบัว	นครสวรรค์	3

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน/รูป
สวรรค์ประชากร	หนองกรด	เมือง	นครสวรรค์	3
พิชยญาติการาม	สมเด็จพระยา	คลองสาน	กรุงเทพฯ	3
บัวแก้วศรีทศาธรรม	ทรายทองดิน	คลองสามวา	กรุงเทพฯ	2
พลญานีย์	ทับยาว	ลาดกระบัง	กรุงเทพฯ	2
กระจิง	ฉิมพลี	ตะลิ่งชัน	กรุงเทพฯ	2
สว่างอารมณ์	คลองด่าน	บางบ่อ	สมุทรปราการ	2
เสาชงนอก	บางเสาธง	บางพลี	สมุทรปราการ	3
บัวไชย	บางเสาธง	บางพลี	สมุทรปราการ	2
บางพลีใหญ่ใน	บางพลี	บางพลี	สมุทรปราการ	2
พระสมุทรเจดีย์	ปากคลองบางประกอก	พระสมุทรเจดีย์	สมุทรปราการ	2
ป่าเลไลยก์	บางตะไผ่	ปากเกร็ด	นนทบุรี	2
สังวรพิมลไพบูลย์	บางบอน	บางใหญ่	นนทบุรี	2
บัวขวัญ	บางกระสอ	เมือง	นนทบุรี	2
แคใน	บางกร่าง	เมือง	นนทบุรี	2
โตนด	บางกร่าง	เมือง	นนทบุรี	2
แคนอก	บางกระสอ	เมือง	นนทบุรี	2
คลองตาค้าย	ไทรน้อย	ไทรน้อย	นนทบุรี	2
บึงบาประภาสวัด	บึงบา	หนองเสือ	ปทุมธานี	2
คอนใหญ่	ลำลูกกา	ลำลูกกา	ปทุมธานี	2
บึงบอน	บึงบอน	หนองเสือ	ปทุมธานี	2
สุทธาวาส	ลาดหลุมแก้ว	ลาดหลุมแก้ว	ปทุมธานี	2
กลางคลองสี่	ลาดสวาย	ลำลูกกา	ปทุมธานี	2
บางพูน	บางพูน	เมือง	ปทุมธานี	2
ตำหนัก	สามโคก	สามโคก	ปทุมธานี	2
คลองซุด	เชียงรากน้อย	สามโคก	ปทุมธานี	2
รวมประชากร				
ทั้งหมด			จำนวน 300 รูป	

3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ ดังนี้
ฉบับที่ 1 แบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ท้องถิ่น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ จำนวน 39 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็น
แบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ

3.2.1 แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ แบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการ
อนุรักษ์วัฒนธรรม จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
มี 5 ระดับ โดยผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการ
อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ศึกษา นิยาม ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

3. เขียนนิยามปฏิบัติการของการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ท้องถิ่น โดยเขียนนิยามตามคุณลักษณะที่ต้องการวัด พร้อมทั้งกำหนดแผนการเขียนข้อคำถาม

4. เขียนข้อคำถามตามนิยามปฏิบัติการ และแผนการเขียนข้อคำถามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่ง
เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความเป็นจริงมาก ระดับความเป็นจริง
ค่อนข้างมาก ระดับความเป็นจริงปานกลาง ระดับความเป็นจริงค่อนข้างน้อย ระดับความเป็นจริงน้อย
โดยผู้วิจัยเขียนข้อคำถามเป็นข้อความสั้น ๆ รวมทั้งฉบับ 40 ข้อ

5. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) ของแบบสอบถามที่สร้าง
ขึ้นมาโดย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องและความครอบคลุมของ
แบบสอบถามกับนิยามปฏิบัติการ ผลการคัดเลือกข้อคำถาม โดยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป พบว่า ได้ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตามเกณฑ์ รวมทั้ง
ฉบับจำนวน 40 ข้อ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00

6. นำแบบสอบถามซึ่งปรับปรุงแก้ไขแล้วที่ได้จากข้อ 5 จำนวน 39 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนิสิตมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จำนวน 30 รูป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25% กลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ แล้วทดสอบด้วย t-test โดยเลือกเฉพาะข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มาเป็นแบบสอบถามในการวิจัย จำนวน 39 ข้อ มีค่า t อยู่ระหว่าง .602 - .967

7. นำแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้วได้จากข้อ 6 มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.944

3.2.2 คุณภาพแบบสอบถาม

แบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ประเด็น โดยผู้วิจัยได้ศึกษานิยาม ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และวิพากษ์กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ คือ แบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตารางที่ 3.4

ตัวอย่างแบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านเคยร่วมประชุมวางแผน/ดำเนินงาน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด
2. ท่านเคยจัดกิจกรรมเผยแพร่เกี่ยวกับ วัฒนธรรมประเพณีทางห่อกระจายข้าว

เกณฑ์การตรวจให้คะแนน

เกณฑ์การตรวจให้คะแนนของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

มากที่สุด	ได้	5 คะแนน
มาก	ได้	4 คะแนน
ปานกลาง	ได้	3 คะแนน
น้อย	ได้	2 คะแนน
น้อยที่สุด	ได้	1 คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน

แบบสอบถาม วัดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 100 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
90.00 – 100.00	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด
70.00 – 89.99	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก
50.00 – 69.99	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง
30.00 – 49.99	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย
20.00 – 29.99	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจาก มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ติดต่อทางมหาวิทยาลัยเพื่อ นัดหมายวัน เวลาในการทำการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับกลุ่มตัวอย่าง
4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเป็นผู้ชี้แจง เพื่อลดความตึงเครียด ให้นิสิตวางใจว่าไม่มีผลกระทบต่อผู้เรียน เพื่อให้นิสิตให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงมากที่สุด และรับแบบสอบถามคืนภายในวันนั้น
5. ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ได้รับการตอบไม่สมบูรณ์ หรือมีร่องรอยระบุถึงการไม่ตั้งใจทำแบบสอบถาม โดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ได้แบบสอบถามที่จะนำไปวิเคราะห์จำนวน 300 ฉบับ จาก 350 ฉบับ

6. ทำการลงรหัสและจัดระบบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น และในขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งหมดด้วยตนเองพร้อมผู้ร่วมวิจัย

3.4 การจัดข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window Version 12.0 ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงของ ตัวแปร โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และผลของการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร
2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบพหุคูณ โดยใช้การทดสอบของเชฟเฟ
3. วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson-Product Moment Correlation Coefficient) และทดสอบนัยสำคัญด้วยค่าที (t)

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ
 - 1.1 การหาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) ของแบบสอบถามโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้สูตรของ โรวินลลีและแฮมเบลตัน¹ ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทน ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

¹ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2543 หน้า 248.

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือเป็นรายข้อ โดยใช้วิธีการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item–Total Correlation) คำนวณโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pedhazur.²

$$r_{XY} = \frac{S_{xy}}{S_x S_y}$$

เมื่อ	r_{XY}	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	S_{xy}	แทน	ความแปรปรวนร่วมระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของข้อที่เหลือ
	S_x	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรายข้อ
	S_y	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนรวมของข้อที่เหลือ

1.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของ ครอนบัก³

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	K	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One–Way ANOVA) และเปรียบเทียบพหุคูณโดยใช้การทดสอบของเชฟเฟ⁴

² อ่างแก้ว, ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, หน้า 39.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 312.

⁴ ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการพิมพ์, 2544), หน้า 236.

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ	MS_B	แทน	Mean square between-groups
	MS_W	แทน	Mean square within-groups

2.3 ค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)⁵

$$r_{XY} = \frac{N\sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{\{N\sum X^2 - (\sum X)^2\}\{N\sum Y^2 - (\sum Y)^2\}}}$$

เมื่อ	r_{XY}	แทน	สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนตัวแปร X กับตัวแปร Y
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนน X
	$\sum Y$	แทน	ผลรวมของคะแนน Y
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนน X แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum Y^2$	แทน	ผลรวมของคะแนน Y แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum XY$	แทน	ผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนน X กับ Y ทุกคู่
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.4 ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้ t-test⁶

$$t = \frac{r\sqrt{N-2}}{\sqrt{1-r^2}} ; df = N-2$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าแจกแจงแบบที
	r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

⁵ อ่างแก้ว, ชุศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, หน้า 314.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 317.

ภาคผนวก

ผนวก ก

แบบสอบถามงานวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

Buddhist Monks' Participation in Indigenous Culture Preservation

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่
 - ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป
 - ตอนที่ 2 : การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ตอนที่ 3 : ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
2. โปรดทำแบบสอบถามทุกตอนตามลำดับ
3. ขอให้ผู้ทดสอบเน้นย้ำความสำคัญของข้อมูลที่จะได้จากผู้ตอบแบบสอบถาม และจะรักษาไว้เป็นความลับ

จังหวัด.....
อำเภอ.....
ตำบล.....
วัด.....

แบบสอบถามงานวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ปัจจุบันท่านมีอายุปี
2. อายุพรรษา.....พรรษา
3. วุฒิการศึกษาสูงสุดของท่านก่อนบวช

☐ 1 ไม่ได้เรียน	☐ 2 ประถมศึกษา
☐ 3 มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช
☐ 5 อนุปริญญา/ปวส./ปวช.	☐ 6 ปริญญาตรี
☐ 7 สูงกว่าปริญญาตรี	☐ 8 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
4. ระหว่างบวชท่านได้ศึกษาทางโลกเพิ่มเติมจนสำเร็จการศึกษาระดับใด

☐ 1 ไม่ได้เรียน	☐ 2 ประถมศึกษา
☐ 3 มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช
☐ 5 อนุปริญญา/ปวส./ปวช.	☐ 6 ปริญญาตรี
☐ 7 สูงกว่าปริญญาตรี	☐ 8 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
5. สถานภาพของท่านก่อนบวช

☐ 1 โสด	☐ 2 สมรส
☐ 3 หย่าร้าง	☐ 4 หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)
6. อาชีพของท่านก่อนบวช

☐ 1 ไม่ได้ประกอบอาชีพ	☐ 2 เกษตรกรรม
☐ 3 รับจ้าง (ผู้ใช้แรงงาน)	☐ 4 ประกอบอาชีพส่วนตัว
☐ 5 พนักงานบริษัท	☐ 6 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ 7 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
7. ระดับการศึกษาทางธรรมสูงสุดของท่านในปัจจุบัน คือ.....

☐ 1 ไม่ได้เรียน	☐ 2 นักธรรมตรี
☐ 3 นักธรรมโท	☐ 4 นักธรรมเอก
☐ 5 เปรียญธรรม(ระบุ).....ประโยค	

8. สมณศักดิ์ของท่านในปัจจุบัน คือ
☐ 1 พระลูกวัด	☐ 2 พระปลัด
☐ 3 พระใบฎีกา	☐ 4 พระสมุห์
☐ 5 พระครู	☐ 6 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
9. ตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
☐ 1 ไม่มีตำแหน่งทางการบริหาร	☐ 2 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
☐ 3 รองเจ้าอาวาส	☐ 4 เจ้าอาวาส
☐ 5 เจ้าคณะตำบล	☐ 6 เจ้าคณะอำเภอ
☐ 7 เจ้าคณะจังหวัด	☐ 8 เจ้าคณะภาค
10. ท่านมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในวัดและชุมชนหรือไม่
☐ 1 ไม่มี	☐ 2 มีเป็นเวลา.....ปี
11. ท่านรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จากแหล่งใดบ้าง (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 11.1 สื่อจากบุคคล
☐ เจ้าหน้าที่รัฐ/ เอกชน
☐ เพื่อน
☐ ญาติ
☐ บุคคลอื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- 11.2 สื่อสิ่งพิมพ์
☐ หนังสือพิมพ์	☐ เอกสาร
☐ นิตยสาร	☐ แผ่นพับ
☐ แผ่นใบปลิว	☐ โปสเตอร์
☐ ป้ายโฆษณา	
- 11.3 สื่อโสตทัศน
☐ วิทยู	☐ โทรทัศน์
☐ วีดีโอ	☐ ซี.ดี.
☐ เทปบันทึกเสียง	

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

- ในวัด หมายถึง พระลูกวัด เด็กวัด และประชาชนที่มาวัด
- ในชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อยู่ในชุมชนหรือสถานที่ต่าง ๆ ภายนอกวัด

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านข้อความแล้ว โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงช่องเดียว ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 อันดับ ได้แก่

มากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนี้ตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด
มาก	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก
ปานกลาง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านบ้าง ไม่จริงบ้าง
น้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ท่านมีส่วนร่วมประชุมวางแผน/ ดำเนินงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชน					
2	ท่านเคยร่วมประชุมวางแผน/ดำเนินงาน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด					
3	ท่านเคยให้ข้อมูล แนะนำเกี่ยวกับ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับผู้นำในชุมชน					
4	ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็น เกี่ยวกับการป้องกันการเสื่อมทาง วัฒนธรรมในชุมชน					
5	ท่านเคยมีส่วนร่วมสร้างมาตรการรักษา วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมในท้องถิ่น					
6	เวลาประชุมหากท่านไม่เห็นด้วยกับแนว ทางการแก้ไข /การป้องกันความขัดแย้งทาง วัฒนธรรม ท่านได้เสนอแนะข้อคิดเห็น					

ลำดับ	ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
7	การร่วมปฏิบัติ ท่านเคยเทศน์/ สอนเรื่องวัฒนธรรม/ ประเพณีทางศาสนาในวัด					
8	ท่านเคยเทศน์/ สอนเรื่องวัฒนธรรม/ ประเพณีทางศาสนาในชุมชน					
9	ท่านเคยจัดกิจกรรมเผยแพร่เกี่ยวกับ วัฒนธรรมประเพณีทางหอกระจายข่าว					
10	ท่านเคยร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรม ป้องกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีใน ท้องถิ่นชุมชน					
11	ท่านเคยชักชวนคณะสงฆ์ให้ร่วมกัน ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน					
12	ท่านเคยส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อให้สืบสานจากคน รุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง					
13	ท่านมีส่วนร่วมในการเทศน์/สอนและ การลงมือปฏิบัติเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายนอกวัด					
14	ท่านมีส่วนร่วมในการเทศน์/สอนและ การลงมือปฏิบัติเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายนอกวัด					
15	ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารการ อนุรักษ์วัฒนธรรมทางหอกระจายข่าว					
16	ท่านมีส่วนร่วมในการชักชวนคณะสงฆ์ ป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมในวัด					
17	ท่านมีส่วนร่วมในการชักชวนคณะสงฆ์ ป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมใน ชุมชน					

ลำดับ	ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
18	ท่านได้ร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมภายนอกวัด					
19	ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายในวัด					
20	ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกวัด					
21	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพระ เณร เด็กวัด และผู้อาศัยอยู่ในวัด ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น					
22	ท่านมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในชุมชน					
23	ท่านมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในวัด					
24	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดให้มีเวทีชาวบ้านในการระดมความคิดเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้มแข็ง					
25	ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ (วีดีโอ เทป ซีดี ภาพยนตร์) เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น					
26	ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น					
27	การร่วมรับผลประโยชน์ ท่านมีส่วนได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และจากภาครัฐในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น					
28	ท่านได้รับประโยชน์(เงิน,สิ่งของ)จากการเทศน์/การอบรมสั่งสอน การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน					

ลำดับ	ข้อความ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
29	ท่านได้รับประโยชน์ (เงิน, สิ่งของ) จาก การเทศน์/การอบรมสั่งสอน การเผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด					
30	ท่านเคยได้รับประโยชน์(ชื่อเสียง, การ ยอมรับในสังคม) จากการมีส่วนร่วม พัฒนาวัฒนธรรมที่ดีของคนในชุมชน					
31	ท่านเคยได้รับประโยชน์(ชื่อเสียง, การ ยอมรับในสังคม) จากการมีส่วนร่วม พัฒนาวัฒนธรรมที่ดีของคนในวัด					
32	ท่านได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหาลดความเสื่อมทางวัฒนธรรม					
33	ท่านได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วม การส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น					
34	การร่วมติดตามประเมินผล ท่านได้มีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรม ท้องถิ่น กับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน					
35	ท่านได้เข้าร่วมประชุมการประเมินผลการ ป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมในชุมชน					
36	ท่านได้แสดงความคิดเห็นหรือประชุม ร่วมกับคณะสงฆ์ในการประเมินผล เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น					
37	ท่านได้ร่วมเสนอความเห็นในการ ปรับปรุงขั้นตอนหรือกิจกรรมใดของการ พัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น					
38	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการ ป้องกันปัญหาขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม					
39	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในวัดและชุมชน					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1. การส่งเสริม สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ พระ สามเณร และผู้อาศัยอยู่ในวัด

.....

.....

.....

.....

2. ปัญหาวัฒนธรรม/ประเพณีที่สูญหายไปจากวัดและชุมชน

.....

.....

.....

.....

3. งบประมาณในการสนับสนุนที่เอื้อต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากภาครัฐ/เอกชน

.....

.....

.....

.....

4. ความร่วมมือในการป้องกันวัฒนธรรมไม่ให้เสื่อมไปจากวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย
ของ พระ สามเณร และผู้อาศัยอยู่ในวัด

.....

.....

.....

.....

5. ความร่วมมือในการป้องกันแก้ไขปัญหาการแพร่วัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ชุมชน

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือน้อย่างดียิ่งมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย และคณะ

หัวหน้าโครงการ

- ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) พระครูถุณยานสิทธิวัฒน์
(ภาษาอังกฤษ) Phrakrukanlayanasitthiwat
- ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 7
คณบดี คณะมนุษยศาสตร์
- ที่อยู่ (ที่ทำงาน) ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 โทร.02-4660517, 02-4345939
- ประวัติการศึกษา
ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (พช.บ.)
สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่จบ 2527
ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาและแนะแนว (M.Ed.)
สถาบัน Poona University India ปีที่จบ 2529
- ประสบการณ์การทำงาน
 - อาจารย์ระดับ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2533
 - อาจารย์ระดับ 5 ดำรงตำแหน่งอาจารย์หัวหน้าภาควิชาของคณะมนุษยศาสตร์
 - อาจารย์ระดับ 6 ดำรงตำแหน่งคณบดี คณะมนุษยศาสตร์
 - อาจารย์ระดับ 7 ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต (มจร.)
 - อาจารย์ระดับ 7 ดำรงตำแหน่งคณบดี คณะมนุษยศาสตร์
- ประสบการณ์ในการทำวิจัย
การวิจัยที่ทำแล้ว เป็นการวิจัยด้านตำรา
 - การเขียนตำราทางด้านจิตวิทยา เช่น จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาวัยรุ่น จิตวิทยาวัฒนธรรมไทย
 - ตำราทางพุทธศาสนา การศึกษาแนวคตินั่งสมาธิประวัติศาสตร์พุทธศาสนา
- สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
 - การบริหารการศึกษา
 - จิตวิทยาการแนะแนว
 - วิชาการทางพุทธศาสนา

ผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหาประยูร ชีรวีโส
(ภาษาอังกฤษ) Phramaha Prayoon Theerawongso
2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 5
รักษาการหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา
3. ที่อยู่ (ที่ทำงาน) ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 โทร. 02-3445939, 02-8911740
4. ประวัติการศึกษา
 - ปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยา (พธ.บ.)
สถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่จบ 2536
 - ปริญญาตรี คณะสื่อสารมวลชน สาขา หนังสือพิมพ์ (B.J.) สถาบัน Marathwada
University India ปีที่จบ 2538
 - ปริญญาโท คณะจิตวิทยา สาขาจิตวิทยาคลินิก (M.A.) สถาบัน Marathwada
University India ปีที่จบ 2537
 - ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ สถาบัน Deemed University Pune India
ปีที่จบ 2540
 - ปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์ สถาบัน Deemed University Pune
India ปีที่จบ 2543
 - ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา สถาบัน มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีที่จบ 2548
 - ปริญญาเอก คณะจิตวิทยา สาขาจิตวิทยาคลินิก สถาบัน Marathwada University India
ปีที่จบ 2547
5. ประสบการณ์การทำงาน
 - 1) อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม โรงเรียนพุทธศาสตร์ วัดยานนาวา กรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2527
 - 2) อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม โรงเรียนพุทธศาสตร์ วัดราชคฤห์ กรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2528
 - 3) อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพฯ ปี พ.ศ.2536
 - 4) อาจารย์ระดับ 4 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 2545
 - 5) อาจารย์ระดับ 5 รักษาการหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา 2548-ปัจจุบัน

6) นักจัดรายการวิทยุรายการธรรมะแสงสว่างทางใจ สถานีวิทยุกองพลที่ 1 รักษาพระองค์
สถานีวิทยุยานเกราะ คลื่นความถี่ 540 MHz

สถานีวิทยุโทรทัศน์ MTV 2 รายการสาระธรรม ทุกวันอาทิตย์ เวลา 19.00 -20.00 น

6. ตำแหน่งจากประสบการณ์ในการวิจัย : นักวิจัยแห่งชาติปี 2549 (รหัสประจำตัว 00012375)
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

7. ประสบการณ์ในการวิจัย

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

- 1) การศึกษาความสัมพันธ์ความเครียดกับการทำงาน บุคลิกภาพ ความพึงพอใจ และแรงจูงใจ ของพนักงาน โรงงานอุตสาหกรรมในเมืองอินเดีย ปีพิมพ์ 2545
- 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานทางวิชาการ ปีพิมพ์ 2548 (ผู้ร่วมวิจัย)
- 3) การศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยจิตสังคมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2548 (หัวหน้าโครงการ) ปีที่พิมพ์ 2549
- 4) งานด้านตำรา จิตวิทยาคลินิก จิตวิทยาบุคลิกภาพ จิตวิทยาการทดลอง สรีรจิตวิทยา จิตวิทยาผู้ใหญ่ ชีวิตกับจิตวิทยา พระสุตตันตปิฎก I และมนุษย์กับสังคม

ผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายลือชัย วงษ์ทอง (ผู้ร่วมวิจัย)
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Luechai Wongthong
2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 4
3. ที่อยู่ (ที่ทำงาน) 104/40 ถ.ชิดwana อ.แม่สอด จ.ตาก 63110 : 01 - 987-9904
4. ประวัติการศึกษา
ปริญญาโท พบ.ม สาขาวิชาเอก การวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) กรุงเทพมหานคร ปีที่จบ 2539
5. ประสบการณ์การผลงานวิจัย
 1. โครงการศึกษาสภาพแวดล้อมทางน้ำบริเวณลำคลอง โดยรอบการนิคมอุตสาหกรรม
ลาดกระบัง 2537 (เสนอ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายวิรัตน์ โพธิวิหค)
 2. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร 2537
 3. โครงการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ไฟฟ้าที่มีต่องานบริการของการไฟฟ้านครหลวง
2539
 4. เส้นทางสู่การเป็นนักพัฒนามืออาชีพ 2540 มุลินธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ (TRRM) โดยสนับสนุนองค์ระหว่างประเทศเพื่อนพัฒนา
ประเทศ เนเธอร์แลนด์ (NOVIB)
 5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ยาบ้าในพื้นที่ 11 จังหวัดอีสานตอนบน สำนักวิจัย
วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2541
 6. ผ่านการอบรม กลยุทธ์การพัฒนาผลงานวิชาที่มีคุณภาพ
6. ประวัติการได้รับทุน
 - สำนักนายกรัฐมนตรี
 - สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูประบอบราชการ และสำนักงาน ก.พ.
 - มุลินธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
 - สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
 - สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 - มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7. ผลงานวิจัยที่พิมพ์เผยแพร่

การศึกษาวิถีชีวิตแรงงานหลบหนีเข้าเมืองชาวพม่า โดยผิดกฎหมาย ในจังหวัดระนอง

- ความต้องการของพนักงานในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันต่อการ บริหารการจัดการของกิจการ
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ยาบ้าในเขตพื้นที่ 11 จังหวัดอีสานตอนบน
- การเป็นนักวิจัยให้สมศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ
- บทบาทของพระเครื่องรางของขลังกับสังคมไทย
- นโยบายสิ่งแวดล้อมกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีมลพิษทางน้ำ

8. ตำแหน่งจากประสบการณ์ในการวิจัย : นักวิจัยแห่งชาติปี 2542 (รหัสประจำตัว 42-00-0003)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

9. ประสบการณ์วิชาสอน

- ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม
- ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ
- ระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจ
- ระเบียบวิธีวิจัยทางการตลาด
- สถิติเพื่อการวิจัย
- คอมพิวเตอร์เพื่องานวิจัย (การใช้โปรแกรม SPSS/FW)
- วิชาพื้นฐานทั่วไปทางสังคมศาสตร์
- การจัดการทรัพยากรมนุษย์
- มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

10. ประสบการณ์การทำงาน

- อาจารย์ภาควิชาภาษาและสังคม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

- อาจารย์ภาควิชาแกนธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- อาจารย์ภาควิชาสาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- หัวหน้าสำนักวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- คณะกรรมการจัดทำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- กรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ที่ บศ.65/2541)

- ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม เพื่อการวิจัยบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ที่ ทม.0505.1/ว 0164/2542)

- อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- อาจารย์ผู้ฝึกสอนนักกีฬาว่ายน้ำ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

- นักวิจัยมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
